

Jirásek Alois

F. L. Věk (Díl čtvrtý)

Alois Jirásek

F. L. Věk (Díl čtvrtý)

«Public Domain»

Jirásek A.

F. L. Věk (Díl čtvrtý) / A. Jirásek — «Public Domain»,

Содержание

I. V POPELE	5
II. PER ASPERA. TÉŽ O PODIVNÉM PSANÍ	11
III. F. VĚK NAJDE SVÉ PŘÍBUZNÉ	19
IV. O CHUDÉM KUCHARĚ, STARÉM KAPLANOVI A JINÝCH ZNÁMÝCH	28
V. F. VĚK NAJDE PŘÁTELE A TAKÉ POMOC	36
VI. F. VĚK ZAVEZE SYNA DO ŠKOL	43
VII. O NOVÉ SPOLEČNOSTI A SMUTNÉ NOVINĚ	47
Конец ознакомительного фрагмента.	52

Jirásek Alois

F. L. Věk (Díl čtvrtý)

I. V POPELE

F. Věk našel ženu i děti, o nichž do minulé noci nevěděl, co se s nimi stalo, kam se poděly. Ten strach opadl. Byly naživu, měl je. Ale jak se s nimi shledal! V rumu a popele, na spaleništi domu, pod jehož krytem jim bývalo jako v útulném hnízdě, v němž vždycky měl všeho dost od podstřeší do sklepů.

Věkovi se rozplakali v rozvalinách svého blahobytu, prostřed své zkázy. Než první vzlyk, první slzy byly jasné radostí, že zuřivý plamen jim nikoho nezhubil, neboť všude se tak neshledali, všude tak nevstupovali na spaleniště svých příbytků. Ne na jednom v předměstí i v ulicích hrabali lidé v popele a oharkách, ne aby našli škváry svého jmění, ale kosti svých milých.

Hrůza, zmatek jmenovaly číslo veliké. Přes dvacet lidí, dětí, starých i mužů, kteří se pustili v zoufalý zápas s plameny, prý zahynulo. – Věk v těchto děsivých zprávách do samé noci nezvěděl o své rodině a Věková o muži až do této chvíle. Proto byl jejich pláč vnitřním zajásáním, že se našli, že se mají a děti.

Než hrůza stála v spaleništích u nich, u sousedů vpravo vlevo, kolem celého rynku, po všem městě, v skleslých podsíních, do nichž se zřítily štíty a lomenice ve spoustě ohořelých trámů, došků a šindelů, v ošlehaných zdech, v rumu a popele. Jako mátoha trčela v zkaleném vzduchu, plném čoudu a dusného, páchnoucího tepla; vydechovalo je spaleniště skoro celého města, jemuž vyhořel kostel, jemuž se rozlily skoro všechny zvony, jemuž lehly popelem škola, radnice, dřevěné děkanství, špitál a přes půl třetího sta příbytků.

Věkovi jen na okamžik na hrůzu zapomněli v tom zásvitu nenadálého shledání. Ale pak ji zas viděli všude. Věk ubledlý, s ovázanou hlavou i rukou, o holi, podporoval ženu, jež přes tu chvíli zalomila rukama, zavzlykala nebo se náhle k dětem nachýlila a přitiskla je, jak šly těsně vedle ní, jedenáctiletý Václav a Lidka o rok mladší, držící se její sukně.

Děti byly užaslé a více zvědavě nežli v zármutku se rozhlížely. Lidka měla největší starost o malovanou kolíbičku, kterou jí minulé neděle dal kmotr pro dřevěné děťátko, a Václava tížilo nejvíce, co se stalo s králíky, které měl při kravách v chlévě.

Věk byl klidnější nežli žena, ne však svou silou. Jakási tupost z veliké rány jeho i celého města, a tu také živě cítil, tísnila hlavu a dusila nitro. Ale pak začala bolest zase škubat, jak každým krokem hrůza nenadálé pohromy v oči mu bodala, když žena zahořekovala a jménem vzpomínala toho, co zničeno, co schráněla svou pílí a starostlivostí, co léta skládala a nastrádala v tiché radosti a pýše pečlivé hospodyně.

Komůrka plná kloubů krásně utřené lnu i štůček příze za dlouhou zimu upředené, zásoba peří čistě sedraného, truhly plné plátna a různého vinutí, zlaté čepce, hedvábný kabátek s varhánky, kožíšek, hedvábné šátky a fěrtochy, šatstva jaká síla – a všechno prach a popel!

A prach a popel zásoba obilí, jež marně snesli z podlážky. Shořelo v přízemku jako peřiny, klavír, oboje housle, partesy, jako vyhořel celý krám a všechno zboží v něm i ve skladišti.

Prach a popel i krásná bibliotéka s nejednou vzácnou knihou. Ani ve sklepě, kam je dal uklidit, se neuchránily. Na této pochůzce uviděl Věk hromádku ohořelých knih, jež včera pacholek ze sklepa přinesl a jež ležely na prahu: několik latinských, pak Harantova Cesta do Svaté země a Komenského Praxis. Jen to zůstalo ze staročeského pokladu, jež po léta sháněl po všem okolí u písmáků a čtenářů a s nímž zašla i Kutnohorská bible s hrubými dřevoryty, dědictví po „Perlinčanu“, „bubáku“, po nebožtíku starém Žalmanovi.

Jak utkvěl mu zrak na ohořelé Praxis, vzpomněl na zesnulou matku.

Co ta by chudák – Štěstí že se toho nedočkala – Kmitlo se mu, co říkávala, co řekla tenkrát, když jí ukázal tolik peněz na hotovosti, stříbrných i zlatých, jež utržil za plátna do Prahy dodávaná: „Jen aby ti to hlavu nepomátlo! Kdo stojí, hled', aby nepadl!“

Znovu ho bodlo jako prve, když zakopl o svazek klíčů od sklepa, skladiště a stolu, v němž měl také dvacetník od Mozarta i pamětní peníz, který si přivezl z korunovace Leopolda II., i stříbrňák, který dal Vašíčkovi kozák v ruském táboře u Jezbin, i peníze, jež dostaly děti do vínku.

Na tyto mince v ten okamžik nemyslel. Než jako strnulý hleděl do popele na místo, kde o požáru musil zanechat stůl, s nímž shořelo mu několik tisíc v bankocedulích i něco na stříbře. Sumu tu chtěl právě ty dni poslati za zboží. Jen přepálené klíče a nějaký škvár mu z toho zůstaly a dluh, veliký dluh za zboží, z kterého neměl nic, z kterého nezbylo nic, leda nějaký zkroucený plech, žárem zkřivený kosíř, přepálené srpy a pilníky.

Myšlenky se zastavovaly v tupé bolesti; novým, palčivějším šubnutím jí drásavě prošlo, jak šli dále, jak spatřili spoustu za domem, zničenou kolnu s vozy a jiným hospodářským náčiním a zničený chlév. Jen lesklé černé trámy ležely nádvořím v sežehnutých kopřivách, v seschlém, stoče

ném listí mochny, po ohořelém hnoji, po jeho černých, zuhelnatělých vrstvách. Čtyři dojně krávy, pěkné jako srny, ty tam. Ani stopa po nich, ani po druhé děvečce, jež jim sloužila.

A stromy kolem, staré, z mládí mu milé stromy i mladší, jež on sázel a pěstoval! Ty nejbližší trčely holé, černé, opálené, bez listí, ty, co stály dále, měly listí po jedné straně sežehnuté, stočené, do Šeda, do rezavá seschlé tak, že nebylo rozeznati, kdo pohořel, zdali jablono či slíva či hrušeň.

Plotů vzadu po zahradách nebylo; shořely nebo ležely poraženy, jak lidé za požáru přebíhali na útěku nebo hasili nebo vynášeli. Na zadu příbytků po těch zahradách všude kusy nábytku, prádelníky, almary prosté i květované, s malováním, židle, stoly, koše plné nádobí; z té směsi proběhlávaly se uzle peřin bílých i pruhovaných, děti se hemžily kolem nebo se povalovaly po peřinách po zemi roztažených.

Velcí kolem nich v kupkách nebo i schoulení, jak je únava i rozčilení zmohly, nebo přecházeli pod stromy, ze spáleniště na spáleniště jako bludné ovce, plačky nebo v tupé, němé bolesti. Sháněli se po svých. Hledali děti nebo příbuzné, jichž od včerejška nespátřili a pro něž strachy trnuli. Sem tam se proběhlávaly z toho černá bílé fraky vojáků od pluku Stuartova po vsích okolo rozloženého. Včera se přihnali s důstojníky na pomoc; teď tu v hlídkách stáli nebo pomáhali. Už i také cizí docházeli na spáleniště i do zahrad mezi pohořelé, lidé z nejbližších vesnic i z měst, z Opočna, Nového Města i ze Solnice. Zvědavost je sem přivedla i sousedská láska. Přicházeli s koši a uzly, přijížděli s povozy plnými chleba, vaření a nej-nutnějšího šatstva i prádla, jak je nakvap pro první pomoc sehnali.

Když F. Věk vstoupil s rodinou ze zpuštěného nádvoří, kdež jim ani kuřátka nezůstalo, do sadu, zahlédla malá Lidka jejich strakatou kočku krčící se pod ohořelým starým stromem. Ta jediná jim zůstala. Jak ji děti radostně volaly, smutně zamňoukala a plížila se ostýchavě k nim. Věkové se zakalily oči, když děti se na milé zvíře zrovna vrhly a soustrastně je přenášely, volajíce, že má hlad. ,

Vtom je zahlédl soused starý Bílek, jak stál vedle ve skupině mužů. V kamizole jen, v ohořelé čepici, v nohavicích po kolena, bez punčoch, ve starých střevících, umazaný, od požáru u černěný, přichvátal k Věkovým. „Bud' pánbůh pochválen, Františku!“ Chytl Věka za obě ruce. „Jste naživu a povídali, že jste – no, jste živ! Pánbůh nás navštívil, ale jen když jste všichni – Sousedko, potěš vás pánbůh.“ Podával Věkové ruku. „A nás všechny a pomáhej,“ zavzdychal. „Bída, ó hrozná bída —

Ani fajfčíčka mně neostala, ani zakouřit si nemám z čeho, ani co —“

„Ale dobytek jste zachránili.“

„To zachránili, sousedko, to všechno, chválapanbou, ale vy – vaše krávy —“

„Ani památka po nich. Uhořely na prach.“

„Ani kůstky po nich,“ dodal Věk, „ale po Kačce také ne. To je mně divno. Snad je přece vyvedla.“

„Nečetu, Františku – Ostatek, kdopak může co říct. V tom zmatku myslel každý jenom na sebe.“

Starý Bílek měl nové, hrozné podrobnosti, že devatenáct lidí zhynulo, to že dnes už jisto. Starý Hejzlar že měl namále, že by byl už také prach a popel, kdyby nebyl pro něj skočil ten oficír, hrabě že to je, Vetter, a mladý Hejzlar, ti dva že ho vynesli. A jmenoval, komu děti uhořely, kteří staří lidé, báby a nemocní, kteří mužové. A co stodol shořelo, přes šedesát, a na sýpkách všecko obilí, kolik tisíc korců, to že bude zle, ó zle – A kostel, ten že je zpuštěný, že všechny oltáře zničeny mimo hlavní, oheň že vrazil až do sakristie, jak kazatelna chytla, a takže i v sakristii skoro všecko v popel obráceno, ornáty a všechna kostelní roucha; kalichy a velká lampa se rozlily, křížová cesta že je také pryč, a zvony na zvonici že se roztekly a neostal než jen zvoneček na kostele ve věžičce.

Zbožná mysl Věkové zhrozila se těchto zpráv; Věk netečněji naslouchal.

„Tam bude nejspíš pomoc,“ pravil, „ale jak všem těm ubožákům; a my, co si počneme —“ Prve hleděl na spáleniště bez určité myšlenky, ohromen svou zkárou. V tuto chvíli začal se starým Bílkem prohlížeti zbořeniště, z čeho a jak by se dal pro první čas poříditi alespoň nějaký úkryt. Kromě zděné kuchyně nezbylo nic. Než ta byla beze stropu; zůstaly jen očazené zdi, pec a ohniště s komínem nad ním, vše plameny ošlehané, učazené, plno škvárů, uhlí a ohořelého dříví.

Věk až do té chvíle přemáhal bolest, únavu a rozčilení. Než tu, ve zpustlé kuchyni jeho domu, začaly ho síly opouštět; pro bolest v pohmožděné noze i v hlavě musil usednouti. Sklesl na kámen, počal se chvěti; zimnice jím zatřásla. Zavázanou hlavu opřel o zdívo komínu a na okamžik přivřel oči.

Ale jak Věková k němu sklesla, jak zaslechl její úzkostný hlas, co mu je proboha, jak ucítil drobné ručky svých dětí, jež se k němu ve strachu tiskly, přemohl se a chláchole, že to nic není, že to již přešlo, vstal na chvíli na chvějící se nohy. Věková naléhala, prosila, aby nechal všeho a šel ke kmotříčkovi, lehnout si tam. Také starý Bílek nabádal a posílal ho. Poslechl.

Překračovali hromady kamení, cihel i zuhelnatělého dříví, uhlí a rumu, děti se strakatou kočkou, Věková s opálenými knihami. Šli zase sami, míříce na předměstí ke kmotrovi, jenž neutrpěl žádné škody, jenž se jich ujal a nabízel všelikou pomoc rád a ochotně.

Jen zvolna mohli kupředu těmi spoustami spáleniště, hemžením lidí a shlukem povozů, jež ze sousedství přijely, kolem nichž se tlačili pohořelí, většinou jen polooblečení, jak vylítl z požáru, nic nezachránivše. Nejvíce se jich kupilo u vyhořelé radnice, u kamenného schodiště starého, vedoucího z náměstí přímo do prvního patra. Na schodech stál rychtář s dvěma konšely („syndikus“ leknutím onemocněl a ležel kdesi na zahradě) a rozdávali chléb, máslo, tvaroh, uzené maso, obleky, prádlo, jak je první pomoc poskytla.

Tam se také hnal Pinkava, jenž kdysi vezl Věka s Dobrušskými do Prahy ku korunovací krále Leopolda II., před dvanácti lety, a před pěti do Josefova, k Jezbinám, do ruského ležení. Tlačil se všechen od sebe, jako by mu nic nezůstalo nežli ten ošumělý, odřený oblek na těle; lokty si pomáhal, vykřikuje jméno boží, ach proboha, lidičky, ach pro Ježíše Krista!

A jen stodola mu vyhořela, teď na jaře nehrubě plná; stavení mu ostalo i „koníčky“, všecko. Proto přece hnal se chamčivě za bočníkem, za kusem tvaroha nebo homolkou jako slepý, nikoho a nic nevidá, jen sebe a spálenou stodolu.

Hluk a šum kolem všude. Věkovi nemohli místem hned dále, jak se vozy zarazily, vozy s koňmi i zapraženými kravami, jež mhouřily oči, hlavy zvedaly i bučely. V takovém chumlu vrazili také na Exnera Josefa, jindy vždycky veselého, jenž tolik čtveráctví prováděl tenkrát, když jeli do Prahy ku korunovací, jenž se tolik nazlobil Pinkavy, zvláště když byli v Josefově na Rusy se podívat.

Nyní zmaten, jako u vyjevení se zastavil, jak zhlédl Věka.

„Jezus, Františku, neviděls našeho Pepíčka – Hledám ho, nevím, kam se poděl.“

Když uslyšel, že ho neviděli, jako by ho bodl, zabořil se do houfu a promykoval se a tlačil se jím, mezi vozy, s očima vyjevenýma, hnán starostí, strachem.

U kmotra již na Věkovy čekali a hned Věkovi odestlali. Ulehčilo se mu, když ulehl na měkké lože, když mu Věková převázala rány z pohmoždění a když se kolem ztišilo. Puch a děs spáleniště, rozčilující hemžení nešťastných pohořelých, jejich stesky, výkřiky, pláč a vzlyky ze všech koutů zpusťšeného města, všecko zapadlo, zmizelo, ztichlo.

Věková, položivši zachráněné knihy na židli, usedla u mužovy postele. Děti byly u kočky, jež na lavičce u kamen dala se do misky mléka a chleba. Kmotr odešel se všemi ze stavení na Věkovo spáleniště uklízet. Věkovi osaměli v roubené světnici povalového stropu, s obrázky v rohu nad stolem, s velikou pecí a zelenými kamny. Okny bylo vidět na cestu; lidé se houfně míhali, jednotlivě, v houfcích jako o jarmárce.

Věková se tiše modlila, úzkostně pozorujíc muže, jenž přimkl oči, jako by dřímал. Ale starost stála u něho. Ztráta hotových peněz znovu dolehla na mysl. Počítal, jaký už má dluh, kolik tisíc, a ještě že nehnul ani lopatou, a budou-li v Praze čekat, a jak bude s obchodem, jak začne, s čím – Přivřel oči v novém záchvatu hrůzy a neotevřel jich a nepostesk si kvůli ženě, věda, že sama schne starostí.

Venku zahrčel povoz a naráz zarazil, zrovna před stavením. Do světnice pak vkročil sedlák v beranici, v kazajce, v černých brslenkách a ve střevících, nevysoký, už šedý, ale*zdravě červený, svěží jako mník. „Tak vás přece nalézám!“ volal už od prahu. „Potěš vás pánbůh —“ Podával Věkovým ruku. Byl to Kosař, sedlák z Ohnišova, nedaleké vesnice, od něhož Věk už léta kupoval obilí i len, evangelík, s nímž při každé návštěvě obchodní pobesedoval, pohovořil o věcech náboženských, o světě, o vojně, o starých knihách, jichž měl Kosař několik a jenž byl stálým odběratelem Krameriova kalendáře. Starý sedlák si toho vážil, že Věk k němu, helvetovi, se tak vlídně a přátelsky má, že mluvil vždy tak šetrně o jeho víře, že znal jejich knihy a vážil si jich, že zavrhoval všeliké štvání pro různost náboženství a odsuzoval projevy staré nesnášenlivosti, jak skoro všude ještě proti evangelíkům propukávaly.

„Hned jsem na vás vzpomněl, pantatínku, když jsem uslyšel, jak Pán navštívil město. Když jsem vyjížděl z domu, povídá naše panímáma: ‚Bude tam zle o sousto, vem něco s sebou.‘ A naložila mně —,“ modré oči starého sedláka se usmály, „však to je na voze; a pojďte se, panímaminko, podívat,“ pobízel Věkovou.

Jako když krajem pod těžkými mraky prošlehne zlatý svit. Takové bylo nelíčené oučastenství ve chvíli sklíčenosti. Věkovi děkovali; starý Kosař však pospíchal ven, jako by utíkal. Z vozu složil dva bochníky žitného chleba, veliké jako kola, hrnek másla, hrnek homolek kmínovaných, pěkně uležených, pytel mouky a přes deset šrůtu uzeneho masa.

„Co máme, to dáme, a rádi,“ řekl Věkovi, když Věková rovnala přivezené zásoby v komoře, kam je zanesl, „a tuhle —,“ rychle rozdělával opasek a ohlédnuv se po dveřích, jako by se Věkové bál, vyňal z něho balíček — „Tuhle, pantatínku, vemte, bránit se nebudete, beztoho potřebujete, když vám i hotové peníze shořaly, jak jsem slyšel. Pět set zlatých je to, ty mně dáte, až budete moci. Není toho mnoho, ale víc nemám a pro začátek to bude dobré —“ Věk prudce usedl. Jak byl od včerejška rozrušen, dojal ho tento skutek vzácné ochoty tím mocněji, až se mu oči zakalily. Děkoval a hned také volal ženu. Kosař se bránil, nač volá panímámu, toť že je křesťanská povinnost, co udělal.

„To mne takhle vyženete —,“ dodal s úsměvem. Také se již dlouho nezdržel. Odejel spokojen a potěšen, že jeho pomoc byla tak přijata, odnášeje zároveň díky Věkových své ženě.

Věková, když osaměli, sedla k muži na pelest. Na tváři, v očích bylo jí znát, jak se jí zjasnilo v mysl.

„Vidíš, první pomoc, ani jsme si nepomyslili. Jsou dobří lidé a s pomocí boží —,“ těšila muže i sebe. „A dětem se nic nestalo. Jen aby tobě nic nebylo.“

Věka ovanulo horko studu. Jen na peníze myslel, a tak malomyslně, jako by jich ztráta byla největší neštěstí. A žena jenom na něj, na děti; v nich jest její útěcha a síla. Podal jí ruku a děti si k posteli zavolal.

Chtěl pak vstáti, Věková však nedopustila. Když odešla s Liduškou do kuchyně, vzal Vašík z dlouhé chvíle jednu z ohořelých knih a začal si v ní říkati. Byla to Komenského Praxis pieta tis. Věkovi byla milá hned od let studentských, jak se s ní seznámil v benediktinském klášteře v Praze, kdy posluhoval v bibliotéce P. Matyáši a kradí si tam bral knihy z tajné přihrádky, v níž byly „libri prohibiti“. Měl tu knihu Komenského rád zvláště pro krásný, hluboký dojem, když poprvé v ní četl v tiché klášterní zahradě na kamenné lavičce pod starým ořechem po západu slunce, kdy hořel

tichý, zlatý svit v koruně stromu i po klášterních budovách kolem. Tenkrát poprvé četl krásnou Komenského večerní modlitbu, již se pak naučil zpaměti a kterouž i pak se modlival, když pozbyl víry, ve které byl vychován, kdy stav se deistou někdy v nábožném rozvroucnění vyzýval Nejvyššího.

Kvítko nábožnosti nevyhynulo mu ani pak, kdy mysl zasýchala v indiferentismu. Ale jen živořilo. Než v tuto chvíli náhlého převratu, kdy pocítil slabost a nicotu člověka, kdy do ticha po strašlivé vřavě požáru zazněl synkův hlas, říkající v dětské prostotě z milé knihy, zachvělo se mu srdce zkroušeností a zatoužilo po rose náboženské útěchy.

Pamatoval se, že ke konci knihy jsou regule křesťanského života, jež se mu líbily. Řekl Vašíkovi, aby z nich četl. Chlapec četl prostě, se školáckou prostoduchostí, ale v tom hlase jeho svěžím a čistém jako jeho mysl zněly vážné pravdy v tu chvíli silněji a přesvědčivěji:

„ – Pro ztrátu věcí časných nebo jakoukoli jinou příhodu zdejší: nermuť se. Nebo Bůh, bez jehož řízení nic se neděje, ví, proč co činí, ze všeho tedy chval jej.

Pakli nemůžeš kříže svého s potěšením na se brati, bež aspoň s trpělivostí a pokorným Bohu se na vůli oddáváním; aby vůli svou s tebou konal, žádaje – –“

Věková neměla u ohniště dlouhého stání. Šla zase do světnice podívat se, co muž – Vašíkův hlas ji zastavil u prahu otevřených dveří. Neodvážila se vkročit, aby nevyrušila. Viděla, jak muž tiše leží, jak má zraky upřeny na malého čtenáře a naslouchá, že mu ze tváře zmizel ten bolestný rys i stín těžké chmury, jak se vyjasnila v utišení —

V poledne se vrátil kmotr se svými ze spáleniště. Přišel jako ostatní začerněn a zamazán od uhlí a popelu. Pověděl, co vykonali, že vyklízeli nejprv kuchyň a sklep, že s kuchyní to z nouze půjde, jen co ještě pořídí zatímní strop, to že snad bude už zítra, jen co nějaká prkna seženou, těmi že kuchyni přikryjí. Ve sklepě v zákoutí že našli něco bramborů, jinak nic, a na spáleništi také ne, leda nějakou slitinu a přepálené železo —

„A což Kačka?“ ptala se Věková.

„Ani památka po ní —“

Na tu chvíli nebylo možná, aby něco učinili. Kmotr také vypravoval, co se v tom hemžení u nich lidí zastavilo, na jeho, Věkově, spáleništi, nejvíce cizích, ze vsí i z Opočna i z Nového Města, a každý že se ptal jen po něm, po Věkovi, protože bůhvíjak, jakoby větrem se rozletělo, že uhořel. Kmotr vypravoval také nové podrobnosti o zkáze včerejšího dne, jaká bída všude, teď teprve se začíná cítit, a že bude ještě hůř.

Sic že pomoc jde hojně, z Opočna že přijeli, vrchnost že slibuje, hlavně dříví ze svých lesů, především na opravu kostela a zvonice, zatím že budou mše u Sv. Ducha na hřbitově, a také že se o tom povídá, že se prozatím postaví na rynku bouda, dřevěná kaple s oltářem. Farář, oznamoval kmotr, že ostává ve dvorečku u Pulic (v nedaleké vsi) a kantor v pulické hospodě.

„A což ti mrtví,“ vpadl Věk, „uhořeli —“

„Zítra budou mít všichni funus. Kostí jsou zatím na krchově; ó to bude!“

Před stavení přihrčel vůz a zastavil tu. Nová návštěva. Ze Solnice mladý Patrčka Michal, s jehož otcem míval Věk obchody a jenž před lety jako klouček jedenáctiletý si sem přiběhl sám ze Solnice pro knihy, již tenkrát čtenář hladový a nenasytný, jenž tenkrát žasl, když ušel Věkovu bibliotéku a radostí zatrnul, když mu Věk z těch řad knih některé půjčil a dvě také daroval, Rybrcoula na Krkonošských horách a Arabské pohádky, vydané Krameriem – Byl žhavý po studiu, musil však jako kdysi Věk do krámu za pudl. Věk se ho proto ujal přede třemi lety, když jeda do Prahy setkal se na Opočně se starým Patrčkou. Než nadarmo. Ani toho mu nevymohl, aby si Michal někdy přišel do Dobrušky k Věkovi pro knihy. Starý Patrčka to doma ani nevyřídil, aby mu hoch nevěřil, aby se mu za pudlem ještě více nestýskalo.

Nyní vstoupil, sedmnáctiletý, červený, v zeleném fračisku úzkých rukávů, v úzkých nohavicích a v botách s holínkami, nesa v každé ruce balík. Na těch červených, dost velkých rukou bylo patrné kupecké jeho zaměstnání. Znamenitě vyspěl za tu dobu, co tu nebyl; kdysi vytáhlý hošík, teď

mládenec s proužky temných licousů po spáncích. Jak byl krátkozraký, zamžoural u prahu očima a teprve pak rozeznal, kde je Věk.

Vyřizoval pozdravení z domova, vypravoval, jak se doslechli o hrozném ohni a jak hned a nejprve vzpomněli na ně, na Věkový. Upřímné účastenství vanulo z jeho řeči a upřímně podal Věkové oba uzly, žádaje, aby přijali zavděk. Celý zánovní oblek přinesl pro Věka i pro Vašíčka, ostatek samé prádlo a samé pěkné, nové nebo zánovní, vše jako křída, jako sníh.

Věková přijala vše vděčně, neboť neměli nic nežli co na sobě. Mladý Patrčka naslouchal žasna a s účastenstvím, když vypravovala o těch hrůzách, bylo však na něm znáti, že by rád něco řekl, že by se rád optal. A Věková jen se odmlčela, ihned se obrátil na Věka s dychtivou otázkou, co bibliotéka, co knihy.

Věk, sedě na posteli, ukázal na hromádku ohněm osmahlých i ohořelých svazků.

„To je všechno.“

Patrčka se zrovna lekl. Tuto ztrátu pocítil, on, knihomol, nejživěji. Rychle se skloniv, prohlížel, co se zachovalo.

„Chcete-li,“ nabízel Věk, „vezměte si všechno kromě Praxis, tu bych rád měl —“

„Ne, ne, děkuju, poslední vám brát! A ty české já už všechny mám, já si také zakládám bibliotéku, leccos staročeského jsem si už pořídil, ale —,“ uvázl na okamžik, pak rozpačitě se usmívaje vzal jednu z latinských knih, Vergilius byl, a řekl:

„Když byste dovolil, na památku toho neštěstí; já sice latinsky neumím —“ Nedořekl, že touží po tom, aby alespoň trochu dohonil, když nemohl na studie, učit se latinsky, třeba sám, až by se mu v krámě trochu uvolnilo. Věk svolil ochotně a rád. Patrčka se dlouho nezdržel. Přišli pro něj Solničtí, s kterými přijel, a s těmi zas musil.

II. PER ASPERA. TÉŽ O PODIVNÉM PSANÍ

To byla první pomoc. Druhá přišla hned příštího dne. Do rána se Věk zotavil tak, že hned po snídání vypravil se na spáleniště. Nedal se již udržeti. Věková šla s ním, děti však nechala u kmotra.

Cestou z předměstí do města proud lidu a povozů, jež přijížděly nebo se již vracely; po spáleništích kolem všude jako na mraveništi, na zahradách jako v ležení. Mezi vneseným nábytkem pod stromy improvizovaná lůžka, boudy narychlo stavěné, mezi nimi planoucí ohně pod kotlem nebo kolem hrnců, nad něž vystupovaly bělavé dýmy rovně do vyjasněného již vzduchu májového-krásného dne.

Věkovi musili několikrát stanout; zastavili je známí z města i z okolí, aby s nimi promluvili, aby pověděli, co se tak rozneslo, že Věk uhořel. Bylo v tom mnoho upřímného účastenství, ale i sprosté, dychtivé zvědavosti až dotěrné a nešetrné. Když docházeli svého spáleniště, uvítal je hlas hřbitovního zvonce. U Sv. Ducha za městem pochovávali ostatky uhořelých. Věk maně smekl, Věková se pokřižovala. Okamžik postáli obrácení v tu stranu a Věková vzpomněla na ubohé sirotky, co si teď počnou —

Než sami přišli zápasit. Spáleniště bylo již přístupnější. Kmotr se svými včera mnoho uklidil, zvláště v kuchyni. Zhruba ji vyčistili, ohniště bylo volné, ale bez komínů. Musili ho včera odpoledne srazit, a tak tu stálo zděné ohniště volné jako obětní oltář pod jasným modrým nebem jako všecka kuchyně. Na nádvoří uklízeli dále, kmotrovi lidé i Věkovi. Už se všichni z čeládky našli a vrátili až na Kačku. Po té ani stopy a nikdo o ní nevěděl.

Když se Věk zase navrátil do kuchyně k ohništi, na kterém chtěla žena vařit pro čeládku, usedl na zídku, vážný, zasmušilý, a řekl:

„Ze všeho nic, ničeho se nedá užít, všechno musí být z gruntu nové. To bude těžká stavba!“

„Na první vydání máš, a snad se najde pomoc —“

„O bude jí potřeba a peněz,“ řekl trpce. „Půjdu k rychtáři,“ rozhodl se pojednou a vstal, „přeptat se —“

„Tu, je!“ ozval se hlas starého Bílka za hromadou rumu. „Ráčejí tady —,“ ukazoval někomu a na Věka volal:

„Františku, tady jemnostpán —“

„Herr Věk,“ volal cizí měkký hlas.

Přišel z Opočna vrchnostenský důchodník, nevysoký, suchý, starší už muž, ještě v třírohém klobouku a s copem. S Věkem se hrubě neznal, než v tu chvíli hlásil se jako dobrý známý. Podal mu ruku, vyslovuje své účastenství po německu a dost obřadně.

„Jsem rád,“ dodal s významným úsměvem, „že vám mohu nabídnout i trochu pomoci.“

Věk žasl. Pomoc mu nabízel vrchnostenský úředník z Opočna, kdež byl jeho nepřítel vrchní, jenž mu dal sebrati francouzské knilr., ježž musil až žalovati.

„Dříví snad —,“ hádal Věk, netaje svého překvapení.

„Ne, to ne, s tím já nic nemám, ale peníze, a sice ze sirotčí kasy. Máme tam volných tisíc zlatých, před týdnem je někdo splatil, a sice jakýs nájemce dvora, pomohl si, vyhrál, a sice v loterii. A tu by vám těch tisíc zlatých přišlo vhod, a sice právě nyní. Proto se stavuju, jsme tu na přehlídku, a ptám se, zdali tu sumu chcete, a sice per confessionem, to se ví.“

„A ví o tom pan vrchní?“

„Ví, ovšem, a sice – jak by nevěděl.“

Vrchní! Ten, jenž s ním tak ostře jednal, jenž mu neodpustil Jeana Jacquesa a divadlo, jenž ho měl za frajmaura – Ten nic nenamítá, nebrání té půjčce, která byla v tu chvíli pomocí tak vítanou. V tom úžasu ve

Věkovi jhlo. Cos velkomyslného a šlechtného ucítil v tom nabídnutí. Ani stín nějakého důmnění nepadl mu do toho jasného činu. Nemohl ani pomyslit, že by někdo chtěl a mohl zneužít nesnázi a úzkostí člověka, nešťěstím tak postiženého.

Až se na ženu zamrzl, když jí pověděl, co důchodní přináší, a když žena bez zákmitu radosti, ještě jako by se lekla, upřela oči na vrchnostenského úředníka.

Věk přijal vděčně a rád. Hned nazejtří vypravil se na Opočen, aby v kanceláři podepsal žádanou konfesi do sirotčí kasy a přijal těch tisíc zlatých. Zároveň zašel také k staviteli a smluvil se s ním o plánu ke stavbě.

Doma, tj. v sedniče u kmotra, jež byla prozatím bytem jeho a jeho rodiny, znovu přepočítal peníze, schválně před ženou, aby viděla, jaká to pomoc. Jak kladl bankoceduli vedle bankocedule a polonahlas počítal, stála Věková nad ním vážně, tiše přihlížejíc, a povzdechla, když Věk se k ní náhle obrátil a tónem nějak vítězným řekl:

„No s tím už můžeme začít, je to dobrá pomoc —“ Pojednou zchmuřil čelo. „Ale co máš? Už včera se mně zdálo —“

„Já nevím – ale jen aby nám ty peníze byly požehnány —“

Věk začal bankocedule rychle shrabovat, skládal je a bručel:

„Ještě takové pověry! A teď! Kdovíproč! Budme rádi.“

„Vrchní u toho nebyl?“ zeptala se Věková mírně a tišeji.

Zato Věk odvětil prudčeji:

„Nebyl, ani jsem ho neviděl. Snad si nemyslíš, že nějaké ponížení – Neměj o mne starost!“

Věková se divila, cože muž tak rozmrzele odpověděl. Než ani nepovzdechla, shovívavě ho omlouvajíc, že to z toho nešťestí a z těch starostí.

Té shovívavosti bylo pak častěji třeba. Práce bez oddechu od rána do noci na spáleništi; pochůzky na pole, do lesa, kde poráželi kmeny zakoupené na krov, a co jich bylo na stavbu potřeba, cesty na cihelnu, do lomu, kdež mu lámali kámen, různé nesnáze a starosti při stavbě samé, schůze na radnici, kdež se radili a pomoc sháněli pro město a pro jeho pohořelé, to vše namáhalo a napínalo tak, že přicházely okamžiky ochablosti nebo nevole a rozmrzelosti.

V takových chvílích zavanulo vždy mírné ženino slovo, buď otázka, konejšivá účastenstvím a starostlivostí, buď ochotné nabídnutí plné obětavosti, nebo útěcha, zjasněná pevnou důvěrou. Věděla o všech jeho starostech, o vše pečovala nebo pomáhala se starati, na všecko pamatovala při veškeré své péči o děti, při veškeré hospodyňské lopotě, která v ten čas na ni tím tíživěji padla.

Jindy chodívalo o žních dotuha, kdy musila strojiti čeládce a tolika dělníkům. Nyní tak den ze dne a ještě za jakých nesnázi, v polopusté kuchyni beze stropu, jen prkny přikryté, s nedostatečným náčiním, bez zásob, na jaké byla zvyklá. A přece jak statečně se oháněla! Poslední zůstala vzhůru a za šera první se probouzela. Nezpívala v ty jitřní chvíle jako pod starým krovem s nebožkou panímámou a pak i sama, ale tím více a vřejeji se modlila, a nejvřejeji za děti, za muže. Starost o něj jí nejtíže ležela na srdci, i jeho starosti a obavy.

Chmura v jeho tváři jí zasmušila den, hnedle však tíž odlehla, když zvedl trudně zamyšlenou hlavu, jasněji hleděl a hovořil, když děti si všímal i jí. Bývalo jí, jako když vlažička zašumí, když Věk potěšen nebo až i dojat její oddaností ji pochválil, pohladil, když v očích se mu vroucně rozjasnilo a viděla v nich, co jindy vídala.

Koncem druhého týdne, bylo ve čtvrtek, vracel se Věk do Dobrušky z lesa, kde byl dohlédnout na dřevorubce. Jak docházel mezi spáleništi, z nichž některá dosud pustě se černala a jiná se hemžila pracovníky, ke svému staveništi, zahlédl, že mu běží žena naproti. Lekl se, že zase něco —

Než oči Věkové byly jasné veselím, a usmívajíc se, mlčky však, vzala Věka za ruku, vedla ho začatou stavbou, kolem nedodělaných ještě základů, kolem hromady nalámaného kamení a cihel dozadu, na nádvoří, plné ještě ohořelého dříví, a dál do zahrady. Marně se naléhavě ptal, co je, proč ho tak vede. Ale jak vkročil kraj zahrady, sám radostně užasl.

Stály tam jeho krávy, po dvou ke stromům uvázané, jak bývaly, jako srny, pěkného oudělku, vykrmené, lesklé srsti, s červenými pentličkami na ohonu, obě štrymy i straka i černá lyska, a pochutnávaly si na čerstvé trávě před nimi na hromadě.

A stará Kačka v placce z modrého tisknutého šátku na hlavě, v kanduši, v modré zástěře, zardělá v osmahlé, vrásčité tváři u nich a děvče jakés, výrostek, jež jí pomáhalo.

„Pantatínku! Pantatínku!“ vzkřikla, když zaslechla Věkův hlas, a chvátala mu naproti. Vypukla v pláč, podávajíc mu ruku. Ani nemohla říci: „Potěš vás pánbůh,“ jak chtěla, jak ho tak zhlédla, když jí připadlo, jaký býval „chlapák“, co měl a jaký je teď, přepadlý, ona to nejlíp viděla, a co za ním: ne chlěvy, ne dům a magacín, ne krám plný zboží, nýbrž černé spáleniště.

Plakala a prosila, aby se na ni nezlobil, že to tak s těmi kravami vyvedla, ale když – A zas už začínala, jak se stalo. Mluvila trochu šepavě a drmolivě, ale Věk jí rozuměl a vystihl její zprávu, že jak započalo hořet, měla starost jenom o chlív, kde léta letoucí, od mládí, bylo její působiště, jen o krávy, jež byly jejím světem. Vyvedla je s něčí pomocí, s čí, pro zmatek nevěděla; ale pak už jí samotné zůstaly. Vyvedla je za město, do pole, a tu je pásala a čekala. Když viděla, jak požár roste, že celé město je v plamenech, že s kravami nebude moci domů, vedla je i hnala pryč v tu stranu do nedalekých hor, k Hrádku, odkud sama pocházela a kdež měla sestru vdanou.

Cestou potkávala lidi, ženoucí se k požáru. Volala na ně, křičela, aby pantatínkovi pověděli, kam krávy vede. Ve své prostoduchosti myslila, že jistě slyšeli, že jistě povědí... Tak že se dostala až večer k sestře a tam že čekala, pořád čekala, až pro ni pantatínek pošle nebo vzkáže co a jak. A pak náhodou zvěděla, co se o ní povídá, že uhořela i s kravami.

Prosila, tak aby se pantatínek nezlobil, že vzkázala, ale když jsou takoví lidé. Věk ji chlácholil, děkoval jí upřímně a potěšen a divil se, když Věková přinesla mísu plnou másla, husečku vedle husečky, všechny jako zlaté, orosené, pokryté namočenými křenovými listy, a když oznámila, to že Kačka také přinesla, že to je od krav, tak poctivě že hospodařila.

Věk první dny nikomu nepsal. Nemohl a nebylo pokdy. Když poprvé vzal opět péro do ruky, bylo u kmotra v sedniče, povzdechl a chvíli hleděl na prázdné aršky hrubého papíru, nežli se dal do psaní. Měl oznámiti do Prahy a do Vídně svou zkázu, měl obchodním domům, s nimiž byl ve spojení, psáti o shořelých penězích, o zničeném zboží, o svých dluzích, které mu z požáru vyrostly, měl prošiti, aby mu počkali, až jen poněkud oddechne a se zotaví.

Za nějaký den poslal list také Krameriovi. Nenaříkal, o sobě psal málo, více o městu, a nakonec požádal, aby Kramerius toto neštěstí ve svých novinách ohlásil, aby krajané a vlastenci zvěděli a na nešťastné město s nějakou pomocí, kdo může, si vzpomněli.

Jinak jako by požárem všechny svazy se světem přehořely. Přestaly hovory o něm, potuchla žádostivá zvědavost po zprávách, co se v něm děje. Noviny docházely, ale Věk se na první čas sotva na ně podíval, jen letem sám, bez svého kroužku posluchačů. Ani by ho nesehnal. Nikomu jich nepůjčoval, nikdo o ně nestál, ať se dalo co dalo, ať Napoleon mařil spiknutí proti sobě, ať stíhal své protivníky, roajalisty i republikány.

Jen starý Bílek, jenž si zas opatřil dýmčičku s červenou hliněnou hlavičkou, s krátkou zahnutou troubelí z měkkého dřeva, nezapomněl zcela na svého Bonaparta, z něhož míval strach, jemuž se však obdivoval. I zeptal se jednou, jeda s kravkou pro cihly, když uviděl, že Věkovi čouhají noviny z kapsy:

„Tak co Bonapart, Františku, co —,“ a zarazil povoz.

Věk, jenž čísla ještě nečetl, podíval se a uhodil zrovna na zprávu, nad kterou se starý Bílek ománil.

„Z Paříže. Dne i. t. m. (máje),“ četl Věk. „Od toho dne ve francouzských letopisích začalo se nové století neboli pamětní věk; riebo Rada starších ustanovila, aby první konšel Bonaparte císařem francouzským byl a císařoval a v jeho rodu císařské důstojenství dědičné zůstalo. Podle toho ustanovení a obecného potvrzení Bonaparte titul císařův přijal a píše se takto: ‚My, Napoleon z Boží milosti a zákonem republiky francouzské císař —‘,

„Ó je, ó je, Františku!“ Bílek vyňal rychle dýmčičku z úst a zašermoval jí, „tohle, no tohle ještě! Však jsem vždycky – eu malá“ (kráva sebou trhala, jak mouchy dorážely), „vždycky jsem si myslel, ten že myslí vysoko – Stojíš! Eu! No, teď snad dá pokoj, co by už víc chtěl.“

„Ba nevím, nevím, sousede,“ Věk zakroutil hlavou, „bude-li mít dost.“

„Tak namoutě; ještě něčím straše, Františku, Jezus Maria, ještě snad vojnu! Drahota jistě bude, jak to kouká na polích. Žita jsou churá a jaře nestojí zanic, a všude, dál k Hradci také, všude, tuhle povídali – Už připláčí, obilí a všecko. Je to pravda (stojíš!), že jsou cihly dražší, že chtějí za tisíc dvacet zlatých?“

„Poslední fůry jsem už tak platil a kámen je také dražší, za sáh teď zlatý šedesát a za trám s otesáním a přivezením osm zlatých!“

„Jezus, Jezus, jak to má člověk vytknout! A kdo nemá peněz ani úvěr – to ty mouchy dnes sekají – no, buďte spánembohem, Františku. A ten Bonapart císařem, advokátův synek, inu, inu! – “

To už pokřikoval, poklusuje u vozu, nachýlen dozadu, jak opíraje se o nohy, napínal oprat, aby zadržel krávu, jež nechtěla čekati.

Věk už čísla do kapsy nezastrčil. Podíval se, není-li v něm více o té důležité události, a četl cestou k bytu, ke kmotrovu příbytku, nedbaje palčivého světla, jež šlehalo bodavě do bílého papíru:

„V Paříži tento nápis na paláci Tulery zůstal: Francouzská republika. Tato ale slova: ‚Svoboda a Rovnost‘ smazána byla. Kdosi zavěsil na ten palác umrlčí hlavu, na kteréž byla s černým ílojířem potažená červená čepička s tímto nápisem: Requiescat in pace.“

Jak četl o červené čepičce, maně se mu kmitl P. Vrba v Praze, ten že to asi s radostí četl, že mají „jakubíni“ odehráno.

Věk za studentských let horoval pro tato hesla, tenkrát, když čítal Rousseaua, kdy s Hněvkovským překládali v Kanálce Voltairovy verše o svobodě, oba nadšení svobodomyslnými přednáškami profesora Meissnera. Léta od těch časů mnoho v něm změnila. Ne v celkovém smýšlení, svobodomyslným zůstal, ale horoucnost v nazírání zchladla věkem i zkušeností. Nečetl lhostejně, ale dost klidně, s jakousi rezignací. Dalot se to také očekávat, zkáza republiky se už dlouho chystala; a tady doma padly ty stíny reakce už dřív a ostřeji, on sám je pocítil: „Jde taková vlna, takový proud,“ pomyslel, „co dělat.“ Pouštěl tu starost. Blížší a silnější byly jeho vlastní, menší sice, ale těžké a celý dav jich, neodbytný, a ty tlumily zájem o svět i o jeho veliké převraty.

Šel zamyšlen, noviny v ruce, až stín na něj padl. Stín staré, košaté hrušky u kmotrova příbytku. Pod stromem seděl Vašík s knihou na kolenou. Věkovi v ten okamžik naléhavěji připadlo, nač už předtím myslíval a o čem už s ženou, před ohněm, nejednou hovořil, že už čas s hochem do škol. V tom byli zajedno, že musí do latinských. Než v tom se rozcházel kam, zdali do Hradce nebo do Litomyšle. Na Prahu Věk ani nevzpomněl. Před ohněm nebylo třeba se mu starat, aby synka nějak levněji opatřil, třeba v klášteře, jako on býval. Také neměl Vašík takového hlasu, aby se mohl stát choralistou.

Věková byla pro Hradec, poněvadž by měla Vašíka blíž. O Litomyšli se jí zdálo, že to konec světa, když uslyšela, že je při moravských hranicích. U Věka víc rozhodovalo, že tam při gymnasiu také filosofie, a druhé, a to nejvíce, že tam mají příbuzné. Sestřenice nebožtíka Věka byla tam provdána za nějakého cínaře. Věk ho neznal ani jeho dvou dcerek; na jejich matku, svou tetu, se pamatoval jen mlhavě, neboť ji viděl před lety, za chlapectví, když je v Dobrušce jednou navštívila.

Od těch čas z „Litomyšlských“ nikdo u nich nebyl. Pak teta jednou psala, oznamujíc, že jí zemřel muž. Nedlouho potom jí zase Věk oznamoval svou ztrátu, otcovu smrt. Teta odepsala, velmi a upřímně litujíc svého bratrance, a přitom se zmínila o dcerách a zvala Františka, aby se k nim do Litomyšle jednou podíval a je navštívil. Tenkrát to četl Věk jako obvyklé zdvořilé pozvání a hrubě si toho nevšímal.

Ale když Vašík začal urůstat dobrušské škole, vzpomněl na Litomyšl, na tetu, že by hoch k ní mohl na byt. Od nebožtíka otce slýchal ji vždycky chválit a sám ji měl v paměti jako hodnou tetičku,

vládnu, která ho hladila, která ho měla ráda a přivezla mu dřevěného koníčka, jakého předtím ani potom neměl.

Teď, když vida Vašíka pod stromem, si připomenul, co ho s ním čeká, zchmuřil čelo. Nyní vše bylo těžší. Jindy se jen staral, jak bude s jeho přípravou, aby vystačil s němčinou, které ho dal na priváte učit, bez níž by ho do škol nepřijali a na niž on sám měl trapné vzpomínky. Toho jediného se před ohněm obával, že pro tu němčinu čeká Vašíka jistě také nejedna trpká chvíle. Jinak však se utěšoval a s ženou o tom hovořival, že hoch bude mít snazší, pohodlné studie, že nebude třeba, aby se protloukal zpěvem a kondicemi jako on. Teď po požáru i v tom veliký obrat. Teď bude dost citelným břemenem sehnat Vašíkovi vše na studie a vydržovat ho v nich a platit na něj.

Proto zchmuřil čelo, když ho Vašík sedící pod hrušní s knihou maně tak živě připomenul. Ale jak se zastavil u plotu nepozorován a zahleděl se na synka, na jeho hlavu tmavých vlasů nad knihou skloněnou, na jeho svěží tvář bez starostí, plnou čtenářské dychtivosti, ucítil zatnutí a bylo mu ho líto —

V sedniče na stole ležela dvě psaní. Věková mu je ohlásila hned na síni a doložila, že jedno z nich je asi od pana pátera Vrby z Prahy. Bylo. Psal nakvap, že přichází z Krameriovy Expedice, že tam zaslechl smutnou novinu, pan baron Jeník z Bratřic, „náš vlastenecký vladyka a hejtman penzinýrovaný“, to přinesl od svého švagra, pana guberniálního rady Henneta, že Dobruška celá vyhořela, a tak že on, P. Vrba, neměl stání a že hned píše a žádá, aby mu Věk poslal několik řádků, jak je s ním samým, že má o něj, o Věka, úzkost – O vlasteneckých důležitostech nyní že nepíše, a také že není hrubě co, a to, že v Paříži zastřeli jakobínskou čepičku černým flórem (Věk pohodil hlavou, a to že by P. Vrba nesmlčel), o tom že snad četl, to že už dávno mělo být, ale že to ďáblovo semeno není nadobro vyhubeno, když i v samém Bonapartu zůstalo dost toho jakubín-ství, teď že bude korunované – Co se jeho, Vrby, dotýká, on že se chystá zase na cestu, tentokrát na západ, proto aby Věk brzo mu odpověděl, aby nemusil na tu pouť s knihami s nejistotou stran něho —

Z těch řádků vanulo upřímné účastenství. Věka těšilo a umínil si, že odpoví hned zítra. Sáh po druhém psaní. Obálku pěkně složenou, vystřižené její konce, slepovala zarůžovělá oplatka s otiskem pečeti ne dost jasným. Jakás pyramida nebo oltář pod smuteční vrbou bylo na ní. Adresa ovšem německá, písmo patrně ženské, neznámé. I rozbalil a vyňal aršek malé osmerky papíru ne zrovna jemného a bílého, popsaného rukou jinou, ne tou, která psala obálku. Věk četl:

„Abends geschrieben.

Beste Freundin!

Sie schreiben mir, ich sollt mich mit Gott trösten. O da haben Sie recht, denn Niemand kann mir Betrübten hier in dieser meiner traurigen Einsamkeit mehr Trost, Stärke und Geduld verleihen, als eben dieser Allerbarmer. Darum finde ich nur allein im Gebete und Seufzern zu Gott eine Linderung meines Leidens. Herzliebste Mali, ich war ganz entzückt, als ich Ihre Worte las —

Auch kann ich versichern, dass mir Ihr Trostbrief meine itzige Lage viel erträglicher macht, in dem ich oft des Tages die entzückenden Worte lese: těšeg se s Pánem Bohem, my na né nezapomeneme, a od Barušky a maminky gá zůstávám k službám wolná – Ich danke Ihnen unzähligmahl, dass Sie so gefühlvoll sind, da ich die bittersten Vorwürfe verdient hätte.

Die liebevolle Baruška hat mir zwar auch ein Nasenstüberl in dem Briefe geschickt, in dem Sie schreibt: gsau trpěliwy, však sy to sami udělaly – und bei Durchlesung dieser Worte fängt immer mein Herz zu bluten an, weil es wahr ist. Allein ich hätte viel mehr Verweis verdient, ano, karabatsch by měla na mě poslat, kdybych giš dosti těžce a bolestně trestán nebyl —

Geliebte Mali, ich wünsche Ihnen, dass Sie stets glücklich, gesund, munter und fröhlich seien und also auf Rosen wandeln. Besonders, dass Ihnen stets der Kaffee schmecke. Der liebe Heiland geruhe in Ihrem keuschen Herzen seinen Sitz aufzuschlagen. Küsse Ihnen die Hände, Ihr Freund

Pater Cornelius.“

Úžas i zvědavost Věkový rostly od první řádky. Co je to, jak to sem přišlo! Co ty stesky neznámého pátera a ten poměr jeho – Bavilo jej to a s úsměškem ilumináta, jenž padl na kněžskou křehkost, znovu přehlížel list a zvláště poslední řádky o Spasiteli a Málčině srdci.

Psaní nemělo ani data ani udání, kde napsáno. Věk zevrubně prohlédl obálku. Adresa psána rukou jinou než list. Bedlivě srovnal písmo a nepochyboval, že to nějaká zmýlená, že ta, jež psala jemu, Věkovi, jen nedopatřením vložila tento list do obálky. Psaní bylo asi, a bezpochyby, jí posláno. Až sezná svůj omyl!

Podíval se znovu na obálku. Poštovský kolek byl rozmazán a nejasný. „Leit...“, rozeznal na něm, a to ne snadno a ne určitě. Tedy snad „Leitmeritz“ nebo „Leitomischi“. Jistě toto. V Litoměřicích neměl nikoho, v Litomyšli žila teta s dcerami! Jsou dvě, to Věk věděl, teta tenkrát před lety v psaní uvedla i jejich jména. Ta však zapomněl. Tuje Máli a Baruška, jistě jeho sestřenice. Uslyšely o požáru v Dobrušce, vzpomněly na něj, Máli psala, ale popletla se a místo řádků upřímného účastenství poslala vzdechy P. Kornela. Co by asi ten pan páter říkal! A bude-li Máli psát a hlásit se.

Věková, když o té zmýlené uslyšela, mínila, je-li tomu tak, že ta Máli se sotva bude hlásit.

„A líto jí bude tohohle psaní —“

„Poslat je zpátky, to nejde. Nic nevím, kdožpak ví – Počkáme – Zatím psaní schovej.“

Nikdo se však nepřihlásil a Věk pak i zapomněl v tom neslábnuoucím proudu práce a starostí, jak dohlížel na stavbu i na hospodářství, jak se musil starat o materiál a peníze ke stavbě, když první pomoc, Kosařova a z opočenské sirotčí kasy, kvapně se sesýchala, když se nadto hrnuly starosti o potřeby městské, když musil do schůzí a měl z nich ještě různé povinnosti a mrzutosti.

Dům stavěl všechen ode zdi. Plán byl na patrový s klenutou podsíní; nad ní v ponebí v průčelí do rynku měla býti tři okna, v přízemí z podsíně troje dvěře. Vpravo vlevo do krámů, z nichž jeden chystal pro obchod s plátny, druhý pro kramářské zboží a železo. Dvěře mezi nimi vedly na síň a do místností za krámy. Chlévy vzadu a kolna měly být roubeny.

Věk se stavbou chvátal a sehnal co nejvíce zedníků a dělníků, jen aby dostal stavení do podzima pod střechu. Stavba však nerostla, jak si přál. Bývalo zle o řemeslníky, když je skoro na každém spáleništi sháněli a když obec s pomocí vrchnostenskou zřizovala opuštěný kostel, stavěla na radnici a budovala na náměstí dřevěnou kapli. Tu sroubili nejdřív a postaven do ní z kostela zachráněný oltář.

Za červnové krásné neděle volal zvonek poprvé do ní na první bohoslužbu. Lidé se k ní hrnuli jako o pouti, takže svatyňka nestačila. „Právo“ městské a s ním také Věk dostali se na pohodlnější místo až k oltáři v májích, v svěžích březových haluzích. Ostatní stáli těsně, jako nacpání, a ještě se nevešli. Konec zástupu byl venku, až kus před kostelíkem.

Nepestřil se živými barvami sukní a šátků, plen a pentlí, netřpytil se blýskotem zlatých čepců sousedek. Všichni přišli jen prostě, až chudě oděni, zámožní kdys měšťané a měšťanky, dcerky a synové jejich v obleku jednoduchém, namnoze darovaném. Sotva však byli, když chodili ještě do starého, výstavného kostela v plné parádě, tak zbožně dojati jako v tomto roubeném kostelíku prostřed zničeného svého jmění, prostřed pustých spálenišť a stavenišť, do něhož se poprvé sešli jako do azylu v své tísní, v svém zápase o přístřeší a skývu, poprosit o sílu a požehnání lopotnému dílu i jejich polím, kdež v ten čas vadla jejich jediná naděje. Osení se tam bujně nevinilo, chřadlo a stíny neúrody a drahoty začaly se již jevit.

Farář nebyl výmluvný kazatel, okolnosti však samy, vzpomínky na den hrůzy, na strašlivé moře plamenů, na jejich oběti a místo samo rozechvěly myslí všech tak, že i prosté slovo kazatelovo, srdečnější jeho zvuk dojímalý až k slzám.

Věk naslouchal zasmušile. Více jej pohnulo, když lid o hrubé mši zazpíval, když jeho píseň zvučela nevelkou prostorou i venku pod vysokým modrým nebem, odkudž se lilo zlaté světlo na oltář v zelenavou šeř jeho mají, na bílé voskovice, jejichž mihavé plameny v zářivém tom proudu vybledlé se kmitaly.

Varhany nehřměly, kůr nezvučel figurální hudbou. Ale ten zpěv zástupu zněl v tu chvíli tak vroucně, z hluboká duše, jako pokorná, vroucí modlitba. Věka ta důvěrnost dojímalá, sám však jejího

blaživého tepla nepocítil. Líto mu bylo lidu, smutek i soustrast padly mu v tom vyzářeném povznesení do duše, když vzpomněl na pole, jak je ráno viděl, když si vyšel za město obhlédnout stav osení, kam pro stavební práce nemohl už kolik dní. Co viděl, žlutnoucí jaře, hubené ozimy místem vyhynulé, bylo pro rolníka zoufalé. Jen zázrak by mohl pomoci a v ten nevěřil. Na mysl dolehlo, jak bude po bídých žních.

Povyjasnilo se mu až pozejtří, když došlo číslo Krameriových novin. Co svou zprávu Krameriovi zaslal, čekal v každém čísle zmínku o neštěstí svého rodného města a vyzvání ku pomoci. A tu po čtyřech nedělích vypisovaly Krameriovy noviny požár v Dobrušce v Králohradeckém kraji, jak udělal Věk; a nakonec četl: „Poněvadž tito nebozí nešťastní větším dílem jen z práce rukou svých ze dne na den žijí jsou a nyní právě o všecko přišli, nebudeť zajisté žádného, an by tímto hrozným neštěstím jejich v srdci se nepohnul a pomoci, o kterouž sama citedlnost lidská volá, jim ochotně a laskavě nepřispěl —“

Pramen darů a příspěvků pohořelým, prvotně vydatný, ale tou dobou chabnoucí, oživil po této zprávě a po tom vyzvání. Někjaký čas bylo to cítit. Na radnici docházely hojnější příspěvky, a nejvíce na penězích z Prahy; také P. Vrba a doktor Held poslali. Než to bylo jenom načas. Hlavní pomoc, jež měla nejvíce vytrhnouti, selhala.

Žně byly bídny tu i v okolí i dále v kraji, všude, tak jak se dalo očekávat. Ceny obilí nejen neklesly, nýbrž začaly i stoupat, zvláště když různí spekulanti a vydřiduchové, sehnavše předtím zásoby starého obilí, nic nedávali do prodeje.

Nikde se nerozléhaly veselé písně žneček, smích se neozval, nezléhaly veselé pokřiky z pole na pole, ze stráně v dol. Hubené byly snopy, a odkud jindy kolísaly se vozy plné mandelů vysoko narovnaných, odjížděly nyní lehko s nevelkým nákladem. Stohy všude nízké, a komu stodola neshořela, zůstala mu světlá, i když do ní svezl všecko své požehnání.

Věk na chléb sklídl, čistého však výtěžku na penězích. nečekal. Ba počítal, že stěží mu ostane na Vašíka, na jeho studie, až ho na podzim zaveze do škol. Za těchto trudných dní zašel přece jednou, a dost rychle, s novinami k sousedu Bílkovi. Bylo koncem srpna kvečeru, kdy starý Bílek, vrátiv se z pole, pokuřoval si za stavením na zahradě. Hned poznal, že se něco stalo.

„Co je, Františku, co nesete!“ volal na Věka rychle docházejícího.

„I nesu, sousede, a nevím, co řeknete. První,“ Věk stanul u souseda pod starou jabloní už žlutnoucí, „že Bonapart se chystá na korunovaci.“ Vytáhl z kapsy noviny – „Píší, že se dělají veliké přípravy a že budou mnohé a nákladné slavnosti.“

„To se dá myslit, ten si dá intrády zatroubit a parády nadělat. To padne peněz. A co ještě —“

„Tohle.“ Věk rozbalil číslo a četl: „Z Vídně 15. srpna. Dne 11. toho, Jeho cis. král. Milost vydal svolání, podle kterého krom titulu římsko-německého císaře také titul dědičného rakouského císaře přijímá a ustanovuje.“

Bílek, jako by se lekl, vyndal dýmčičku z úst a žasna zapomněl bafat. Jen poslouchal, jak Věk četl: „Aby se titul osobám obojího pohlaví arciknížecího domu císařství království princové a princezky, taktéž rakouská arciknížata a arcikněžny, pak císařské a královské Vyvýšenosti dával —“

„Pomalů, Františku, počkejte. Co je to! Člověk to ani hned nepochopí.“

„Změna titulu. Císař římskoněmecký bude se teď také psát císař rakouský. Myslím, když Napoleon —“

„Myslíte, že kvůli němu? Inu snad, ale já – a co král —,“ vyhrkl, „jako náš král, český král, české království, to snad —“ Bílek se ptal dychtivě, neklidně.

„Taky jsem se proto zarazil, ale tady stojí,“ Věk četl: „Při čemž Jeho cis. královská Milost vyhrazuje, že všechna království,“ Věk říkal to důrazněji, „knížectví a ostatní krajiny v jeho dědičných zemích při svých titulích, právech a přednostech nezměnitelně zůstanou —“ Věk skládaje noviny opakoval: „Při svých titulích a právech –“

„Tak to jako by se nic nezměnilo,“ ptal se Bílek nejistě a nedůvěřivě.

„Tak to tady stojí, to by jen titul —“

„Hm, jen titul,“ Bílek upřel oči zamyšleně do prázdna. Chvilku mlčel, pak hlavou zakroutil a jako pro sebe opakoval: „Jen titul —“

„Tak tomu rozumím. Králův i arciknížat. Tak příkladně, arciknížete Karla psali a titulovali dosud královská Vyvýšenost jako českého a uherského prince, a teď se bude titulovat: císařská královská Vyvýšenost.

Ale jinač, jak patent prohlašuje, ostane všecko při svém právu.“ Věk konejšil Bílka, než i také sebe, neboť ucítil znepokojení, zvláště když viděl sousedovu nedůvěru. Ale i po těchto slovech zakroutil Bílek hlavou, prudčeji zabafal a řekl:

„Proč by to dělali!“

III. F. VĚK NAJDE SVÉ PŘÍBUZNÉ

Auto starost měli jenom Věk s Bílkem. Jinde patent přešel tiše, nerozvlhl mrtvě tichou hladinu obecného mínění. „Právo“ městské, na faře, v zámeckých kancelářích na Opočně a v Městě přijali tu zprávu, jak se Věk doslechl, jenom jako změnu titulu. Mluvili přitom také o Napoleonově korunovaci, jež nastávala, uvažovali, bude-li cos takového také ve Vídni, nějaké slavnosti.

V občanstvu, v lidu vyslechli ten patent poslušně nebo netečně. Nešlyť s ním nějaké změny, nic na oko. A nadto dusilo všechny mračno jiných starostí. Trud v polích, po širých lánech jindy bohatých, jako v horské chudé stráni. Všude málo nebo nic. Co týden stoupala cena obilí, drahota uhodila, nastávalo jisti chléb už jedním zubem.

Věk vzpomínal na nebožku matku, jak vypravovala o velké drahotě, když on byl malým hochem, když plakával hlady a starý Žalman mu přistrkával skrze plot skývu chleba. Tenkrát stál korec žita 12 zl. a pšenice 15. A nyní platilo Šestnáct, pšenice devatenáct a korec hrachu zlatých dvacet!

Přitom musil stavět a dokročovala starost o Vašíka. Podzim přišel, školní rok nastával, bylo načase rozhodnou ti se kam s ním. Věková nadhodila, že by mohl ještě tento rok zůstat doma.

„Za rok bys se musila s ním přece rozloučit, jednou to musí být; a za rok by už byl dost starý do gymnasia. To nejde.“

„Tedy do Hradce —“

„Teď v té drahotě do pevnosti? V Litomyšli bude levněji a měli bychom ho u svých lidí —“

„Neznáš jich.“

„Teta je hodná.“

„A sestřenice – A co ten páter —“

Věk se zarazil. Sám už na to kolikrát myslel, kdožvíjaký to poměr, aby se tak Vašík dostal do rodiny, kde ten kněz má snad rozhodující vliv. Ženě namítal, že dle všeho není teď v Litomyšli, ostatně že se o všem přesvědčí.

„A jak?“

„Do Prahy bych za nějaký čas stejně musil, pojedu tam tedy dřív a stavím se v Litomyšli. Přeptám se tam a přesvědčím se co a jak.“

Za týden, když už pole měl opatřeno, bylo začátkem října, vypravoval se do Prahy. Ale ne tak chutě jako jindy, nýbrž vážně a se starostmi. Doma opouštěl nedostavený dům, stěží šindelem pobitý, před sebou měl nejistá jednání s věřiteli a velkokupci. Bylo nutno znovu žádat, aby protáhli lhůtu, aby mu do začátku uvěřili zboží kramářské, hlavně železné. Na to všechno sehnal jen fůru pláten ne tak vysoko naloženou jako jindy, a většinou kopy, jež mu lidé po vsích, sedláci a tkalci, dali na úvěr, jak měli k němu všechnu důvěru. Ba mnozí, jak zaslechli, že kupuje plátna, kopky mu sami nabídli a přinesli.

Na cestu chystal se o den dřív, nežli povoz s plátny vyjede, protože se chtěl stavit v Litomyšli. Večer před odjezdem seděl Věk s rodinou. Nestávalo se to poslední dobou často. Ze stavby, z pole přicházel pozdě, za tmy, někdy unaven, utrmácen, takže sotva povečeřel, ulehl; jindy zas musel psát psaní nebo zapisovat, pořádnost dělat, počítat. V tom cítily děti požár nejvíce. Jindy večer sedali společně, rodiče jim povídali, zvláště otec. Věk rád vypravoval o svých chlapeckých letech, o Praze, o klášteře; v duchu si přiznal, že mu přešla mládost, že tu vážný věk, že už rád vzpomíná a o minulosti vypravuje.

Ten večer před odjezdem seděli všichni kolem stolu, u něhož hořela louč ve vysokém dřevěném svícnu. Ale sdílný duch blahé družnosti se mezi ně nesnášel. Nebylo tu vnitřní bezstarostnosti, té nálady tichého hnízda, teplého a krytého před bouří a deštěm. Měli se na kolik dní rozejít a teď v těch nesnázích a svízelních bylo to těžší, zvláště Věkové. Tajná bázeň o muže ji obcházela a lítost, co nyní zkusí, jakou bude mít cestu v té nepohodě —

Na Vašíka padala tesknost, jak pohleděl do tmy říjnového večera, kde vítr hučel a stromy na zahradě šuměly. Tam ven někam on také bude muset, otec jede mu hledat místo, už tu u maminky dlouho nebude.

Když šly děti spat, rozloučil se s nimi Věk vřeleji a ne bez pohnutí. Ráno za tmy vzbudila ho žena. Nevěděl, že chvíli nad ním stála s kahánkem v ruce, že jí bylo líto jej vzbudit a poslat do tmy, do sychravá, do deště, jenž se po půlnoci rozšuměl —

Věk se vypravoval chuději nežli jindy, v prostším obleku, v nevalném plášti, s hubenou tobolekou.

Už chtěl vykročit, vtom vzpomněla Věková, jak psaní od toho pana pátera, co s tím.

„Vidíš, byl bych jako na smrt zapomněl. Vezmu šije pro všechno.“

Schoval je do náprsní kapsy, do svého zápisníku, podíval se na spící děti, políbil je tichým polibkem a rozžehnal se srdečně se ženou, která jej vyprovodila až k vozu. Nedbajíc větru a deště, hleděla za ním, až zapadl v husté ještě tmě mezi staveništi a nehotovými příbytky.

Věk, sedě na slámě, zachumlal se do pláště a krčil se, aby se zahřál a ubránil větru bijícímu ostrými nárazy až do vozu, do tmy pod plachtu, niž bubnoval lijavec. Vpřed poskakoval zardělý svit lucerny po rozmoklé cestě, koleji plnými vody, po blátě, jež stříkalo dozadu, vpravo vlevo.

Děšť padal až do rána a po něm ještě kolik hodin. Cesta neveselá, zlá.

I když přestalo pršet, Věk nevyhlížel, nýbrž seděl schoulen a zamyšlen. Myslí na Prahu, na Litomyšl, jak tam pochodí.

O sestřenicích poprvé uslyšel pozdě odpoledne, když vyjel z Vysokého Mýta. Chtěl tam chytnouti poštu a tou dále. Zmeškal však. Zato doptal se v hospodě na povoz z Litomyšle, který sem někoho přivezl a prázdný se domů vracel. Povožník, nevelký, v límcovém starém plášti, v divné čepici s pytlíkem, stínídkem a s ušima, ve vysokých botách, červený, oholený, usmívavý a povídavý, vzal Věka rád s sebou.

Nepršelo, i vítr se tišil, ale šedé, nízké oblaky plaše se hnaly nad opuště – nou krajinou, nad níž se počalo šerit, v jejíž zorané lány a křoví u potoka v pustých lukách ukládalo se černo, z níž vanul divný stesk, z její opuštěnosti, kterouž dojímal i oheň v dálce sám jediný, večerem řeřavě se prordívající.

Věkovi nebylo do řeči. Cítil divnou úzkost z teskná po svých, jež ho náhle napadlo, z krajiny, jejího smutku, ale povozník ho tak nenechal. Chvilí jel mlčky, pak zakřesal do hubky, hubku vložil na tabák kované dřevěnky, chvíli bafal, na koně hovořil, vrtěl se, ohlížel, na Věka začal a začal zas, i když Věk zpočátku jen zkrátka odpovídal. Až ze sebe tu nehovornost setřásl a oživil, jak mu připadlo, že ten starý kmoch jistě něco ví. Začali o hospodách, která je v Litomyšli nejlepší, promluvili o trhu a obilí, povozník ponaříkal, jak také ovsu hrozně připlatilo, jaképak mohou být výdělky s koňmi; Věk se také zeptal na studentské byty, je-li jich dost a jak jsou drahé.

Povožník ochotně navázal na tu otázku, a bodejt', bodejt', školy že už brzo začnou, no míst že dost, ó dost, co bude chtít, na vybranou, lepší a dražší, také levnější. Věk prohodil, že paní Jetmarová, jak slyšel —

„Že by vzala studenty?“ vpadl povozník, „a ne, to ne; mívala studenty, to ano, ale teď už ne, ona je už stará.“

„Ale má dcery.“

„To má, dvě, ale ty mají taky dost co dělat, Amálka, ta vyšívá, a Baruška si hledí hospodářství.“

„Mají pole?“

„Podědily po strýci, po bratru nebožtíka, hezkých pár korců.“

„Že prý jsou tak tuze pobožné —“

Starý povozník v plášti se zas otočil jako na obrtlíku. „Pobožný jsou, jak se sluší a patří, to ano, ale žádné pobožničky, víme, modlářky, to já znám, vždyť ostávám nedaleko, hodné ženské, zvláště stará; Baruška je ostřejší, ale ostatek —“

„Tak by byl u nich dobrý kvartýr pro malého studenta.“

„Bodejť byl, kdyby jen vzaly, byl by jako u svých, ale oni nikoho nevěrnou; a mívaly studenty, ještě za nebožtíka a pak také; byl by jich hodný houfek. A všichni na ně pamatují, to se každý tolik hlásí, když přijde do Litomyšle, kněží a i doktoři.“

„A co pan páter Kornel,“ optal se Věk náhle a jistě, jako by ho znal.

„No, ten taky – Znají ho! Ten u Jetmarů vystudýroval; celé studie u nich ostával. Ten k nim také chodil.“

„Už není v Litomyšli —,“ zkoumal Věk.

„Není, ale není tuze dávno pryč. To se něco v klášteře šustlo, povídalo se, že měl něco s páterem rektorem, a Šup – štandopede do Strážnice nebo kamsi do takového hnízda.“

Věkovi odlehlo. První zprávy nebyly nepříznivé a také ten mrak o páterovi Kornelovi nebyl tak černý. Nechtěl se už více vyptávat. Povožník jel mlčky, pak pojednou zarazil, seskočil, aby zatáhl za řetěz, neboť měli sjeti z kopečka a stmívalo se. Sotvaže však opět usedl, hned se zas dozadu otočil, už netvárný v siluetě, jak se mu čepice, hlava, ramena v límcovém starém plášti temnem nějak rozplývavě šířily, a zase na Věka, tak tedy že hledá kvartýr, a to že by Strnadka a Vopleštilka, a u Oseckých, tam že by bylo, taky u Vandasů – Celou řadu studentských bytů uváděl.

Věk poslouchal, také se na ty byty sem tam optal, ale ne už s tou horlivostí jako prve. Ochaboval, umlkal, až pak se zase vzpružil, když se před nimi začervenaly v hustém šeru litomyšlské věže, zámecká, piaristického kostela, a níž pod nimi věž nad městskou branou.

Projeli předměstím většinou dřevěných příbytků, jichž okna rudě zářila stromovým zahrad, kolem „sboru“, projeli tmavou branou do dlouhého náměstí, vroubeného vpravo vlevo podsíněmi. Osvětlení nemělo, podivné štíty starých domů tratily se v temnu, průčelí černě splývala; jen okna rudě z nich vyzářovala. Podsíně dole také bez osvětlení, ne však docela bez světla. Zář z krámů padala do nich jasnými pruhy a zardělý, mihavý svit dřevěných luceren, jež měly prodavačky pečiva na krámcích při pilířích oblouků. Rušno tam bylo, lidé chodili vzhůru, dolů, dva tmavé proudy, z nichž šumělo až do náměstí. Věk, jak povožník jej vezl celým prostranstvím, zvolna, neb koník šel už jen krokem, zeptal se na paní Jetmarovou, snad že bydlí tu někde. „A ne, tady ne, až za rynkem, hned za branou —“ Ukazoval bičem před se, pak vpravo, na tupý úhel náměstí, tam že je Černý medvěd, jak o něm povídal. Trhnul prudčeji opratí. Proti nim přijížděl kočár tažený čtyřmi, pošta nebo diligence, nebylo dobře rozeznati, v temnu hrkotal vysoký, dlouhý, jako mátoha, v kmitavé záři svítilny na voji mihli se koně, po břicha zablácení, až se z nich kouřilo. Přijeli, kočí na kozlíku zatroubil. Nota, jindy veselá, rozlehla se zaraženě opuštěným náměstím, tmou říjnového večera, v níž se kolébal cestovní povoz jako černá kra.

Věk, vyrovnáv se s povožníkem, sestoupil do klenutého a dlouhého průjezdu U medvěda, visutou lucernou chatrně osvětleného; mezi kočáry a okroči v něm umístěnými, pak po několika schodech dostal se do prostorné hostinské jizby, kdež na stolech hořely lojové svíčky v dřevěných svícnech s řídibusy, kdež sedělo několik cizinců a vpředu, ve „formance“, několik kočí. Dlouho se tu nezdržel. Byl roztřesen celodenní jízdou, utrmácen, toužil po loži —

Ráno vyšel se podívat na město. K tetě bylo ještě příliš časně. Vycházel chutě, s jasnější myslí. Tvrdým spánkem osvěžel, ráno bylo jiskrné a při snídání mohl se vyptat na tetu. S šenkýřkou se dal do řeči. Povožník včera mluvil pravdu. Alespoň šenkýřčiny zprávy také tak vypovídaly. O páteru Kornelovi však víc. To také uslyšel, že k Jetmarům docházel a z toho že lidé namluvili, to že za Máli, že se mají rádi už od studentských let.

„A kdyby,“ bránila hospodská, „ať si mají, co je komu po tom; a bylo to ve vši počestnosti, žádný nemoh nic říct, jen co je pravda – A vždyť by stará Jetmarka nic špatného nestrpěla, to pánbůh chraň.“

Věk cítil, že ta obrana je bezděky i proti němu, že také v duchu obviňoval. Než nevzpíral se, nepochyboval o šenkýřčiných slovech, neboť mu uvolňovala. Myslí na ně, i když vyšel, na své příbuzné, jak dobře kombinoval, jak s psaním a co Máli, až se k ní přihlásí a poví, kdo je.

Šel náměstím. Ze dvou, ze tří domů vyváželi hnůj, z jiného výpalky. (Mělit' v tomto polářském městě v domech v náměstí dle staré výsady pálenky.) Na podsíních placho; živěji poblíže brány, kterou přijel, před poštou, patrovou budovou mansardové střechy, kdež prováděli uhnaného koně vychrtlého kurýra v plášti a vysokých botách, jenž před chvilinkou přihracoval a jemuž právě vyváděli z dunivého průjezdu rozlehlé pošty podloženého, svěžích sil.

Za poštou v táhlém, nevysokém návrší renesanční zámek v zahradě a nevelkém parku, vpravo od něho přes cestu piaristická kolej, kostel, gymnasium, z této strany patrové, jednoduché stavení s věžičkou na střeše. Bylo tu ticho. Prostranství před ním nehemžilo se ještě studenty. Věk se tam zadíval. Sem by tedy měl Vašík —

V kostele, vysokém a prostorném, sloužilo několik kněží mše. V lavicích skoro prázdná, u hlavního oltáře plněji. Rada piaristických kleriků se tam v oratoři modlila. Věk prohlížel kněží u oltářů; jeden z nich staroušek bílé hlavy, ostatní muži nejlepších let. Kterého z nich, vzpomínalo srdce otcovo, bude mít Vašík, přijde-li sem, před kterým z nich se snad bude třást, ztupí-li jej někdo z nich pro němčinu jako jej před léty na Novém Městě pražském, kdy ho za vlasy třepali a nadávali mu „du Raker-Šlovake“.

Do konce nevydržel. Neměl stání, nemohl se dočkat rozhodnutí a také spěchal, aby ještě dnes se mohl vydati na cestu. Obešel klášter, pustil se kolem jeho zahrady podél vysoké zdi, jež zbyla ze starého městského opevnění, a dostal se tak k horní bráně. Za tou, věděl od povozníka, bydlela teta.

Její dům stál v řadě při silnici, vedoucí na Moravu. Byl úzký, o jednom patře. Vůz stál před ním, u vozu však nikdo a nikdo také na síni. Z té vedla vpravo úzká šíje na dvorek a několik dřevěných schodů se starobylým dřevěným zábradlím nalevo do zvýšeného přízemního bytu vzadu. Všude ticho a prázdná. Ani v předsíni, dost šeré, do které Věk nejprve vstoupil a v níž se zarudle třpytilo měděné náčiní na stěně, nikoho nezastal. Sklené přepažení dělilo ji od vlastní jizby, prostorné, dřevěného stropu.

Tam u okna zahlédl nějakou ženskou světlých vlasů, sedící u rámu, a proti ní selku v pestrém šátku na pokos, v bílém „ožidlí“, nabíraném kolem krku. Neslyšeli, že někdo vstoupil do předsíně, a Věk hned dále nepokročil a prohlížel ty tam u okna v plném světle jasného rána, vlastně selku ne, nýbrž tu druhou u rámu, u vyšívání, světlých, na pěkné čelo hladce přičesaných vlasů. Měla bělostný lehký šátek křížem přes ňadra; nad ním na hrdle zahlédl černou sametku. Byla v tmavých šatech krátkého života, úzkých rukávů. Nějak ušlechtilé Věkovi připadla, jako z cukru. „Jistě Máli,“ usuzoval.

Když vstoupil, klidně se obrátila. Nebyla již mladistvě svěží, dobrých třicet let bylo jí znáti ve tváři už vadnoucí sličnosti. Ušlechtilý nos a modré, velmi pěkné oči připomínaly ji nejvíce. Když Věk pozdravil a přistupoval, bezděky přimhouřila zrak.

„Ach, krátkozraká,“ mihlo se mu, „to snad ta zmýlená v psaních —“ Jak se přihlašoval, všiml si vyšívání v rámu, bělostným hedvábím na sněžném kmentu nějakého selského čepce. Jak řekl, kdo je a odkud, rázem rozevřela sestřenice oči jako u vyjevení a zardělý stín se jí kmitl pohublou, jako unylou tváří až do čela.

Jak rychle vstala, užírl Věk, že je slušně vysoká, hubená, ale pěkně urostlá. Cos jemného, aristokratického bylo v jejím zjevu, až překvapovalo v té prosté měšťanské světnici starého, jednoduchého nábytku, z něhož na tmavé polici svítily kovově bělošedým leskem hojné cínové talíře, konvice, misky a mísy, patrně dědictví po otci cínaři.

Máli Věka uvítala, ruky však nepodala. Zapomněla na to v rozpacích; ještěže selka vstala, jadrně ohlašující, tak že nebude zdržovat, že se podívá za panímaminkou. Než ta vyšla v ten okamžik z vedlejšího pokojíka, stará paní nevelká, suchoučká, s šátkem přes prsa, v modré zástěře, s kapsářem, v pantoflích. Zvadlé, hubené ruce byly obnaženy, krátké rukávy bělostné košile kryly jen ramena a část paží. Prokvetlé vlasy, na stezku rozčesané, měla stočeny v hubený uzlíček, z něhož trčel nad vyschlým týlem prostý tmavý hřeben. V ruce měla prázdný košík, v němž jim selka přinesla dvě kuřata.

Věk tetu nepoznal; její obraz, jak si ho zachoval z chlapeckých let a ještě nejasný, vypadal jinak.

A přece jak ji zhlédl, až v něm zatrnulo. Nebožka matka, jak byla za posledních let, tak suchoučká a vetchá, s tím hřebenem nad uvadlým týlem, chodící šukavým krokem jako v pospěchu, kmitla se mu a živě zatanula; tím jakoby zažehnut náhlou přichylností hlásil se k tetě upřímně, srdečně, bez přetvářky.

Přijala ho v radostném úžasu. Ruce mu podala, do tváře hleděla, žasla, vykřikovala, povzdechla, ach, ach, kdo by řekl, ach božej inu pravda, to že jsou léta – a co doma, co on, jak s tím ohněm, ó pane králi, že slyšeli —

Máli k nim přistoupila, vrátivši se ode dveří, kam až se selkou došla.

„Ach, Malinko, vidíš, František! Vy jste se ještě nikdá neviděli, František, bratránek z Dobrušky, víš, jak jsem vám o něm a o strýčkovi vždycky povídala – A to je Malinka, mladší, a Baruška – kde je, ach, venku na zahradě, nebo v chlívě, máme ti – bože tykám jim – hospodářství, to Baruška všechno obstarává, to je její radost, a tuhle zas Malinka, ta zas jen vyšívá, všechno jako květ, inu, každé dítě k něčemu jinému – A Malinka – a vy jste už spolu mluvili – A co žes nepsal – Psali jsme ti po tom ohni, tady Malinka, tolik jsme se načekali —“

V Máliných očích zamžikalo nejistotou i napětím. Maně sáhla po rámu s vyšíváním, nachýlila se k němu, hned však zvedla hlavu, jak Věk odpověděl s líčeným úžasem:

„Psali? A já nic nedostal. Kdy jste mi psali?“

„A kdy to, Malinko, bylo; počkejme —“ Teta začala počítat, ale Věk jí nenechal, jistěže se psaní asi ztratilo, to že u nich není teď nic divného, zvláště teď v tom hrozném zmatku po ohni, všakže to nebylo první ztracené psaní. A začal, aby zamluvil, o požáru. Musil ke stolu; stará Jetmarová s dcerou usedly proti němu. Věk dobře vystihl, že sestřenice hledí na něj jasněji, ale přece nejistě a zkoumavě.

Jen začal, vzpomněla teta zase na Barušku, ta že by také měla tu být a slyšet, ta že by – Máli vstala a chtěla ji zavolat.

„Ne, ne, Malinko, ty bys – fouká tam, inu, Šimona, Judy, zůstaň, já se podívám —“

Vtom se Baruška sama hlásila. Na síni se ozval její hlas ostře a velitelsky. Děvečce něco poroučela a pojednou ji měli ve světnici, červenou od větru, v kabátku, hlavu v šátku na uzlu do týla uvázaném. Byla menší nežli Máli, skoro krátká, ale složitější, plnější a také starší, dobrých čtyřicet let. Svěží, studený vzduch z ní zavanul, jak přistupovala ke stolu. Na Věka se zkoumavě podívala, a když jí matka oznámila, koho tu mají, hned k němu, jako dávná známá, a to že je pěkný, že jim ani neodepsal, když tuhle Malinka psala, co se načekali; nechtěla ani věřit, když jí řekl, že psaní nedostal, že nedošlo, to že není možná, a hned zas, ať si ji tuze neprohliží, že jde z pole, že je tu hospodářem, a jak že on se k nim stočil.

Svlékla kabátek, sdělala s hlavy šátek; objevil se prostý účes, matčinu podobný. Věka překvapila, ale nezarazila. Hned jak spustila, porozuměl, co ten štipec „Nasenstüber“ z psaní P. Kornela. Také si musil hned povšimnout, že k Máli, vedle níž vypadala dost drsně, má se šetrně až něžně, že ji s tetou asi mají jako v bavlnce.

Usedli u stolu. Věk líčil dobrušský požár; stará Jetmarová se křížovala, povzdychovala jménem božím a vzpomínala, ptala se hned na toho, hned na onoho souseda z jejích mladých let, a jak s tím, co u těch, a zase dcerám připomínala, to že je ten, vědí-li, jak vypravovala, a ten zas ten – Máli naslouchala tiše, trnouc a povzdechujíc nad těmi hrůzami; Baruška nejvíce počítala škody v hospodářství, na dobytku, ach bože, to že je co říct, a co dělali po ohni, co dělali, a kdyby ty krávy byly Věkovi shořely! O těch pověděl hlavně kvůli ní. Pak se také zmínil, schválně, jaké mají nesnáze s kostelem.

„To věřím, áh, boží kostelíček – a co jsem se tam nachodila —,“ litovala stará Jetmarová; Baruška jí vskočila do řeči, a co, však že pánbůh v takovém neštěstí leccos odpustí, však že se může každý pomodlit, jak to jde, doma, při práci.

„Jen když to jde ze srdce,“ přisvědčila Máli nějak cituplně, mírným hlasem, jako by se šetřila.

Věk pokračoval živěji. Z propovědí obou sester prokmitovalo jasněji. Vypravoval, líčil neštěstí města i své, ač ho dopředu nestavěl. Teta pořád ho ještě zastavovala otázkami, a to-li také shořelo, v

jeho stavení, jež měla ještě v živé paměti, i zahradu, všecko a sousedství. Pak došel k jádru, že ku všemu má teď ještě starost s hochem, stran škol, kam s ním.

Baruška se na něj zostra podívala. Máli se hnula, po matce ohlédla; ta posvědčovala, a bodejť, a bože, a tak už synáčka do škol, už do latiny!

Ze jede do Prahy se zbožím, pokračoval Věk, že se tu u nich stavuje a kvůli chlapci, že se chce přeptat stran škol a stran bytu.

„I bože, Františku, i bože – jakpak ne – a kdyby,“ Jetmarová se ohlédla po dcerách a hned obracela: „Taky jsme mívali studenty na kvartýru, léta letoucí, ale teď už —“

„Maminka je stará, aby se s kluky zlobila —,“ vskočila Baruška do řeči.

„A já mám práce plné ruce a tady Máli, ta k tomu není, a má své – vid’ —“

Máli nepřisvědčila, jen se rozpačitě usmála.

„A taky ta zodpovědnost,“ hradila Baruška dál, „takhle když jsou ti hoši rozpustilí nebo z domu rozmazlení —“

„Můj Vašík není,“ Věk se usmál, „nic jsem nestrpěl, ale nerad bych dělal nesnáze, neřeknu, že jsem nemyslel na vás, tetičko, vždyť bych měl hocha v dobrých rukou, u přátel, a ne u cizích, hoch byl by jako v rodině, mohl bych být uspokojený a žena také, ale když tetička —“

„Ale copak o mne, to bych já – to ty holky mají takovou starost, já bych – a je to Francův vnouček – ale —,“ ohlédla se po Barušce a hned se zas zarážela, „když ono přec —“

Věk vstal, že se nejprve podívá do koleje přeptat se, jak bude s přijmutím Vašíkovým, že půjde k páteru prefektovi, k tomu nejdřív, a pak až zví, že by sháněl byt.

„Škoda,“ povzdechla stará Jetmarová víc k dcerám, „že tu není páter Kornel, ten by poradil a taky pomohl. On,“ obracela se k Věkovi, „ten pan páter býval u nás na kvartýru, když študoval, celé gymnasium byl u nás —“

Věk maně pohlédl na Máli a ona vtom na něj. Než Věk jako by poprvé slyšel o P. Kornelovi, naslouchal klidně i ptal se; teta i Baruška se o něm rozhovořily, jak se k nim hlásil, že je z koleje navštěvoval, tuze hodný, všude že ho měli rádi, ale že se nepohodl s páterem rektorem, hloupost to byla, o okurky, o nakládání okurek a pak také něco skrze školu, páter rektor že hned psal provinciálovi, a už to bylo: páter Kornel musil do Strážnice, ač se mu nechtělo; oh, tuze nerad, bodejť tak daleko, a jak se mu tam stýská, psal jim.

Máli nebylo vhod, že se matka o P. Kornelovi tak rozhovořila; naslouchala netrpělivě, a jak zaslechla o jeho psaní, vpadla do řeči: „Snad by pan páter Damas tady panu bratranci poradil, ten je dobrý přítel pana pátera —“ Ale nejmenovala, nedořekla.

Baruška to také schválila, a nač by se pátera rektora prosil.

Věk odešel; jen zavřel dvěře, mávla Baruška rezolutně rukou proti matce.

„Tak viděj, maminko, ještě by se jim stýskalo po strávníkaj.“

„Ale božítku – vždyť já – Nic se mně nestýská, Baruško, nic, ale když přece, nediv se, vždyť je to už náš jediný přátelský a hodný člověk.“

„To se zdá a hospodářský, ale copak je plátno.“

„Ale to neštěstí, co ho stihlo,“ připomínala Máli.

„Taky nejsem špalek, to já vím, nechtěla bych být na jeho místě. Ale mám svého dost, a ty, Malinko, taky, a tak by to ostalo na nich, maminko. Ještě toho málo užili. A aby se to vyplácelo —“

„Vždyť on by to snad zadarmo nechtěl, Baruško.“

„To jistě ne,“ přisvědčovala Máli, „je nóbl člověk.“

„A já bych snad taky na něm nechtěla zvejdělčit.“

„Tak když, děti, nechcete, aby vám to mělo překážet – já jen myslila, když to je Francův syn – Copak bysme mu k obědu —“ Stará Jetmarka se podívala na Barušku.

„Do hospody ho přece nenecháme,“ hartusivě přisvědčovala Baruška, „něco ustrojte.“

„Nudlovou polívčičku, maso a pak třeba pečínku špekem protýkanou.“

„A co po mase —“

„Mělšpajs,“ doplnila Máli mírně, skoro něžně, „vědí, třeba —“

„No to si udělejte, já už jdu.“ Baruška vzala za kliku.

„A co, Baruško, kdyby přišel dřív a říkal zas —“

„Ó ten už neřekne —,“ tvrdila Máli, sedajíc k rámu s vyšíváním.

„Dotěra není.“ Baruška se u dveří obrátila. „Kdyby to mohlo být, ale když —“ Nedořekla, znělo to však určitě. Otevřela a vykročila do před síně a tou ven —

Věk vyšel s dojmem, tady že nepochodil. Nebylo mu to jedno, neboť z toho, co viděl, soudil, že není u tety tak, jak se domýšlel, že by tu Vašík byl dobře opatřen. Nejlip u staré tety. Ta se Věkovi zalíbila. Nezměnila se, zůstala jí stará příchýlnost přátelská. Ale dcery – a zvláště Baruška! Máli jen asi pro to psaní hned se tak nevyslovila jako sestra. Bylo vidět, že mu dost nevěřila, a tuší, že to psaní má. Vašíka nechťejí. Mrzelo ho to a uvažoval, co teď, co tu. První nezdar nedával mu hrubě chuti na cestu do koleje. Ale šel, aby, když už takovou cestu vážil, zvěděl a přesvědčil se, jak by bylo tam.

U fortny zazvonil, a když šedivý fortnýř v černých punčochách a ve střevecích mu otevřel, vstoupil na chodbu kolem kvadratury, upravené na zahrádku dost chudou. Byla již pustá a pestřila se jen spadalým listím křovin a kalinového stromku. Zastal v ní suchého kněze piaristu v sutaně. Od něho zvěděl, že páter Damas není doma, že dnes ráno odjel a že se vrátí až zítra nebo pozejtří; pan páter rektor že je asi doma, buď nahoře, nebo vzadu v zahradě.

Dva klerikové, červení a silní, bez klobouku, které potkal na širokých dřevěných schodech, vedoucích do patra, zjistili Věkovi, že je pan páter rektor doma, ne v zahradě. Hlučný jejich hovor nesl se za ním zdola od tiché kvadratury nahoru do dlouhé, vybílené chodby. Celou chodbou bílé dvěře vedle dveří a tu ty, jak klerikové vyznačili, k bytu pátera prefekta.

P. German Hradecký, rektor koleje, prefekt gymnasia a ředitel městské školy, litomyšlský rodák, velký, vážný, ne v sutaně, nýbrž v černém kabátě domácím, v botách vysokých, lesklých holení, s černou sametovou čepičkou na temeni hlavy, přijal Věka velmi důstojně, zvážněl však, když se Věk prohlásil, že býval také žákem piaristickým. Na toto prohlášení spustil rektor také hned po německu a chvíli hovořil, pak opět česky a dál míchaně. Ptal se na Věkovy bývalé profesory, na Dobrušku, na požár. Stran Vašíka pronesl obavu, bude-li jen dost v němčině honěný, ob stojí-li při zkoušce.

„Je to kříž, reverendissime, s tou němčinou,“ povzdechl Věk vážně, „co chlapců, a s dobrou hlavou, vážne pro němčinu ve studiích, co se nasouží, ba leckterý se pro ni ani do škol nedostane; to kdyby směl v mateřském jazyku —“

„Co jich napadá!“ vykřikl rektor a máchl rukou; zableskla se v ní stříbrná tabatěrka, již právě vzal se stolu. „Das sagen Sie, ein studierter Mann? Co by byli bez němčiny, řekněme jen v jejich kšeftu – Und dann mit Verbreitung der deutschen Sprache breitet sich von selbst die Bildung im Lande immer mehr aus. Kde by ji vzali v mateřštině, jak povídali. Und dann, die Kenntnis der deutschen Sprache verschafft den Kanzeleien, Dikasterien, dem Soldaten und Adelstande Leute, die sie sonst in dem Auslande suchen mussten, a to teď naši Čecháčkové zastanou. A stran toho trápení —,“ usmál se, „to není všude stejně. Jak se kde učí. Když se jejich synáček učil, tak to snad půjde, a když by to nešlo, máme tu Stadtschul, tam si dávají naši páni na němčině záležet. Tak jen synáčka přivedou, a co může, ať se ještě učí. Jdou spánembohem. Ich empfehle mich —“

Věk vyšel z koleje zaražen, ač byl vlídněji přijat, nežli by se byl dle řeči sestřenic nadál. K tetě hned nešel. Vracel se oklikou, zamyšlen. Dojem z koleje dosud nevyzněl. Pořád ještě byl u rektora, jak hned začal po německu, když uslyšel, že je Věk studovaný, a znělo to jako pochloba, když řekl, že si tu dávají na němčině záležet. Tu snad víc nežli kde jinde je němčina grunt všeho a bez ní nic. Jak Vašík ob stojí – As bytem také tak – Samá nesnáz. Vzpomněl na ženu, jak ta by teď ještě víc domlouvala. Má skoro pravdu. Aby ho dal k cizím – Je sem daleko, v Hradci by mohli spíše dohlédnout. To kdyby byl u tety – Ale když ty staré panny —

U tety se ho nemohly dočkat. Máli už vyšla na síň vyhlédnout do ulice, nejde-li, když matka přes tu chvíli a pak už s nepokojem se po něm ptala. Když se Máli vrátila, prostírala stará Jetmarová v pokoji na stůl, zamyšleně si pozvukujíc vzdychavě ve dvou tónech „hh“ a zase „jo jo“ – Máli poznala

po té jednotvárné samomluvě, že maminku něco tíží. Tušila, že to kvůli bratranci z Dobrušky, kterého se ona sama tak lekla a který si ji záhy získal svou šetrností, když se nepřihlásil s psaním pátera Kornela, které bylo jen jí psáno, a nějaké jiné listy, jim všem. Kdyby teď - když —

Jetmarka se zalekla, když uslyšela, že „Františka“ není vidět.

„A to on snad už ani nepříjde, snad se rozhněval, když – To jste – bože, vždyť bych já – jaképak také strachy, vždyť bych ráda všecko udala a stačila bych, ba bodejť! A on takový hodný – Co by nebožtík Franc, bože, bože! Jeho vnoučka, tak ho zrovna odstrčit.“

„Ale ty starosti, co by měli!“

„Starosti! A co teď bez starostí! Ty šiješ, vyšíváš, a při tom bys ostala a Baruška taky při svém, a já bych to ráda dělala, bylo by mně veseleji, měla bych jako vnoučka —“ Vyhrkla v tom proudu. Umlkla však náhle, jako by se lekla, co to řekla.

Máli na ni upřeně, užasle pohlédla, okamžik mlčela, pak jako by se hájila, řekla tišším hlasem: „Copak já, mutrle, já bych, mně by ten hošík nepřekážel, a on, bratranec, se zdá hodný!“

„Tak, no tak, Malinko, tak беруško, vidíš – Ale když Baruška – Ta kdyby – ale já jí neřeknu, aby pak – A František snad přece přijde, musím nudličky zavařit,“ a šukavě rychlým krokem jako myška pospíchala za sklenou přehradu do kuchyně.

Máli sedla k rámu, vyšívala však roztržitě a po okamžiky hleděla v zamyšlení před se. Pak ji Baruška vyrušila, vrátivši se ze stodoly. „Už přišel?“ ptala se dost dychtivě. „Ještě ne, a maminka má už strach.“

„Proč?“

„Že snad už nepříjde.“

„Bodejť!“

„Ale toho studentka by ráda. Řekla, že by ho, jen poslouchej, řekla, že by ho měla jako vnoučka.“ To mluvila volněji, upírajíc oči na Barušku, jež jakoby nevěřic opáčila:

„Vnoučka?“ A prudce vyhrkla. „Snad se jí po něm nestýská!“

„Teď už myslím, že stýská. Kdo si pomyslí! Ale nic jí neříkej, nech ji, ona chudák, jak jí to slovo uklouzlo, se zrovna lekla. Ale ono, Baruško, víš, je to snad pravda.“

„S tím vnoučkem. Tak jí ho dej!“ Baruška se chtěla usmát, řekla to však ostře. „A toho hochu ani nezná.“

„Ale je z Dobrušky, měla by s kým o ní hovořit.“

„A o strýci Francovi.“ Baruška se zlostně usmála.

Vstoupil Věk. Vtom také stará Jetmarová vyšla z kuchyně, zardělá, s vařečkou v ruce. Věka vítala radostně, domlouvajíc, co tak pozdě, že už dlouho čekají.

Pověděl, že se zdržel, jak pochodil v koleji, že byl také v hospodě se vyrovnat.

„Snad bys už nechtěl jet!“

Oznámil, že odjede za chvíli, že se mu nahodila příležitost do Mýta. Máli se zarazila, stará Jetmarová se lekla, Baruška udiveně naň upřela oči.

„A co s kvartýrem?“ zeptala se.

„Rozmyslil jsem si to. Když jsem neměl u vás štěstí, tu mne napadlo, že když by hoch měl být u cizích, že by bylo líp, když bych ho měl blíž, víc na očích, a žena by byla také radši. A ty cesty —“

„Tak bys ho do Litomyšle ani nedal!“ lekla se Jetmarová.

„Už asi ne.“

„No no,“ ostře, ale s úsměvem chlácholila Baruška, „hned trucky, pane bratrance!“

„To ne, ale —“

„Ale vždyť já bych ho chtěla!“ vyhrkla stařena.

„A já jen kvůli mutrle tuhle myslila —“

„A jen ta zlá Barka, jenom ta brání!“ Baruška pohodila pravicí. „Teď to ostane na ni, bodejť! No vědí, maminko, já kvůli nim, ale až se budou zlobit, až hošek nebude chtít poslouchat —“

„Nasolíte mu jich!“ vpadl Věk s úsměvem.

„Tak nic mazlit, pane bratrance!“ diktovala Baruška.

„O to žádám.“

„A tak už nic utíkat – plášť pěkně dolů!“ poroučela. Máli usmívajíc se mírně dodala, že příležitost počká, a stará Jetmarka rozradovaná, hledíc z jednoho na druhého, přisvědčovala, až pojednou vzpomněla: „A polívčička už je a všecko, pečinka by vysmahla.“ Stařensky rychle se otočivši, pospíchala do kuchyně.

Ta chvíle je všechny sblížila. Za oběda jednali už jako dobří známí, hovor se rozehrával. Slovo měla Baruška. Než více nežli ji pozoroval Věk Máli. Předtím dost skoupá na slovo, víc pozorujíc v napětí a nejistotě, uspokojila se patrně Věkovým jednáním.

Po obědě musil s Baruškou na dvorek, do chléva, na krávy se podívat, pak ze dvorka po několika schodech tarasem do zahrady táhnoucí se za domem, odkudž bylo viděti ku hřbitovu a do polí. Ukazovala mu, kterým směrem mají role; i stodolu dál stranou ukázala, čtvrt té krajné že jest jejich a že mají ještě čtvrt druhé stodoly na druhé straně, za horní branou. Vše v hospodářství mu ukázala a pověděla o nebožtíku strejčkovi, starém mládenci, po němž dědily.

Když se vrátili, byla druhá pocta, kafičko, již připravena. Při něm jednalo se nejvíc o Vašíčkovi a jeho příchodu. Věk nebyl s Máli ani na okamžik o samotě. Kmitlo se mu, aby jí psaní P. Kornela nějak tajně podstrčil. Nerozhodl se však, a nebylo také příležitosti.

Smrákalo se, když vyjel od Černého medvěda, míře do Vysokého Mýta a odtud do Prahy.

IV. O CHUDÉM KUCHARI, STARÉM KAPLANOVI A JINÝCH ZNÁMÝCH

Ignácius Geypek vycházel denně s košíkem na ruce do trhu jako za onoho času, kdy byl kuchařem obrstvachtmistra, „barona“ Materny z Květnice. S košem chodil, třebaže jen maličko kupoval, trochu zeleniny, nebo kousek masa, řepu, nebo mírčičku mouky, vajíčko. Chodil tak ze zvyku i pro starou svou slávu, aby sousedé nemyslili.

Doma pak často si zasedl ke své staré kuchařské knize, třebaže míval obyčejně v kuchyni jako by vymetl; slabikoval si z těch tuhých listů a říkal všelijaké předpisy, obyčejně nákladných, skvostných jídel, nejvíce masitých. Stránky, jednající o moučných a sladkých, jak se dělají „Czukur Prezl“, „glazírowany kasstany“, „czokoladowy Dort“ a podobné, přemítal rychleji. Nebyl zvláštní milovník moučných vyjma „tilorské knedle“; a pak ty stránky tolik poroučely a předpisovaly, samý běl a tolik vajec, tolik másla! Všim jen plýtvaly.

Takové věci teď toho podzimu (roku čtvrtého), když byly tak drahé, tak nekřesťansky drahé! Ani už si knedlík nevařil; nemohl. Mouka jako zlatý prach čím dále tím dražší a již ani nebylo dost, ani chleba. Sedláci nevozili nic na trh, mlynáři neměli skoro co mlít, pekaři co péci. Bochníčky chleba hubly a chudly a byly dražší jako všecko pečivo a mouka.

Ceypek chodil trhem, košík na ruce, přehlížel, přeptával se vážně na to ono, vracel se s prázdnou domů, zastavoval se u poloprázdných krupařských krámů, s ošumělou černou mašlí v týle, cvoček v uchu, přihnutější, hubenější, díval se na houfky hladových lidí, jak očima zrovna hltali bochníčky chleba s bílou spodní kůrkou, vypečený, lákavý, jak otrhané děti hladem zsinalé zastavovaly se u krámků a budek s pečivem, nebo jak dychtivě hleděly za preclíkářem, na jeho tyč vzhůru trčící, plnou zlatých nebo makem modrých preclíků.

Litoval hladové, ač jemu samému se sliny sbíhaly a někdy mu i ve střevech zakručelo. Pak tím ostřeji huboval, když se potkal se známými, když se hned dostali na drahotu a nouzi, huboval na pekaře a nejvíc na vydřiduchy obilní handlíře. Co vídal a co na svých vycházkách trhových přeslechl, vypravoval páteru Vrbovi, když ho navštívil nebo když páter Vrba přišel k němu s dvaatřicíti loupežníky v šosové kapse.

Ceypek vypravoval a líčil, jak je zle, jak už je všechno rozkvašeno, jak nadávají obzvláště policejnímu direktoru, hraběti Vratislavu, teď už že není proti vysokým cenám obilním, co zdědil čimelické panství, dřív že dokročil, ale teď že sám prodává, a o zlatý, o dva prý dráž.

P. Vrba ostře přizvukoval, pak ostřeji, když mu šla zlá karta, když prohrával, když Ceypek, pokmituje prsty volné ruky a špule zvadlé rty (pískat už jako jindy nemohl), hnal ho jako do chobotu.

Přestal však prsty pokmitovat a zarážel se, když P. Vrba dopálen pouštěl se do vojska, nač ho tolik ku Praze sehnali, že už skoro dvacet let nebylo tak velkého polního ležení jako teď, to že musilo být, v té drahotě, bodejť, celou českou armádu, až z Moravy že musily regimenty sem do ležení (bylo u Vysočan a Hloubětína), tolik vojska, tolik generálů, že té vojny bylo dosud málo, to se ví, a kdo to zaplatí, kdo a – a – kdyby se raději starali o chleba, aby nebyla taková nouze, a takhle, to že se tím vojskem všecko ještě víc zdraží, bodejť – a samý papír, samé bankocedule, kousek stříbra nikde – a zlato, dukát – haha – to že jen pro generály.

Ceypek se odvážil a zastal se vojska, až přišlo do tuha, až na hru zapomněli nebo musili začít znovu. Někdy pro to vojsko Ceypek ani nepřišel, jak bylo ujednáno, nebo nebyl doma, když ho P. Vrba v plášti, v čepici, o holi navštívil. To bylo v polovici září, když císař s císařovnou přijeli do libeňského zámku a pak do Prahy na Hrad, když bylo tolik vojenské parády, když ulicemi hřímala hudba v čele pěších i jízdných, v šedých, bílých pláštích, v čákách i v helmicích.

V ty dny se starý Ceypek někdy zatoulal jako mladý pobuda, aby uviděl vojsko, u něhož tolik dlouhých let sloužil, až do šedin, aby uviděl ten onen pluk, s nímž stával v ohni, i svůj regiment, ovšem

tenkrát každý pod jiným jménem nežli dnes. Teď říkali Geringen, Stuart, Kolovrat, Franc Kinský, tenkrát byly to pluky Aremberg, Biberstein, Jordis, Kulm-bach, teď pojížděli merveldští huláni, za jeho časů ještě žádných nebylo, blankenštejnští husaři jmenovali se Esterházy a „klenaukurasíři“ sekali tenkrát ještě v třírohých Woboucích, a ne v helmách.

Jednou se pustil až k Domu invalidů, kde měli dělostřelci své ležení a vozatajstvo. Vrátil se až odpoledne unaven, takže sotva nohama (v gamaších) pletl, a ještě dostal od P. Vrby, jenž právě k němu přišel s dvaatřicíti loupežníky, a to zbrusu novými. Ti staří, usmolení, s rozmazanými kníry, s nohama do hnědá ohmatanými, odpočívali jako památka na nebožtíka faráře Hejnu v zásuvce černého stolu vedle všelijakých výpisů a memorabilií.

P. Vrba zostra mu domluvil, ale hned přitom karty vytahoval a z pláště kus másla a bochánek chleba, že to dostal, že to je čerstvé, aby vzal. Tak skoro pokaždé s něčím přišel a také pokaždé Ceyпка něčím uctil, když Ceypek přišel do jeho bytu na Dobytčím trhu. Když ho neuctil hned, strčil mu při odchodu to ono „do kuchyně“, jak říkal, že ho musí podmazat, aby byl milosrdnější, aby v kartách tolik nedorážel a všechno mu nepřebíjel.

Starý kaplan dařil starého kuchaře, jak mohl, věda dobře, že mu nejen nezbyvá, ale že se mu i často nedostává, a nezavřel ani pak své ruky, když už i sám se začal uskrovnovat, jak všemu přidražilo, a nejvíce chlebu a mouce.

Proto tím častěji broukal na vojsko, nač ta cvičení, nač to polní ležení, co to spolkně peněz, co se jich vyhází, co tisíc tisíců, že kdyby je raději dali na chléb chudým a potřebným. Huboval před Ceypkem, huboval a víc v duchu, když chodě městem přehlížel, jak všude u každého krámu s potravinami stojí vyzáblá drahota, jak zahání hladové ubožáky i takové, kteří jindy nouze nemívali.

Byl ze selského kořene, z robotného lidu, pamatovalo se mu, měl respekt před pány, ale pro lid měl srdce vždy a v tuto dobu byl při všech, kteří měli hlad a nouzi. Byl při nich, přizvukoval v duchu, když kolem, v domě, v sousedství, po ulicích slýchal stesk a výrazy nevole, když hlasitě láli a nadávali městské správě, policejnímu direktorovi, že se včas nepostarali, aby do Prahy dovezeno sdostatek obilí, aby bylo dost mouky a chleba.

Rozuměl tomu a přisvědčoval, když lid ukazoval na vojsko ulicemi procházející, když mračně hleděli na panské kočáry s přemovanými kočími a lokaji, a nic ho nepohoršil výjev, který spatřil v Staré aleji, když šel ke kapucínům, kdež měl známého kněze. Z hostince U tří lip vyšel právě policejní direktor, hrabě Vratislav, malý, nepatrný mužík v parádním klobouku s rohy k uším, jenž mu seděl jako hora na malé hlavě, nad drobným tělem v lesklé uniformě s vysokým límcem. Čím byl menší, tím výše nesl bradu a tím důstojněji nakračoval, jako by na něm všechno záleželo, oči upřeny ke kočáru, jenž na něj čekal.

Jak vyšel z průjezdu hotelu, kdež byl navštívit nějakého vyslance, jako by se výr ukázal. Na chodníku i přes ulici na druhém se zastavovali, ukazovali si na něj, a nežli se kdo nadál, už se shlukl za ním houfek hladových lidí bez práce i řemesníků, pomocníků. Jako by v nich rázem chytlo. Rozjitřili se pohledem na policejního direktora, jež nejvíc obviňovali, a zprava zleva, z pozadí lítaly za ním tu temnější, tam ostřejší poznámky a pokřiky:

„O dva dráž! O dva dráž!“

„Jak se naparuje!“

„Chleba! Chleba!“

Jak koně trhli a kočár se hnul, hodil někdo hlasitě za hrabětem jeho přezdívkou: „Prčický!“ A z druhé strany: „Prčický! O dva dráž!“

„O dva dráž, Prčický!“

P. Vrba stál mlčky a usmíval se. V očích mu zasvítilo tajnou radostí a souhlasem, přál to pánu a v duchu škodolibě a s uspokojením přisvědčoval:

„Tumáš, tumáš! To ti patří!“

S úsměškem se díval za hrabětem, jak sedí, jak se krčí, jak mu spadly nos a brada, jak jeho ouřední boufka schýlila se dopředu a zapadla nějak do ramen.

Na svých pochůzkách si také dobře toho všiml, když jeli ulicemi dvorské kočáry, provázené jízdnou stráží v bílých pláštích, v kloboucích s plápo-lavým peřím, že lid se mlčky zastavuje, že bez hlesu se po nich ohlíží, že nouzí sklíčen je zaražen, zamlklý.

Slyšel o tom už v Krameriově Expedici, jak o tom mluvili, a že si toho sám císař už povšiml a řekl to nejvyššímu purkrabí. Povídali také, že hrabě Chotek, purkrabí, při té příležitosti panovníkovi vypověděl, jak je, jaký nedostatek, jaká nouze, a že panovník se zasmušil a řekl: „To se musí pomoci.“

Ten skvostný dvorský průvod plný trýpy viděl P. Vrba v klidné záři slunečného dne podzimního a zakrátko jej zahlédl také v třeslavém, rudém světle pochodní. Bylo v sobotu, patnáctého září navečer před Stavovským divadlem, kde cedule hlásila operu Sargino. Namanul se tam, vraceje se od kapucínů, ale nemínil před divadlem ostat, i když uslyšel, že přijede dvůr, nejvyšší purkrabí a všechno panstvo. Než nevyváží hned z tlačenice, a jak šla její vlna, donesla ho blízko k portálu, ke skupině, kteréž jakýsi mladík švihácký v žemlovém svrchníku s límcí vykládal, to že je krása, ta nová „kardina“, od včerejška že teprve visí, ale on že ji už viděl, krása, v Drážďanech že je malována, ale den Entwurf že udělal zdejší Akademie-direktor Bergler.

„Krása!“ vykřikoval emfaticky a chlubitě, jako by byla jeho dílem, to že je figur! „Theseus und die Musen —“, mateřština mu nestačila, německy vykládal, co je na přední nové oponě, Theseus a Múzy a géniové pražských měst a český lev na postamentu, a ti géniové že zvou Múzy a Thesea, aby se tu, jako v pražském divadle, usadili. A vzadu že je vidět závist.

„Na, halt wie im Theater,“ vzkřikl hrubší hlas a kolem smích a „bravo!“ P. Vrba už neslyšel, tlač se dál, aby tu snad neuvázl. Ale uvázl. Zástup byl jako zeď; ale také zas chmurně zamlklý. Kolem temný šum, nikde však radostný rozruch, nikde nedočkavé, dychtivé očekávání. Maně si vzpomněl, jak bylo před dvanácti lety před korunovací a o ní, jak krále Leopolda všude, všude, kdež se jen okázal, vítali s radostí a plni nadšení. A pak tenkrát večer, když tu stál s Zieglerem, když Suvorov přijížděl – Kolem se hradba hnula, vlna od rynku Železnou ulicí dorazila. Kočáry zahrčely, rudá zář pochodní, jak je nesli běhouni před povozy, kvapila nad spoustou čepic, klobouků, čepců i šátků, rozlila se po chmurných průčelích ulice i po divadle. P. Vrba zahlédl hlavy koní v blýsknavém postroji, kočí a sluhy na kozlících a vzadu na stupátkách nad tou spoustou hlav. Kočár za kočárem dojížděl, panstvo sestupovalo, pro tlačenici však nezahlédl P. Vrba leč jen parádní klobouky, úřední, generálské, blesk zlatě vyšitých límců a epolet. V předních řadách vyrazilo: „Vivat!“, ale dál zástup zamlklý. Těžký mrak tísně dusil vše.

P. Vrba prosmýkal se na volnější místo, dříve nežli všechny kočáry předjely. Než sotva se vydral, stanul. Stará jakási paní v čepci a v šátku přes ramena táhla, zrovna před ním, za ruku kloučka asi pětiletého. I v tom nejasném osvětlení všiml si P. Vrba, že je hošík jako opička, s divným kašketem na kudrnaté hlavě, se strakatou šerpou kolem pasu. A křičel a tahal starou paní všecku již udýchanou, a volal zlostně, velitelsky:

„Babi, babi, já nechci domů!“

„Ale Jean, ach Hanzi, já už nemůžu —“, vydechovala, „oni by nás tu umačkali.“ To paní Butteauová chlácholila svého vnoučka, Betynina synka. Ten však nedbal, neslyšel, a jen ji umíněně tahal za ruku, pak už za sukni a křičel, že musí, že chce, že chce —

P. Vrba se neudržel. Nevěděl, kdo to je, ale přímo na ni zavolal:

„Paní, metličku na to klouče —“

„Ach das liebe Kind, es ist —“, hájila zardělá, dech popadajíc.

P. Vrba víc nezaslechl. Přihnal se proud z rozcházejícího se zástupu, roztrhli je, stará paní mu zmizela i Jean, to milé dítě; ale jeho umíněný, zlostně rozechvěný hlas pronikavě bylo ještě na okamžik slyšeti.

„Já bych ho, spratka, zkrotil,“ zlobil se P. Vrba, „ale co taková stará v opičí lásce —“

V pondělí po té sobotě vyšel odpoledne z domu navštívit Krameria v Expedici v Dominikánské ulici. Pravidelně tam chodíval v pátek kvůli majiteli Expedice i kvůli jeho společnosti, kterou tam v ten den zpravidla nacházel, jádro vlasteneckého šiku pražského, měšťany i literáty, kněze, doktory i

študenty. Několik jich tu vždycky zastal. Se všemi se znal, s některými se i rychle a přátelsky sblížil. Přicházeliť všichni k jednomu ohni a hráli se jedním nadšením.

Tu se i s doktorem Heldem vídal, když Held ho nemusil toho léta a podzimu navštěvován v jeho bytu, poněvadž „brabenci“ jako by na kaplana zapomněli, obzvláště na jeho kolena. P. Vrba měl z doktora radost, když viděl a slýchal, jak se mu výborně daří, když ho chválili, jaký je znamenitý lékař, jak ho volají do vznešených domů i šlechtických paláců. A přitom ho nemohl sám dost vynachválit, jak je sprostný a nestydí se sám se přihlásit vzpomínkou, jak student jim, P. Vrbovi a nebožtíku panu faráři Hejnovi, hrával na housle a jak mu tenkrát přicházela vhod odměna za to.

P. Vrba také zvláště těšilo, když se v Expedici setkal s nástupcem Pelcovým, profesorem Nejedlým, nyní už také veškerých práv doktorem. Urostlý, štíhlý pán ani ne třicetiletý, ve všem elegantní, jenž měl takové známosti mezi „urozenstvem“, jehož překladu části Iliady se obdivoval, jehož předmluvu o lásce k vlasti přidanou ku překladu Gessnerovy Smrti Ábelovy čítal s pohnutím, mu imponoval.

P. Vrba se pokaždé těšil na tyto schůzky, o nichž míval už své místo na židli vedle zadního regálu plného knih, obyčejně vedle měšťanů Kvadráta a Soukupa nebo doktora Vrabce, kdež při nich stával také Amort, učitel od Sv. Štěpána, kdež k nim přisedal Rulík, když zavítal z Hradčan s J. Koželuhem, regentem chori u Sv. Víta. Někdy přišel dominikánský provinciál Šantl, někdy opat Škoda ze „Slovan“, profesor Němeček, přítel Mozartův.

S těmi všemi i jinými se dobře snášel. Jako by v rodině, mezi bratry seděl. Všichni jako jednoho srdce. Mívali jednu radost z každé nové knihy, z každého nového vlastence, když jej někdo z nich zjistil, ohlásil nebo přivedl, z každého studenta, jenž přišel a mezi ně se dával. Z těch nejhorli-vějších byl Ziegler, kučeravý teolog jiskrných očí, jenž P. Vrba občas i v jeho bytě navštívil.

Jen jednoho z tohoto kruhu se P. Vrba nějak bál, ač vzhlížel k němu s uznáním za to, že jsa stavu vladyckého, muž urozený, tak vře se hlásí ke svému národu. Vře a směle. Když oni vzdychali a tesknili, on se zlobil i nadával, když opatrně tlumili hlas a ohlíželi se, on spouštěl plným hlasem přímo a směle.

Ale byl „josefinist“, jistě tajný „jakubín“ a divoký nepřítel jezovitů, ač kdysi jejich chovanec, je ze všeho vinil, že oni Čechům všecko způsobili, všecky ztráty, všecko ponížení a pronásledování, ba i to, že byla za Marie Terezie zrušena česká míra a váha, že namísto velkých staročeských pinet se musí měřit na rakouské mázy.

Kdykoliv Jeník rytíř z Bratřic, setník na odpočinku, nyní v občanském obleku, vstoupil do Expedice do kruhu vlastenců, statný, osmačtyřicetiletý, kučeravých vlasů, v nichž dosud ani jediný se neprobělával, jako by ostrý stín tam padl. Tak se zdálo P. Vrbovi, ač ostatní rytíře či „pana barona“, jak ho titulovali, rádi a uctivě vítali. P. Vrba také, ale zároveň s obavou, že zase něco začne o jezovitech nebo že bude vzpomínat na císaře Josefa a velebit ho.

Posledně se s ním setkal v létě, když se vrátil ze své cesty „apoštolské“, s prázdným pláštěm, bez knih a s málo penězi, navečer jednou, mimo pátek, v jiný den a také v Expedici. Bylo vlažno až dusno a nezavanulo svěžeji, ani když otevřeli dvěře Expedice. Staré domy kolem ztemněly.

Dominikánská ulice ztichla, jen z Jezovitské doléhal temný šum. Vtom, jak na okamžik umlkli, co Kramerius rozžehoval svíci, rozlaholil se venku do šera svěží mladý hlas. Zpíval:

Tatíčku nebeskej,
copak jsem tak hezkej,
že mě všecky holky rády maj —

Učedník jakýs, nesa prkno na hlavě, šel kolem a tak si vesele, bez starosti notoval lahodně, nebo měl patrně dobrý sluch a příjemný hlas. Kramerius a P. Vrba se zasmáli, Jeník však, rychle jda k otevřeným dveřím, nachýlil hlavu a naslouchal, až učedník zašel a písnička zmlkla v temné ulici.

„Tuhle neznám,“ pravil Jeník, vraceje se ode dveří. „Hezká písnička.“

„Sprostná,“ mínil Kramerius.

„Sprotná, sprotná! To jsou všechny, co si pacholci a děvečky zpívají, pravda, ale liběji odpustit, ono se jim dobře nerozumí. Každá ta sprotná písnička má pro sebe cennou melodii či árii, všechny jsou v měkkém tónu sázeny – Milo poslouchat a někdy, veřejí, až k srdci dorážejí.“

P. Vrba, jenž si před lety na Heldovi, když u nich hrával, nakonec vždycky pro sebe vyžadoval nějakou „od nás“, živě přikyvoval hlavou. Měl z toho radost, že pan baron uznává ty sprostné písně, jež i on měl za sprostné, ale jež měl přece neuvědoměle rád, poněvadž se mu z nich domov ozýval a mládí a poněvadž byly kus jeho samého. Proto byl tak mile překvapen, když „vlastenecký“ vladyka je tak pochválil, a pobožně naslouchal, když Jeník rozehřívaje se vykládal o lidových písních, o jejich áriích, a jak jsou mu milé, těch že umí dost a dost —

„A prosím, kde se jim, urozený pane, naučili?“ zeptal se P. Vrba.

„Doma, za klukovských let, když jsem byl na Radvanově v Tábořsku, vědí, pan otec můj měl Radvanov, a to jsem ve dvoře a na poli slýchal tolik písní, od čeládky, od selského lidu na robotě, a má stará chůva, ach, mon dieu, stará Běta, ta jich uměla! Vědí, v lidu se ještě pamatuje, že naši předkové bývali veselé mysli a jak velice milovali zpěv a hudbu. Jen to je mně líto, že nemám muzikální nebo hudební umělost, všechny bych dal do not, co umím zpívat.“

„To ráčejí mít paměť – A slova taky?“

„Všecko, a některé tuze pěkné,“ setník se zasmál, „tuze pěkné, ale oni, velebný pane, by jich neposlouchali, někdy je to Schweinerei, aber sehr witzig. Jako tahle, no, nespěchají, velebný pane —“

„Už je čas, Urozenosti, je pozdě —“

„Ale ještě tu písničku, není tak zlá, snad ji znají. Kdyby se kněží ženit směli —“

„Ne, ne, neznám,“ odpovídal P. Vrba chvatně, nějak ostřeji, a bral hůl a čepici. Jeník podav mu ruku nepustil jeho a říkal přitom, usmívaje se:

„Kdyby se knězi lenit směli,
col by hezky ženy měli,
každá by chtěla kněze mít,
aby mohla kněžnou být —“

No a to je ta písnička, velebný pane; nichts für Ungut. Ze to nic není —,“ a potřásl kaplanovou rukou.

P. Vrba se nuceně usmál, oddechl si, neboť čekal něco horšího; ale v duchu se přece mrzel. Rychle se poručiv, vykročil ven. Mířil na Dobytčí trh ku svému bytu.

Po tomto večeru nesetkal se P. Vrba s Jeníkem z Bratřic, až v pondělí po té sobotě, které navečer maně se dostal k Stavovskému divadlu, když tam dvůr přijížděl. Bylo pochmurné podzimní odpoledne; v místnostech České expedice plných vysokých regálů jako by po všem rozhodil závoj. Kramerius seděl v pokojíku vedle hlavní místnosti u kamen, maje pravou nohu v bačkoře. Rozbolela se zas, jako ho častěji poslední dobou bolívala. Proti němu seděl Jeník v límcovém tmavomodrém svrchníku, v botách s holínkami a v přiléhavých, nohavicích.

P. Vrba chtěl obrátit, musil však usednout. Kramerius, ujistiv, že nikterak nevyrušuje, uvedl ho hned do hovoru, tu pan baron že vypravuje, jaká sláva se chystá v Paříži na tu korunovaci Napoleonovu, veřejné hostiny v Tuileriích, na každém pláci muzika a veřejný tanec, do divadla že bude smět každý zadarmo.

„Každý oíicír bude povýšen,“ pokračoval Jeník, „to píšou francouzské noviny, u každého mostu na obou stranách budou šenkovat zadarmo víno, každému, kdo se zastaví.“

„Skoro jako o české korunovaci,“ připomenul Vrba, „a co prosím, jak u nás, když zavedli také císařský titul. Hlavně prý kvůli němu, kvůli tomu Napoleonu —“ Ze slov i z tónu bylo cítit nechuť k francouzskému panovníku.

„To se ví. A co nám Čechům vyvedl, to asi nevědí.“ Tmavé oči setníkovy živěji se zaleskly.

„Napoleon? Nám!“ žasl P. Vrba; Kramerius také tázavě pohlédl na přísnou tvář setníkovu, v tu chvíli ještě chmurnější.

„Mám to z dobrého pramene, pánové, Hrabě Auersberg mi to řekl, a jemu pan purkrabí, a ten to má z Vídně. Das heisst tohle: Když si ve Vídni vzpomněli na ten nový titul, na to císařství, tu se silně mysli na Čechy a na Uhry —“

„Tak —“, vydechl P. Vrba překvapen, „snad ne —“

„Ano, ano, aby se císař psal uherský a český,“ vyslovoval Jeník důrazněji, „některým to nebylo asi dosti vhod, ale už bylo na tom, jak povídám, ale slavná diplomacie, to vědí – Psalo se do Paříže, napřed ohlásit to Napoleonu, a on že proti tomu nic nemá, ale že se mu ten titul zdá podivný. A už to bylo!“

„I prachmiliónský jakubín!“ vyhrkl P. Vrba zlostně, „co ten votipera —“

„To se ví, že ti ve Vídni, kteří hned od počátku chtěli nynější titul, byli jako koni. A hned bylo po českém císaři —“

„Jen když nám český král ostane!“ konejšil Kramerius.

„A to by bylo!“ Jeník zableskl očima. „Jen abysme na něj my sami nezapomínali. Člověk se musí zlobit na své krajany. Bývalý český udatný lev teď by měl být skopec. A říct se nic nesmí, neřkuli napsat. Cenzura jako drak. Nejsou časy Josefovy. Teď by se nesmělo tisknout —“, mávl rukou a nevšímaje si, že P. Vrba sebou neklidně hnul a ohlédl se po své čepici, horlil dál:

„Ještě by nám teď ti liščí jezuiti scházeli. V Sicílii už je zas mají, neapolský král začal.“

„Slavnosti teď snad žádné nebudou,“ zamlouval Kramerius a P. Vrba se chytal:

„U nás? Při té nouzi! Všecko je zaraženo, viděl jsem tuhle sobotu u divadla. A císaři tu nouzi snad tajili —“

„Už to ví, už nařídil, dnes to tady policejní rada Konrád povídal, aby se vydala mouka z vojanských magacínů, aby se caky pro chudinu chléb pekl. Prý budou veřejné boudy a krámy —“, oznamoval Kramerius.

Jeník z Bratřic jako by neslyšel. Vstal, přešel pokojíkem sem tam a nevšiml si, že P. Vrba se také zdvihl a dává Krameriovi dobrou noc. Teprve když se i jemu uklonil, podal mu ruku a opakoval zkrátka, patrně zamyšlen:

„Dobrou noc, mají se hezky.“

P. Vrba byl už venku, když se Jeník z Bratřic zastavil před Krameriem. „Člověk u nás nesmí nikde nic říct,“ řekl durdivě, „pořád aby se ohlížel.“

A o těch jezuitích, veřejí, mám to jak netopejry v hlavě. Uvidějí, že se k nám zas dostanou. Jaký je teď vítr —“

„To snad přece ne, pane barone.“

„Uvidějí; ale už by teď tak nemohli, už ne,“ chlácholil sám sebe, své znepokojení, „začínali by přece jen jako znova a pak, ctný vlastenče, das Licht der Aufklärung ist überall schon so weit eingedrungen, teď by měli tisíckrát větší práci nežli dřív.“

„Také myslím, a to, že mají k nám ještě daleko.“

„Jen aby se nemýlili.“

P. Vrba v plášti a čepici bral se z Expedice rovně Dominikánskou ulicí, míře k Perštýnu a dále Spálenou ulicí domů na Dobytčí trh. Zešeřilo se, dominikánský kostel stmělý strměl jako obrovský, tichý stín k večernímu nebi. U bývalého svatováclavského semináře se P. Vrba maně zastavil a pohlédl do oken rozlehlé barokové budovy.

Vzpomněl si na profesora Vydru, jenž tu bydlil. Pohlédl k oknům jeho bytu. Byla osvětlena, rudě zářila do temna úzké ulice.

„Svítí,“ mihlo se Vrbovi soucitně, „svítí, ale ne jemu, on má noc, noc, v očích tmu. Jak mu je, chudákovi —“

Když se vrátil v létě ze své výpravy, zaslechl od Zieglera, že je Vydrovi hůř, že má snad plíce silně nakažené, že od července nápadně schází.

I zatoužil v tento okamžik k němu se podívat. Od jara, jak u něho byl s Věkem, ho nenavštívil, a Ziegler u něho, u Vrby, se také už dlouho neukázal. Okamžik váhal, že snad je pozdě. Ale ubohý profesor má pořád jednu dobu, nekonečnou, smutnou noc —

Rázem se rozhodl a zahrnul vpravo do Vydrová bytu. V prvním pokoji u stolu, na němž hořela svíce, seděl Ziegler nad hebrejskou biblí. Slovníky ležely vedle. Kučeravý teolog (byl v druhém, v předposledním roce) se zachmuřil, jak se otevřely dveře. Měl právě chvíli klidu a chutě zasedl, aby studoval. Z jiskrných očí však mu ihned zmizel stín nevole, když ušel, kdo vstoupil.

P. Vrba se omlouval, tlumě hlas, a chtěl vysvětlit. Než Ziegler, vítaje ho uctivě a s potěšením, mu nedal a sám se omlouval, že už delší dobu u něho nebyl, ale že nemohl, tady s panem profesorem, ukázal na druhé dveře, že bylo pořád tolik opatrování a starostí —

„Jak mu je,“ ptal se Vrba s účastenstvím, tlumě pořád ještě hlas.

„Ó hůř; ráčejí jen nahlas mluvit, velebný pane, on chudák nic neslyší.“

„O to ještě k té slepotě! A jak s plícemi.“

„Kašle, hrozně kašle, někdy ho to může potrhát.“

„Co dělá —“

„Dokud jsme mu předčítali, to ještě šlo, a to ještě mohl také diktovat, ale teď už ani to ani ono, když je nadobro hluchý. To se modlí, nebo si říká z Horáce, když ho nemůže číst. A návštěv mívá dost, a ještě přicházejí, ale to mu není také nic plátno.“

„Tak ho neopustili.“

„O ne; odpoledne tu byl pan kanovník scholasticus Lenhard, to je věrný přítel; ale když je s panem profesorem těžká řeč —“

„Tak o světě nic se nedoví. Ale,“ vzpomněl náhle Vrba, „o tom novém titulu císařském, to mohl ještě slyšet.“

„Ne, nic neví, o tom také nic; pan kanovník nám poručil, abychom se mu o tom ani nezmiňovali, že by mu to mysl znepokojilo.“

„Ano, ano,“ přisvědčoval P. Vrba soucitně, „rozumím, ba věru —“

„Ono ho všechno hned dojde. Jako v létě jednou, to ještě dost slyšel, pověděl mu pan kanovník, že se teď v Čechách němčina tuze rozmáhá, to že z těch německých škol, a to se pan profesor tolik rozzlobil, a že co němčina, a co německé školy – Ještěže dokončil ten první díl české matematiky.“

„Už je?“

„Chválabohu, však to bylo, velebný pane, dost jsme zkusili, já a Doležal, to si můžou pomyslet, slepý a silně nahluchlý, to přec ještě slyšel, a diktovat matematické umění a po česku. Teď to má pan Jandera, jeho nejlepší žák, premonstrát, ten to vydá tiskem, povídal pan kanovník Lenhard, že se to musí stát. Jednou pan profesor Vydra mu řekl, že když z povinnosti musí matematické učení svým žákům přednášet po německu, že se s vlastní svou tím smíří, že vydá počátky všeho matematického umění v jazyku vlasteneckém.“

„Ó chudák, ó to je Čech!“

Vedle z pokoje ozvalo se volání:

„Pepíčku! Pepíčku!“

Ziegler chytl svíčku a spěchal do druhého pokoje. P. Vrba šel za ním, zůstal však v otevřených dveřích. Lekl se. V klenutém šerém pokoji, v jehož pozadí černal se stojan plný knih, hlavně foliantů v bělavé vepřovici, seděl v staré, černé lenošce profesor Vydra v tmavém kabátci, máje přes kolena příkrývku, nohy v bačkorách o stoličku opřené. Byl přepadlý, chorobné barvy; vlasy kolem lysého čela volné, rozčuchané zbělely za poslední měsíce plné utrpení a duševních muk – Nitro P. Vrby se až sevřelo, když ho tak zhlédl a když viděl, jak hmatá před se do šerého prázdna.

Ziegler postaviv svíčku vzal jej za ruce, aby zvěděl, že nadarmo nevolal, že přišel.

„Pepíčku, miláčku, trochu se mi uvolnilo, mohl byste psát, pište chvíli, budu vám říkat do péra —“

Ziegler na rozpacích ohlédl se po Vrbovi a starostně řekl: „Začíná se plést —“

„Nechte ho, nechte, pane Jozííku —,“ přimlouval se rychle P. Vrba. Vtom Vydra začal vyšším hlasem:

„Paragraf. – Tak, *dimidium animae meae*, nový paragraf, pište. Titulus: Co jest jak vskutku, tak jen napohled iracionální velikost?“

Ziegler mu stiskl ruku na znamení, že slyšel, ale ohlédnuv se po Vrbovi, řekl nahlas:

„Ono ho to namáhá, slyšejí, jak dýchá. On se zas rozkašle.“ Profesor Vydra, nic neslyše, maje obličej ostré nyní brady do výše, zvolna diktoval:

„Vskutku iracionální velikost jest, když se má dobytí kořene, daného exponentu, z nedokonalé mocnosti téhož exponentu – Téhož exponentu,“ opakoval, „máte to?“

Ziegler ho vzal za ruku a Vydra pokračoval:

„Bene. Znamení kořenové velikosti vůbec jest znamení kořene, Pepíčku, *signum* —“

„Já ho přec nemohu nechat,“ staral se Ziegler, „namáhá ho to —“ Náhle, nachýliv se k Vydrovu uchu, začal do něho křičet, to že už měli, to že už napsáno.

Vydra, konečně slovo zachytiv, zarazil se a hnul rameny; okamžik mlčel, pak jako na omluvu řekl mírným tónem:

„Ach, miláčku, *spes mea*, já se modlil a vtom mně napadlo, že jsem na tohle zapomněl. Tak už to máme, no, to je dobře. A kolik je hodin, prosím vás.“

Ziegler, posvítiv na hodiny na stěně, udělal Vydrovi na dlani prstem šest čárek.

„Šest hodin, Pepíčku? Ráno.“

„Večer,“ křikl mu Ziegler do ucha, ale musil opakovat ještě silnějším hlasem. Vydra na to slovo se schoulil, a seprav vyschlé ruce, zaúpěl:

„Ježíši Kriste, beránku boží nevinný —“ Vtom ho chytil náhlý kašel, strašlivý kašel, sehnul ho do oblouku a zmítal jím, až stařec sevřel křečovitě opěradla lenošky. Ziegler ho chytil, P. Vrba přiskočil a vzal ho za hlavu, za spánky jako dítě. Bylo mu ouzko a hluboká soustrast prochvívala jeho nitrem. Trvalo chvíli, nežli kašel polevil. Když ztichl, sklesl Vydra do lenošky, prudce oddechuje, zmožen, vysílen, maje na čele krůpěje potu.

„To nebylo ještě nejhůř, velebný pane,“ řekl Ziegler, „ale takhle v noci a k ránu, to to na něj teprve chodí.“

„Ubohý.“ P. Vrba vracel se do předního pokoje. „A co vy také zkusíte, Jozííku,“ litoval; hned však s mírnou domluvou dodal: „Ale prve jste mu mohl zalhat a říct, že je šest hodin ráno.“

„Ach, velebný pane, to jsem už dělal kolikrát, už jsme o kolik nocí napřed. Ale pokaždé to nejde, mohl by si toho všimnout —“

„A tak, to je moudré, pravda; pánbůh vám ty služby našemu vlastenci prokázané odplatí. Zkusíte, ale kdo by se ho chudáka ujal. Kde je pan Doležal?“

„Projít se trochu, už brzo přijde.“

P. Vrba odcházel smutně dojat; celou cestu myslel na Vydru, co zkusí, slepý a hluchý, že by bylo věru líp, kdyby si ho pánbůh vzal. Doma pak, když se chystal na lože, pomodlil se jak obyčejně za nebožtíka faráře Hejnu a poté také, a zvláště vroucně, za profesora Vydru.

V. F. VĚK NAJDE PŘÁTELE A TAKÉ POMOC

To bylo čtrnácte dnů předtím, nežli se F. Věk vydal do Litomyšle, odtud pak do Prahy. Další tuto cestu nastupoval s myslí volnější. Odjížděl s dojmem, že se nezklamal. Na starou tetu myslil nejvíc, a rád, o sestřenicích doufal, že nebudou mít na Vašíka černé oko.

Cestou ku Praze přezvěděl na formanských hospodách, že jeho vůz plátny naložený tudy dobře a bez nehody přešel. Dle toho počítal, že ho již nestihne, až v Praze samé.

V hlubinách dlouhého dostavníku, blátem vysoko zastříkaného, nahoře zahrazeného vaky a balíky, doslýchal se různých zpráv a novin, jak na stanicích spouštějící vystupovali a noví přisedali. Nejvíce se mluvilo o drahotě, jak je všude zle, i v kraji, jaká nouze stihla také Prahu. Slyšel o tom všelijaké hovory, také mnoho stesků na daně, na vojsko, co stálo peněz to ležení u Prahy a ta cvičení, co by za tu střelbu bylo mouky a chleba chudým. Vypravovali o císaři a císařovně, že byli v tom ležení a v Praze, teď že odjeli z Prahy do boleslavského kraje a do litoměřického, hlavně proto, aby si tam prý fabriky prohlédli, nejvyšší purkrabí že je průvodcem.

Jak se zmínili o císařovně, bylo před Českým Brodem, spustila jakás paní obstarožná ve velkém černém čepci, červená, lesklého čela, a zdalipak také tohle slyšeli, jí že to psala Pepička z Prahy, Pepička, to že je po sestře dcera, že má úředníka u kammeralzahlamtu, že je kassaofizierem, ta že jí psala, jaká to byla krása, na Hradčanech, a císařovna že byla také v Libni podívat se na židovskou svatbu, to že bylo rojení mezi židy a ten rabín že měl dlouhé kázání a poděkování a císařovna také prý dala prezenty té židovské nevěstě, ta že bude mít památku. – Ta židovská svatba v dostavníku trvala dlouho, tlustá paní v ohromném čepci nechala jí až v Českém Brodě, kdež slezla jako všichni, neboť se tu krmilo.

Před zájezdní hospodou i v jejím velkém, klenutém průjezde strakato od ovčích kožichů, tulipány a jinými pestrými květy po zádech i po stranách vyšíváných, od límcových tmavých plášťů, pangrotek a čepic s barevnými dýnkami, od bílých plen, květovaných šátků, ženských kožíšků a kabátků. Houf vesnických poutníků se tu zastavil; rudou korouhev s obrazy hrubě malovanými měli v průjezde o zed' opřenu.

Z Prahy se vraceli z pouti, od hrobu sv. Jana Nepomuckého, ač se neklenulo májové modré nebe, nýbrž sníh rostl v šedých, nízkých oblacích a foukal mrazivý vítr říjnového dne pustým náměstím a podsíněmi kolem, kdež se v budkách krčily zachuchlané báby prodavačky. Poutníci byli z nejbližšího okolí a vypravili se do Prahy, když se rozlétl, že před týdnem navštívil císař hrob sv. Jana, že si prohlédl jeho ostatky v skleněné truhle a že pak povolil, aby ta truhla ostala po osm dnů otevřena.

F. Věk se mezi poutníky zastavil a poslouchal, jak vypravovali lidem z domu i ze sousedství, hlavně ženským, jaká tam byla v Praze tlačnice, nahoře u Svatého Víta, co lidstva se tam k hrobu sv. Jana hrnulo, z Prahy, a přespolních, co poměli, nežli se tam dostali, a tuhle stará Vondráčková, ukázali na stařenku v bílém zavití hlavy a v hnědém, krátkém kožichu ženském, ta že tam omdlela.

Stará Vondráčková, vrásčitá, s několika zahnědlými skvrnami v obličeji, jíž se za tohoto vypravování začala bezzubá, zapadlá ústa i vyvstalá brada pohnutím pohybovat, jako by něco žmolila, zavzdychala, pak utírala oči šátkem, v němž měla modlitby zabaleny, a začala v zarosené té radosti, ach, Panenka Maria že jí přece dopřála, že uviděla sv. Jana jako ostatní, svaté jeho ostatky, jazyk, bez poskvrny, pěkně červený, ach, lidičky, že do smrti – Brada se jí házela, oči slzely.

Věk dále neposlouchal jako ostatní, kteří stáli jako přimražení. Sic se neusmál, jak by byl učinil za studentských let, ale pobožnému zanícení zanedbaného lidu nerozuměl. Jen zatemnělost starých dob v něm viděl a pocítil cos jako politování.

V prostorné jizbě hospodské, zahříváné velikými zelenými kamny, při nichž se proběhlávala pec, bylo skoro plno. Mrak modravého dýmu tabákového nesl se k tmavému dřevěnému stropu nad hrubými stoly, nad jejich džbány, mezi nimiž se křesadla mdle leskla, nad hlavami cestujících formanů, olejkáře a harfeníka, kteří seděli nejbliž u dveří, u tmavého šenkyše, v rohu plného džbánek,

sklenic a hubatek. Nej hustěji v druhém rohu nahoře, kdež se proběhlávaly fráchky s červeným vyložením a bělostným řemením. Seděla tam četa vojáků, bafcících z dýmek, kteří na pochodu tu odpočívali.

Z šumu a směsi hovoru vyrozuměl Věk, zasednuv k talíři kouřící se polévky, že se tu také mluví o Praze. Zaslechl o boudách, jak je tam od konce minulého měsíce mají na Staroměstském rynku, na Koňském i Dobytčím trhu a také na Malé Straně, že v těch boudách se prodává chléb, pečený z mouky z vojanských magacínů, císař že poručil, aby dodaly mouku, to jak uslyšel od nejvyššího purkrabí, jak je v Praze zle. O tom prodeji chleba tu mluvili, o chlebu samém, jaký je, že ty bochníčky po šestnácti krejcařích jsou dost velké, ale že je těžký, jako komisařek.

Věk si vřele vzpomněl na domov, kdyby také tak u nich, zvláště v horách, lid hladem sklíčený opatřili, kde není ani těžkého chleba, horšího nežli komisařek, toho chleba z ovsu a vikve, černého jako země.

Pozdě odpoledne, v pátek dne 15. října, dojel do Prahy Poříčskou branou, kterouž použili právě dva vozy s obilím beze všeho poplatku, jak v ten čas drahoty bylo povoleno. Všechn rozřesen, prokřehlý zahrnul do své hospody U zlatého bažanta, kdež býval pokaždé a kdež ho již znali. V průjezdu stál vrchní podomek v zelené sametové čepičce a ten, Věk si dobře všiml, na něj se díval jako na cizího a nějak si ho v jeho chudším, nevzhledném plášti nevážně změřil.

Věka se to dotklo; byl vůbec rozcitlivělý, jak rozdíly v té chvíli pobodávaly. Na jaře sem přijel zámožný, bez těžkých starostí, a teď bez peněz, zadlužený, s takovým břemenem. Velkokupci ho jindy rádi viděli, přátelsky vítali; objednával mnoho a dobře platil. Teď aby vyznával, že nemá čím, a prosil, aby počkali a ho neničili, aby mu ještě zboží uvěřili.

Do města se mu ani nechtělo. Mohl ještě třeba do Expedice nebo i P. Vrhu navštívit. V nejistotě však, jaká ho tížila, nezatoužil po přátelích a známých; ba ostýchal by se jich, zvláště doktora Helda.

Až zítra, až jak bude zítra, jak se u obchodníků rozhodne.

Jak tak seděl v hospodské místnosti U zlatého bažanta sám, vzpomněl, jak tenkrát v zimě (bylo před šesti lety) zastal tu Tháma samotného, o lokte opřeného, s hlavou pochýlenou, s očima do stolu, tenkrát, když ho udeřilo to neštěstí, když zjistil nevěru své ženy. Tenkrát s ním proseděl celý večer a viděl Tháma sklíčeného, trpkého, omrzeleného.

Věk si připomněl, že se tenkrát zmínil, jak hovor dal, jaké má starosti s handlem, polem, doma, s dětmi, a jak Thám tenkrát řekl, aby za ty starosti děkoval pánubohu.

„A děti aby jim pánbůh zachoval!“ řekl také Thám a okraje víček mu naběhly rudě, do krvavá, jak si připamatoval své jediné dítě, synáčka, jenž mu tak záhy zemřel. To se tenkrát Věkovi zarylo do mysli. Nezapomněl na to, ale nikdy se mu tak jasně nevynořilo z temna jako tu, když seděl blízko toho kouta, kdež s Thámem tenkrát trávil ten smutný večer. Jemu to štěstí ostalo, ale Thám, chudák. Už dlouhý čas, od jara, ani slechu o něm.

Ráno zamířil, jak si už cestou rozvrhl, nejprve na Staroměstský rynek. Tam byl velkoobchod železem, jemuž nejvíce dluhoval. Dost pospíchal Prašnou branou, Celetnou ulicí, žádostiv, aby již měl rozhodnutí; na náměstí se však omeškal. Dřevěné boudy, stojící prostřed, ho zastavily. Byly to ty, o kterých slyšel v Českém Brodě.

Viděl, jak je zástupy zahradily, jak se k nim lidé pořád ještě tlačí, muži, ženy, odrostlejší děti, všichni dle obleku většinou chudina, drobní řemeslníci nebo jejich učedníci. Strážníci z městského hejtmanství a tržní dozorcí snažili se udržeti pořádek, umírnit, urovnat trochu ten příboj, jenž kypěl, šuměl a hučel a jímž stěží zpět se prodírali, kteří již koupili bochníček z vojanské mouky.

Stranou stál a čekal Ignác Cypek v starém límcovém plášti, hnědé, ale již vyrudlé barvy, s černou mašlí v týle pod třírohým ošumělým kloboukem, košík na ruce. Ranním, ostrým chladem prohledl ve vráscité tváři a oči mu slzely. Košík mít nemusil, poněvadž bochníček, pro který přišel, snadno by uschoval pod plášť. Ale šel „do trhu“, jak bývalo za nebožtíka pana obrstvachtmistra, a také kvůli sousedům, aby nevěděli, že chodí k „boudě“ pro chléb.

Věk šel kolem, ale nevšiml si ho a Cypek ho nepoznal. Velkokupec K. W. Schimon, starší již, vážný, klidný muž, ještě s copem, přijal Věka ve své klenuté pisárně ve dvoře velkého, tmavého

domu na kraji Dlouhé třídy. Přijal ho přátelsky, šnupec nabídl, s účastenstvím se vyptával na požár a na Věkovy ztráty. Věka si vždy vážil pro jeho podnikavost a pořádnost, kterou cenil nejvýše. V tuto chvíli mu však také imponovalo, že Věk tak upřímně svůj stav vylíčil a nezatajil, co zatajiti mohl, že přiznal všechno, dluhy, svou nesnáz, že kupecky správně vyložil, jak by nyní zvlášť obchodu železem se mu mohlo dařit. „Pane Věk, es stimmt, dobře počítají, a aby věděli, že jim všechno neshořelo, mein Vertrauen ist nicht mitverbrannt. Sie haben bei mir Kredit, všechno zas půjde, wir verbleiben gute Geschäftsfreunde. A dnes musejí k nám na lžičku polívky.“

Věk mile překvapen tou důvěrou vřele poděkoval a rád přijal pozvání na poledne. Do té doby pak prodal plátna ve známém svém obchodě, dobře, jak počítal, spíš o nějaký zlatý dráž. Za oběda u velkokupců, v prostranném, ač ne tuze jasném pokoji, staromódně zařízeném, musil znovu vypravovat, a to ženě velkokupcově, tlusté, dobromyslné paní v bělostném čepečku; nad hrůzami dobrušského požáru trnula česky i německy, ač jinak mluvila po česku víc nežli její manžel, který z obchodu na němčinu již hrubě navykl.

Po obědě zašel Věk k velkokupci koloniálním zbožím; pospíchal, nebo chtěl si toho dne vše zařídit, aby nazejtří mohl zase nastoupit cestu do Dobrušky. Do Expedice minil navečer a ještě také k Heldovi a k P. Vrbovi, bude-li možná. Zvláště, kvůli nim, se zdržovati nemínil, neboť neměl v Praze již stání. Mysl byla víc doma, kdež ho tak nutně třeba. Druhého velkokupce, M. J. Stojespalla, jenž měl sklad na Koňském trhu, však nezastal, a v obchodě oznámili, že s pánem nebude už možná mluvit až v pondělí.

Věka to mrzelo, neboť pohatil se mu všechnen rozpočet; nebylo však pomoci. Dal tedy zatím náloži ti na svůj povoz železné zboží, které si vybral u K. W. Schimona. Když naložili, zajel vůz zase do nádvoří Zlatého bažanta. Věk sám dal se rovnou k České expedici. Věděl, že dnes v sobotu nebude tak tam plno jako o pátečních schůzkách. A bylo tam méně, nežli se nadál. Jenom Krameria samého zastal, v jeho nevelké pisárně, a lekl se ho.

Vypadal stařeji, nějak uvadle, nezdravě. Ve tváři byl chorobně žlutý. Také více přimhuřoval slabý zrak; jak Věka poznal, rád ho uviděl, upřímně uvítal. Doba tíše snášejícího se soumraku byla jim chvílí vzájemné přátelské sdílnosti. Věk poděkoval za podporu pohořelým, již Kramerijs jim ve svých novinách poskytl, a odpověděl na jeho dotazy. Pak si Kramerijs na Věkovu otázku posteskl na zdraví, že od té doby, co měl před třemi roky otevřenou nohu, že nechce být jak náleží dobře, že noha se přes čas ozve a jinak také že tady není, jak by mělo být. Ukázal v místo jater. „Co říká doktor Held,“ vzpomněl ihned Věk.

„Ach, milý Held pořád jednu vede: chodit, chodit a ven, na čerstvé povětrí, ne pořád sedět tu v tom sklepe, a ne tolik pracovat. Můj pane králi! Vědí sám, co je handl; na mých bedrách je všechno. A teď ještě ty starosti se stěhováním.“

„Cože!“

„Ano, vlastenče, Expedice zas musí pryč. Za čtrnáct dní budeme už odtud. Paní domácí dala výpověď, protože chystá dům pro syna.“

„A kam —“

„Do Bartolomějské ulice, č. 394, k Červenému srdci, tam jsem najal. Ach, to stěhování, a nejhůř s knihami —,“ maně ukázal po plných regálech. „Je jich, teď se málo prodá. Tu panující drahotu nejdříve a nejvíc ucítí kniha, obzvlášť česká. Boháči a urozenstvo nejsou mými kupci.“

Věk ze své zkušenosti živě přisvědčil.

„A kniha je,“ pokračoval Kramerijs, zapomínaje na chorobu, „naše hlavní obrana. Teď skoro jediná.“

„Pravda, když školy jsou proti nám. Teď to semeno za Marie Terezie a za Josefa zaseté začíná nést ovoce.“ Věk dotkl se i Litomyšle, hovoru, který měl s prefektem gymnasia a filosofie P. Hradeckým. Kramerijs vážně pokyvoval hlavou. „Ba, mění se to,“ povzdech, „a hrubě. Já znal ještě učené Čechy, kteří neuměli německy, a teď budou učení Čechové, kteří nebudou umět česky.“

„A je to vidět všude, jak se německý jazyk rozmáhá.“

„Ale náš vedle něho nesehne!“ kvapně odvětil Kramerius a živěji sebou hnul v své tmavé lenošce. „Milovníků jeho přibývá, to vím. Obzvlášť velebím stolicí českého jazyka; je, jak jsme doufali a se těšili, pravou baštou. A co našil náš cordatus Bohemus, také vzchází, také nepadlo na kámen. Ti, které on probudil, burcují jiné. Zdalipak slyšeli,“ vzpomněl, „jak profesor Jungmann v Litoměřicích vyučuje dobrovolně českému jazyku. Slyšeli o tom? V hradeckém semináři po něm to dělá Rautenkranc, v kněžstvu bude znalost mateřštiny, to je, ó to je! A tady na Akademickém gymnasiu učí Thám, Ignác.“

„A co Václav —,“ optal se Věk dychtivě.

Kramerius mávl rukou.

„Bůh milý ví. Je venku, pořád u těch aktérů, a nevede se mu, to se ví.“

„Nespisuje —“

„Nic, ani pérem nehne; jako by kámen do vody zapadl. Věčná škoda. Nu, a ten profesor Jungmann, abych nezamluvil, přeložil z englického vznešenou báseň Ztracený ráj, teď ji prý dohotovil, jak včera pan profesor Nejedlý nám vypravoval. Divil se, to že je oříšek, ta báseň, to že potřeba veršovnické obratnosti. – Pro mnohé čtenáře sic že nebude, ale zvede-li se, to že by byla oslava českého Parnasu. A je ještě mladý ten pan Jungmann. S námi staršími jde to již z kopce,“ chtěl zažertovat, mluvil však vážně. Hned však pozvedl chýlící se hlavu a jako oživen zvučněji řekl, hledě na Věka. „Dělníků přibývá, jiní přicházejí a bohdá lepší! Ono přec jen svítá, vlastenče; mraků sice dost —“

A dál se procházeli vlastenskou vinicí. Kramerius mluvil o nových jejích dělnících. Věk ptal se na staré známé; uslyšel o Vydrovi, že s ním hůř, jaká to jsou muka pro muže, duševní práci tak zvyklého. Věk ho litoval a připomenul, jak už na jaře u něho bylo smutno, když ho s P. Vrbou navštívil, neřkuli teď. Pojednou se mu mihl jiný nemocný. Na Dobrovského se optal.

„O to si náš Held všeho uznání zasloužil, a také tím své jméno v Praze, zvláště u vznešených, prohlásil. Však jsme o tom mluvili, pamatuji se, jak bylo s panem Dobrovským zle. A všechno se, jak doktor Held řekl, osvědčilo. Abbé už ani jednou od těch dob nezuřil, a jsou to již dvě léta. Pravda, pomatenost nadobro neodešla. Ale to se už pozná, to začne rozdávat, je veselý, nebo se podpisuje a udělá trojhran k tomu, někdy také trojku do něho, obyčejně červeným inkoustem. A tuhle namočil papíry, také své rukopisy přitom, a začal jimi drhnout podlahu.“

„O propána —“

„To bylo to nejhorší, ale jinak je tichý, nic, žádné bouřky. Vůbec je lip. To je vidět z toho, že už není ve svém zahradním domě. Jezdí po venkově, u vrchnosti je, všude ho zvou. Na zimu přijíždí do Prahy. Teď už tu brzo bude.“

„A pracuje?“

„Pořád.“

„Held má tedy jméno.“

„A praxe. Někdy až naříká. To vědí, Ordinarius u Milosrdných a pak chodit po městě —“

„Kdy bych ho asi zastal.“

„Nejspíš polední dobou, při obědě. Slyším, že bývá u Tří lip.“

„Na Příkopech?! A to chodí až z Malé Strany?“

„Ó tam už nebydlí. Teď má kvartýr v Sirkové ulici, ale povídal, že se mu tam nelíbí, že se bude stěhovat. Tedy v poledne, protože odpoledne – ale bodejť,“ připomínal si Kramerius, „zítra snad i odpoledne, vždyť je neděle. Nepůjde-li do divadla.“

Věk se v duchu zastyděl, že si na české představení dosud ani nevzpomněl.

„Zítra by měli také jít,“ domlouval Kramerius, „císař dnes přijel z Boleslavska a zítra se podívá na českou hru.“

„Na české divadlo?“

„Ano, už je to jisté. Na Štvánovu veselou hru Šťastný Kašpárek.“

„Nemohli něco jiného vybrat?“

„Ó to nejde jenom tak!“ Kramerius mávl rukou. „To musí být shora, z gubernia schválení. Také se rádi obveselí.“

„Zvláště teď v těch smutných časích,“ řekl Věk trpce a vstal. „Tedy Sirková ulice, a prosím, v kterém numere?“

„Číslo dvousté padesáté první.“

„Knihy tentokráte neobjednám,“ Věk se přitom zasmušil, „u nás teď —“

„Vím, vím, milý vlastenče, ale kalendáře jim pošlu.“

„Jen polovičku.“

„Ne, tolik jako jindy. Co prodají, dobře, ostatní rozdají. A kdyby nic neprodali, také dobře. A my, drahý vlastenče,“ dodal, když přijímal Věkovu ruku, „abychom se podruhé lip sešli. Oni v lepším postavení, aby se jim zas dobře vedlo, a já – v lepším zdraví.“ Usmál se i povzdechl.

„Doufejme, že bude líp. Oni se pozdravějí. Nejsou starý.“

„Nejsem. Pětačtyřicet let není žádné stáří. Ale – A práce tolik přede mnou! Co všechno bych chtěl vykonat!“ Mluvil smutně, až Věka dojalo. Chtěl těšit, Kramerius však pohnul dlaní a zeptal se, obraceje: „A jim je?“

„Pětatřicet.“

„Pánbůh jich zachovej v tom zdraví.“

Věk odešel s myslí trudnější, nežli sem šel. Myslíl na Krameria, jaká by byla rána, kdyby ten — Nazejtří zastal nového pacienta. P. Vrba, kterého dopoledne navštívil, byl v posteli. Ulehl toho dne ráno. V tu chvíli však, když Věk stanul u jeho lože, zapomínal na „brabence“, kteří se včera přihlásili. Věk musil nejprve o sobě a Dobrušce vypravovat, a P. Vrba naslouchal a vyptával se s upřímným úcastenstvím. Pak začal také stěžovat, ne na své zdraví, nýbrž na zlé časy, jak je všechno tou drahotou zaraženo, že letos skoro nic neprodal, když je o sousto zle, a on sám že nemohl také tolik knih rozdat jako jindy, také pro tu drahotu, že ji také cítí, že už musil sáhnout na kapitálek po nebožtíku panu faráři Hejnovi.

„Ale,“ začínal veseleji, „taky pořád naříkám, a zatím jsem furiant, furiantství provádím, mám kuchaře, už nekupuju z hospody, kuchaře mám, svého, vlastního, a jakého, to by neuhodli – baronského! Po baronovi, po obrstvachtmistroví z Květnice, pamatují se na starého Ceypka?“

„Ten, co jich obehřával —“ Věk se usmál.

„A obehřává dosud, šelma. Ale vaří mně, dopoledne je vždycky tu. A není to dražší, veřejí, nežli z hospody, a je to lepší, ó lepší, to si někdy pochutnám; tyrolské knedlíky, kdyby jednou ochutnali – a – a,“ chtěl říci, že se kuchař přitom také nají, že to také dělá kvůli němu, když na starého Ceypka nedostatek dost uhodil. Ale nepověděl.

„A mají společnost, nejsou tak sám,“ podotkl Věk.

„To také pravda. Návštěv mám poskrovnu. Pan doktor Held, ten nemůže, nemá kdy. Ještě že Ziegler, vědí, ten teolog —“

„Co je u profesora Vydry.“

„Ten. A zrovna před chvílí odešel. O z toho mám radost, z toho něco bude. A našinec! Kdejaká knížka vyjde, všechno skoupí. A přitom hebrejsky, chaldejsky a jiné řeči, a už s panem Dobrovským! Seznámili se nahoře, na Strahově, v bibliotéce, k panu abbéovi dochází, když tu je; však se ho už nemůže ani dočkat, je teď v Měsících pan abbé. A co, zůstanou tu na oběd —,“ zval pojednou.

Věk se poděkoval, že by rád, ale že musí hledat doktora Helda. Chvíli ještě poseděl, pohovořili o „vlastenských důležitostech“; také o Vydrovi Věk uslyšel, jak ho P. Vrba shledal při poslední návštěvě, že hůř, ó hůř, nežli když byli spolu, s Věkem, na jaře Vydru navštívit. Také Ceypka Věk uviděl, jak přišel v nedělní kamizole a s nedělní, černou mašlí v týle, v bělostné zástěře, přepat se něco stran jídla.

„A viděli-li císaře,“ vzpomněl P. Vrba, „a co říkají tomu novému titulu?“ Nedočkav se odpovědi, v proudu pověděl, že profesor Vydra o něm nic neví, ten že má jen českého krále. Hned zas jinam odskakoval, rozhovořil se, jak ukazovali ostatky sv. Jana, on že se tam také dostal, ale co

bylo, ale že by dal nevímco za to, že je uviděl, že se mohl u nich pomodlit, a za nebožtíka pana faráře že se tam také pomodlil.

Věk mlčky poslouchal a neozval se, ani když se páter odmlčel. Ten, jak se rozehrál, hned si toho nevšiml, a pak také se hned pochlubil, že také viděl českou lajbgardu.

„Českou?! Á kde —“

„Na Hradě, nahoře. Když jsem už byl u Sv. Víta, obcházel jsem také vchod ku královským komnatám, a tu jsem uviděl dva z té české gardy, jak nám o ní pan Kramerius povídal. Dva jsem viděl, šli kolem, oba jako svíce, urostlí, chlapíci jako malovaní, klobouk s peřím na hlavě.“

„A jak jinak.“

„Ó slušelo jim to, bílý fráček s červeným vyložením, epolety, žlutý pás, úzké kalhoty, bílé jako sněh, vysoké černé boty, ostruhy, šavli, přes prsa řemen, na něm taštičku, na řemeni řetízek jako zlatý —“

„To si je jak náleží prohlédli —“

„A jakpak ne, českou lajbgardu, tj. českou tělesnou stráž královu!“

Od P. Vrby, s nímž se srdečně rozloučil, šel Věk rovnou na Příkopy ku Třem lipám, poněvadž už nastalo poledne. Do hostinské místnosti však nevšedl. Ostýchal se i pro svůj oblek, i že počítal. Přepental se na Helda, a když uslyšel, že není v jídelně, čekal venku.

Čekal a v duchu si přál, aby raději nepřišel, aby s ním nemusil do toho nóbl hostince. Má-li doktor svou společnost – Kdoví jak by mu bylo vhod – Divná ostýchavost Věka pojednou napadla. I na svůj plášť se zase podíval, jak je sprostý —

Nedočkav se Helda, šel do Sirkové ulice, do bytu doktorova. Nedošel však. Zrovna u Staré rychty někdo na něj zavolal a hlásil se k němu. Sám doktor Held v krásném hřebíčkovém svrchníku, s několika límci, v lesklém kastorovém klobouce, v rukavičkách, hůl v ruce, úzké nohavice v lesklých botách s holínkami, elegantní pán, dobrý třicátník, tmavých, lehce kadeřavých vlasů, s licousky na spáncích, jasných, pronikavých očí pod obočím pěkně klenutým. Věk se až začervenel, jak ho překvapilo a těšilo, že se doktor k němu sám a tak přátelsky hlásil.

Když Held uslyšel, že se Věk chtěl u něho stavit a že mu jedno, kam by šli, vzal ho pod paždí a řekl:

„Tak se podíváme do divadla. Císař přijede.“

„Dostaneme-li místo.“

„Je pravda, proto si pospěšme, je čas.“

Hovor jejich byl těkavý, o Dobrušce, o cestě, o Krameriovi, na kterého se Věk zeptal, že se mu nelíbil.

„Nechce poslouchat,“ Heldova tvář se zachmuřila, jako by o tom nerad slyšel. „A není to jen tak – Im Gegenteil, sehr ernst. Játra —“

Věk se z účastenství i pozornosti také zeptal na Heldova bratra Ignáce, v Rusku zapadlého, nedošla-li snad od jara nějaká zpráva.

„Mélanges de Musique, jeho Komposition, jak jsem ti na jaře povídal, a dost, víc nic, nic – ach —,“ mávl rukou, „toho já už nevidím.“

Minuli kostel sv. Havla, docházeli ke Kotcům. Prostorem k Stavovskému divadlu hrnul se strakatý proud lidí.

„Ti všichni nepůjdou do divadla,“ řekl Held, „chtějí uvidět dvůr.“

„Ale už dlouho tu nebude.“

„Snad ještě týden. Ještě bude bál u knížete Lichtenštejna, pak ein Fest beim Oberstburggrafen, a také na Karlštejn se chce císař podívat.“

„A o českém jazyku nic.“ Held se podíval na Věka, žertuje-li, a zvolal: „Ani pomyšlení. Co tě napadá!“

Vtom je zastavil vážný, suchý muž narudlých vlasů, jenž doktora velmi uctivě pozdravil a na Věka oči upíral, jako by ho znal; nemohl si však vzpomenouti.

„Ach, pan učitel!“ vítal se s ním doktor vesele, „pan učitel Lumenda, vlastenec.“

„Vždyť jsme spolu seděli na Staré rychtě!“ vzpomněl si Věk, „a pan starý Hamous —“

„Ano, ano; ráčej odpustit, já hned – trochu vadí zrak, a to už je – a že jsem zastavil. Páni ráčejí do divadla. Šel jsem, ale marně —“

„Všecko obsazeno.“

„Ani místečka – a bude dnes takové slavné divadlo! Zeměpán a celý dvůr —“

Pohovořili ještě chvílku, a když učitel Lumenda odešel, navrhl doktor Held, že by se Věk mohl u něho stavit, aby viděl jeho byt, a pak že půjdou do kaárny. Vraceli se. Za několik kroků smekl Held, děkuje za pozdravení jakémusi elegantnímu pánovi, jenž kráčet jako prkenný na krátkých nohou; měl cop ještě pudrovaný a dost silně. Věk se zeptal, kdo je.

„To je mladší hrabě Stampach. Auf den wirft die Therese Saller verliebte Blicke, um seine Aufmerksamkeit von der Mamselle Zelenka abzuziehen, oder,“ usmál se zlomyslně, „sie wenigstens mit ihr zu teilen. To víš, takový hrabě, a peněz má dost —“ Zastavil se a zvolal:

„A mamselle Butteau – panna Betyna, víš-li pak, že je zas tu!“

„Tak už ne v Drážďanech.“

„O už od jara, loví v Praze staré kapry a chytá hejly.“

„To je stará asi ráda —“

„Ale vždyť s ní ani není. Stará ostává sama s vnoučkem.“

„Betyna nemá ani své dítě u sebe?!“ Held se dal do smíchu a zas vykročil.

„Ten klouček by jí nejvíc překážel. Copak by amanti – Panna Butteau!“

„Matka jí také asi překáží.“

„Takhle ne. Nesmí k ní, ani hoch – do jejího kvartýru nesmějí. Ona jen k nim někdy přijde. Stará se mi svěřila. Mrzí ji to, ale ještě ji omlouvá.“

„Bývá u tebe?“

„Často; s nemocí ne, to víš. Ale jsem Theaterfreund, a takové ona navštěvuje, a herce a herkyně. Tuhle si mně Liebich stěžoval, tys ho asi ještě neviděl, oh, ein genialer Mann. Už ho taky dvakrát navštívila; stará Butteauová každého najde.“

„A co Thám – ? Ptal jsi se —“

„Ptám se pokaždé, ale vždycky jedno. Je u těch aktérů; ale u Šantrocha už ne, u jiné společnosti, u nějakého Němce. Byli v Čechách, teď se snad potloukají někde v Rakousích, ale kde právě, nevím.“

„Ona také?“

„Thámová? Také. Kam by šla. Ten klacek ji nechal, ten tu sháněl jiné.“ „Je tu ještě?“

„Tu jsme doma —“ Held ukázal na starý dům v Sirkové ulici. „Není, ale nedávno tu ještě byl,“ navazoval, vstupuje do síně, „ale nevím, kam se poděl.“

Jak stoupali do schodů, zeptal se Věk, píše-li Thám někomu.

„Nic, nikomu a kusy už také ne. Co napsal, všechny kusy, má bratr Karel. Tuhle jsem s ním mluvil. Je prý toho celá bedna. – Tady napravo; hned otevru.“

Vstoupili do bytu, jenž byl větší a pohodlnější nežli malostranský. Věk ho pochválil.

„Ale neostanu tady. Hledám něco se zahrádkou.“

„Já myslil něco většího; že neostaneš sám.“

„O sám, sám! Medikus v mých letech – Přehlížím tolik – ach – vidím do toho jinak nežli jiní und freilich nichts rosig.“

Vtom Věk stanul u krásného klavíru přítelova; jako by na řeč zapomněl, bezděky se na něj zahleděl. Vzpomněl na svůj, a jak bývalo – Tvář se na okamžik zasmušila. Held stihl ten stín a uhlodl.

„Klavír ti také shořel —“

„Shořel, housle, všechny instrumenty, ani struny neostalo. A nač také – Kdo by teď mohl myslit na muziku.“

VI. F. VĚK ZAVEZE SYNA DO ŠKOL

Held nic neřekl, ale na okamžik se před se zahleděl, pak se otočil a vešel kvapně do druhého pokoje. Věk slyšel klíčky chřastit, zásuvku otevřít, papír šustět. Když Held se opět k němu vrátil, nesl v ruce balíček bankoce-dulí. Bylo jich za dvě stě. Šetrně i srdečně je nabídl půjčkou Věkovi. Věk se zarděl a nechtěl přijmouti, v ten okamžik že nepotřebuje, kredit že má, až by bylo hůř, že by – Neubráníl se však a musil peníze vzít.

Druhý den odpoledne odjel s povozem, na němž dopravil plátno. Vezl si na něm zboží od K. W. Schimona i od M. J. Stojespalla, kterého dopoledne stihl v obchodě. Nebyl tak ochotný jako Schimon, ale když Věk uplatil část z peněz, které stržil za plátna, slíbil, že počká, a dal i nové zboží na úvěr. K tomuto nákladu přibyla ještě bedna, kterou před samým odjezdem poslala paní Schimonová se vzkazem, to že posílá paní Věkové do nové kuchyně.

Věka to velmi těšilo, i ta laskavost velkokupcové, i že se vyplní tajné ženino přání. Sám darů nevezl jako jindy, vyjma zimní čepce ženě a Lidušce a kus sukna, a nové housle Vašíkovi. Věděl, že žena ani tolik nečeká a že ji nejvíce potěší zprávou, že našel tak hodné, ochotné lidi, že bude moci zařídit krám, že začnou zas obchod; a zpráva o příbuzných, o tetě a jejích dcerách, jak Vašík bude u nich dobře opatřen, ji upokojí a smíří s dalekou Litomyšlí.

Za říjnového soumraku dojížděl suchou cestou k Dobrušce. Povoz se zbožím jel kus za ním. Potkal před městečkem děti, jak ted poslední dva dny mu chodily naproti. I žena přišla, nebo se již o něj strachovala. Uslyšel, že se za tu dobu odstěhovali do nového domu, ale aby se nelekal, připravovala ho Věková, že to tam ještě chudé, nábytek, náčiní, v světnici, v kuchyni. Sám musil už cestou podati zprávu nejdřív o příbuzných; Vašíček ji čekal s tajnou úzkostí jako ortel. Píchlo ho, že půjde do Litomyšle. Toužil v duchu, aby se dostal do Hradce, aby byl matce blíž. Proto byl zarmoucen a první chvíli nedotkly se ho konejšivě krůpěje otcovy útěchy, že tetičky jsou tuze hodné, zvláště stará, a že mu veze pěkné nové housle.

Věk stavil se u kmotra a pak, stmívalo se, bral se s ženou a dětmi do nového, nehotového stavení. Když z podsíně překračoval práh, maně nahlas a vroucně povzdechl: „Pánbůh nám dej štěstí a zdraví.“

Už seděli chvíli po večeři v zděné světnici jen nejnutnějším a prostým nábytkem opatřené, u stolu, na němž hořela lojová svíčka, už pověděl o pražských kupcích a známých a zvláště o Heldovi, a ženě samotné také o Betyně, když venku zarachotila fůra s nákladem, jež právě došla. Věk nedal už skládati, jen jednu bednu dal přinést, jak označil, a balík s dary. Líbily se, ale když Věk otevřel bednu od paní Schimonové, o níž dosud ani slovem se nezmínil, a z bedny se rudě zalesklo kuchyňské nové náčiní, pánve, kotlík, formy na bábovky, když zasvítily cínové lžice, talíře, také cínové i bílé, polévané s pestrým malováním, zarděla se Věková překvapením a v tom radostném pohnutí nevěděla co dřív, zdali děkovat, či domluvit muži, cože tak utrácí, to že nemělo, nemuselo být – Ale pak jen velebila paní Schimonovou.

Tak byl první večer v novém bytu veselý. Ráno pak nastala radostná práce: zařizování krámu. Pult už byl hotov, i dřevění zelení draci se nad ním vznášeli a nové, lesklé váhy z nich visely. Do nových zelených škatul třídili zboží, u dveří stál železný hmoždír na tlučení kávy a koření, sud sirobu vedle něho. Ze dveří, ozdobených růžencem žlutých limounů s tmavozelenými listy, visely biče, násadky, strakaté houně, v pozadí a na druhé straně rovnali kujné železo i různé hospodářské náčiní.

Do čtrnácti dnů, za kterých se na ostatní stavbě v hořejším ponebí pracovalo, jak jen bylo v tu pozdní dobu možná, byl krám celkem zařízen. V tu dobu také chystala Věková truhličku Vašíkovi. Zavzdychala, když do ní ukládala prádlo, i nad Vašíkem, jehož tajný neklid dobře viděla, jeho rostoucí zármutek z nastávajícího rozchodu.

Věk všecko při své práci a starosti pozoroval, zvláště synka, jak ty poslední dny málo vychází, jak že je skoro pořád u matky; vzpomněl, jak sám byl v tom věku ohromen zprávou, že musí do

Prahy, jak se tenkrát odplížil do koutka, jak se pak staral na ten odjezd, jak na něj doléhalo poslední dny, jak mu nebožka matka vařila, co on rád, jako teď žena Vašíkovi —

Chvílemi chytala i jej tíha z blížícího se rozloučení i starost, jak bude se zkouškou a pak ve studiích. Dumně ho dojímalo, jak lidský život se vrací, opakuje, obnovuje s mrakem i světlem, jak po krátkém, bezstarostném jaru přivenou se mraky smutku a starosti, jak přijdou pak také mlhy pochyb a jaké snad bouře, jak bude mladá duše proudem zmítána, aby nakonec po mnohém zklamání chladnouc se optala, nač to všechno, nač, aby nadto ještě jednou trnula a v novém koloběhu to procítla svou haluzí, znovu prožila ve svých dětech —

A bylo i dál jak u něho v tom věku. Devětadvacátého října časně ráno, za šera, zastavil povoz pod plachtou před podsíní Věková domu; do vozu vynesla Kačka s čeledínem Vašíkovu truhličku. Věk viděl, jak žena dělá Vašíčkovi, který den předtím plačky se rozloučil u kmotříčka a se známými, na čelo křížky, jak ho chytla a sama plačíc ho těšila, jak Vašík ji objal a Lidku, jak nevidí pro slzy na cestu —

Až k vozu s ním šly a do vozu jenom Věk. Hoch se přikrčil do koutka v nové čepici, v novém plášti z šedého sukna, a chvíli plakal. Za městečkem ustal. Ještě měl otce u sebe, a nový svět se před ním otvíral. Do Litomyšle dojeli až druhého dne odpoledne, neboť Věk se tak nehna, jako když tam jel sám; ani nemohl kvůli Vašíkovi.

U Jetmarových už na ně čekali. Vašíka, jenž byl dlouhou jízdou v sych-ravu roztřesen a nad velkým městem, jakým se mu zdála Litomyšl s branami, zámek a dlouhým náměstím, jako u vidění, chytla stará Jetmarová hned na síni přede dveřmi do bytu. Slyšel její radostné vykřiknutí, ucítil polibky jejích zapadlých, měkkých rtů, dotek její uvadlé tváře. Pak se ocítl v šeré předsíni s rudými záblesky měděného nádobí na stěnách, užířel skleněnou stěnu, a když jí prošel, tu teprve uviděl v plném světle stařenku, jejímž výkřikům a slovům v svém napětí a vzrušení dobře nerozuměl. Jako by se mu zjevila nebožka babička, na niž se dost jasně pamatoval.

Vtom stanula před ním Máli, štíhlá, v bělostném, lehkém šátku křížem přes ňadra, taková vystrojená, nedělní, jak mu připadala, a mluvila na něj laskavě a tak mírně, jako by se bála hlasitěji promluvit. Strach z něho spadl, jak jej tak pěkně uvítaly.

Barušky se však lekl, když se pak přihnula do světnice a když si ho, jak jí ruku políbil jako Máli a staré tetě, před sebe postavila, pronikavě prohlédla a ostře promluvila: „Tak to je ten studentek – Ale poslouchat, učit se a ne zlobit, mám už metlu, pantatínek o ní ví – No mlč —,“ pohladila mu hlavu i tvář, „ono to půjde, vid', a zkouška taky – A teď se pojď podívat na svou rezidenci.“

Vedla ho do vedlejšího pokojíka, dost úzkého, o jednom okně.

„Vidíš, tady se budeš učit a tady spát, sem si dáš truhličku —,“ ukazovala na stolek blíž okna, na postel v pozadí pokoje. Než víc nežli na stolek a na lože obracel Vašík oči na oltářík na starém, vykládaném prádelníku z tvrdého dřeva u zdi, pokrytém bělostnou, vyšívánou rouškou. Stála na něm soška Panny Marie v brokátových tuhých šatečkách s Ježíškem také tak vystrojeným. Nad jejích vyzlacenými korunami vznášel se oblouk dělaných růží a v nich dva andělíčkové živě polychromovaní tak jako růžová tvář Matky boží i jejího synáčka. Vpravo vlevo blyštěly se cínové svíčky jako stříbrné a z nich trčely bělostné voskovice s bílými ještě, nepřipálenými knoty, každá s kyticí vprostřed. Bylo tu tak všechno čisté, bílé a klidně ticho jako v kostele.

Pak do proudu zapadl, jak ho Věk vyvedl do města, když všechno vyřídil z domova, vzkazy od ženy a stran truhličky a houslí, když staré Jetmarové zatím zhruba pověděl, jak je v Dobrušce, jak se měl v Praze. Šli podsíní proudem lidí, hlavně studentů, velkých, malých, jak hlučně a šumně se procházeli podsíní dolů nahoru, kolem krámů, kolem krámků s ošatkami plnými ovoce, různých hrušek, růžových, zlatých jablek a vábného pečiva.

Věk tudy vedl Vašíka a dále kolem pošty a zámku ku koleji a gymnasiu, kdež rovněž bylo jako v oule od samých studentů v kabátech, v šedých, tmavých pláštích, v čepicích i kloboukách, v pantalonech i v kožených nohavicích, malých i dorostlých s licousy, s holí v ruce.

Věk vyložil Vašíkovi, ti že už odbyli gymnasium, že jsou v nejvyšších třídách, ve filosofii. Vašík hleděl na ně s obdivem; ale pak v něm hrklo, když z gymnasia velkými dveřmi vyšli dva páni, jeden větší, druhý menší, oba v tmavomodrých pláštích s límecem, když houfce studentů se před nimi rozestupovaly, když jim všichni uctivě smekali, když uslyšel, že ten větší je sám pan prefekt a ten menší, červený, v nejlepším věku, že je páter Prokop Pokorný, profesor principii, jak se Věk přeptal, toho že bude mít, bude-li přijat.

Vašík stál nehnuté a jako strnulý hleděl za piaristy jako za zjevením strach budícím, až zašli do dlouhé koleje s dvěma řadami oken v holém, šedém průčelí, jež vypadalo ještě mračněji, jak se nad klášterem neslo těžké, ocelivé nebe. Od zámku v žlutém stromoví vanul sychravý vítr a vírem poháněl silnicí spadlé listy. Kalný přísvit na všem.

Vašík se rozsmutnil a strach šel na něj z těch přísných budov, z houfců studentů, kteří tak vesele, tak jistě si vedli, hovořili a přecházeli. Ti všichni už jsou přijati a nemusí se zkoušky strachovat, a on – Důvěra ho opustila a zmáhala ho malomyslnost.

Zatím ho tety soudily, zvláště Baruška, že se zdá pořádný, že je zvěděný, že má všecko tak čisté a v pořádku, a bez parády. Máli chválila, že je způsobilý, a stará Jetmarová potěšena, blažená, že dcery jsou spokojeny, že nehubují a že má bratrancova vnoučka, živě přichvalovala, a že hodný hošík, a celý Franc, celý nebožtík dědek, kdyby ho byly znaly, a že to s ním půjde, že jim nebude překážet —

Večer se jim objevil jako malý Šalamoun. Když seděli u večeře, u které také Věk musil zůstat, prohodila Baruška, to že má Vašíček tetek, že nebudou ani vědět, kterou volá, tadyhle panímámu —

„To je babička,“ vpadl Vašík znenadáni. Tak mu to slovo uklouzlo a Věk se podívil, jak ženskými trhlo, jak sestry na sebe pohlédly a staré tetě, zdálo se mu, mihl se ruměnec uvadlou tváří. Snad by je mrzelo – Ale v tom Baruška, a neostře, nýbrž s úsměvem:

„A proč babička.“

„Protože je stará a jako naše babička.“

Věk synkovi pomohl a pověděl, jak i jemu bylo, když paní tetu poprvé zhlédl.

„A tak to ostane!“ rozhodovala Baruška. Máli přisvědčovala.

„Tak mají vnoučka, maminko —“ Znělo to bez výčitky, měkce, ale stará přece jako by se lekala, že zůstal osten, že to dcery zabořelo, omlouvala se pohledem-i trhanými slovy:

„A snad bys, Baruško, snad byste, děti —“

Když se Věk po večeři chystal do hostince na nocleh, připomenula mu Baruška znovu, co mu již řekla, když přijel, zítra že to snad půjde, sic že by prezent neškodil, na to že v kláštere jdou, ale když psali panu páteru Kornelovi a ten zase panu páterovi Damasovi, to že také něco vydá.

Věk poděkoval, musil, bezděky však stáhl obočí, jak zaslechl o prezentech. Neřekl však nic, vida, že sestřenice to bere jako zvyk, jako nutnost, a že neváží, co na tom nepravého.

Ráno zavedl synka do gymnasia, kdež se mělo rozhodnouti. Před budovou zase šum, plno studentů i na chodbě dole i na dřevěných, širokých schodech. Všude studenti a tatíkové, městští i sedláci, v dlouhých kabátech makové nebo tmavozelené barvy, v brslenkách po kolena, v punčochách nebo ve vysokých botách. Sem tam prokvetal i kožich vyšívanými květy. Všichni byli dlouhých vlasů, upracovaných, těžkých rukou, všichni smekali a hluboce uctivě pozdravovali, když přicházeli piaristé profesori v tmavomodrých pláštích, ten s hlavou vzhůru, ten děkuje vlídně na všechny strany.

Věk, cítě sám jakousi ouzkost, již nemohl zaplašit, hleděl jinak na profesory nežli jindy a uctivěji pozdravoval. Pak došlo na Vašíka. Vzali si ho do jedné z tříd... Věk čekal, obcházel dvěře, číhal, otevrou-li se, pustí-li syna, s jakou vyjde, roztržitě odpovídal jakémusi tatíkovu, jenž se ho na něco ptal; vyšel pak i před gymnasium, vrátil se zase na chodbu ke třídě. Až se dvěře otevřely a Vašík vyrazil ven, zardělý, s očima napětím dosud jako horečným.

Za ním vyšel piarista v sutaně, nevelký, dost mladý, byl jako rtuť, a rovnou k Věkovi.

„Oni jsou pan Věk —,“ mnul si ruce, usmíval se a černá očka mu jen hrála, „no, ist nicht durchgefallen, aber v němčině nic kovaný! Měl by vlastně do preparandy, ale když tady páter Damas

– a pak se bude učit a privát také mnoho spraví. Privát bude muset mít, privátek —“ Mnul si zas ruce a usmíval se zeširoka.

Věk poděkoval, a když s hochem vycházel, vydechl si. Rozhodnuto, první krok bez úrazu. Ale čisté radosti neměl. Cítil tu protekci i ten útok v tom velebném privátu. Zato Vašíkovi bylo, jako by se vyloupil z těžkého krunýře, a jak vykročili z gymnasia na prostoru před kostelem, zdál se mu den jasnější a krásnější, ač slunce zrovna tak zářilo, jako když sem šli.

Cestou do bytu koupil Věk, čeho malému studentu bylo potřeba, knihy, papír a jiné školní potřeby. Tak uběhlo dopoledne a odpoledne se chystal na cestu. Vašík sice zaprosil, aby tu ten den ještě ostal. Než doma čekalo tolik práce, a proto Věk, ač dosti těžko, odřekl. A viděl, jak od toho okamžiku hoch zesmutněl, jak je schlíplý. Naposledy mu svitlo veseleji v očích, když stará Jetmarová v pokojíčku navrhla, balíc Věkovi něco jídla na cestu, že by mohl tatínka na kus vyprovodit.

V tu chvíli stanul Věk sám proti Máli. Děkoval jí a žádal, aby prominula, kdyby snad Vašík někdy byl obtížným.

„A ne, nebude,“ odvětila živěji, „a jsem ráda, že ho máme, kvůli mamince, a Vašíček je hodný.“ Na okamžik se zamlčela, jako by se rozmyšlela, a pojednou se tišeji optala, jak je, jak povídal, nenašlo-li se to psaní – A sklopila oči.

„Je vám ho líto —“

„Kdoví do jakých rukou —“

„Do spolehlivých.“

„Máte je —,“ řekla chvatně.

„Promiňte, že jsem minule —“

„O já hned věděla.“

„Nemohl jsem jinak.“

„A —“

„Ale teď už nemám právo.“ Sahal do náprsní kapsy. „Neříkal jste nikomu —“

„Nikomu!“ Že ženě pověděl, neměl za porušení diskrétnosti. „Nikomu.“ A vřejeji, s oučastenstvím dodal: „Rozumím vašim citům.“ Položil zabalený list na rám, u bílé roušky, která byla na pokrytí umělého vyšívání.

Máli podala Věkovi ruku a mírně zardělá řekla tiše, sentimentálně, zase klopíc zrak:

„Je v nich mnoho zármutku. Děkuju.“

Přišla stará Jetmarová s Vašíkem jako orodovnice, že by rád tatínka vyprovodil. A za chvíli vyprovázela, sedě na voze vedle Věka, jenž mu dával poslední napomenutí, zvláště aby na maminku pamatoval, aby neměla zármutek kvůli němu. Vašík seděl jako kuřátko. Otcova slova kanula v pohnutou mysl jako semeno do vláčné půdy —

Vyjeli za město, vůz hrčel rovnou silnicí, až se pojednou zdvihla, vedouc odtud dál po kraji nevysokého svahu nad mělkým, lučinatým údolím, nyní vybledlým a pustým. Na té výšině zarazil vůz u staré plané hrušky, jejíž žlutohnědé listí, hrubě prořídle, hlasně šelestilo v studeném větru.

Tady Věk naposledy Vašíka přivinul, políbil, pohladil. Hoch vylezl z vozu, nevěda jak. Viděl otce, jak se ještě vychýlil, ruku mu podal, slyšel jeho slova, ale v svém pohnutí nerozuměl. Vůz se rozjel. Věk se dosud ven nahýbal, kyna Vašíkovi, jak dlouho bylo možná. Ten stál jako kamenný, hledě za vozem, jehož bělavá plachta, třesouc se u větru, vzdalovala se dlouhou silnicí jako plachta mizející lodi, až v ohebu, za vyrudlým břehem, zanikla —

Zůstala jen prázdná silnice. Vašík pobledlý chladem a rozčilením stál a čekal, jako by vůz se měl ještě jednou objevit. Ale prázdně, pusto. Stál sám, sám, tak opuštěný, jak bolestně cítil; a tak dlouho nikoho neuvidí, a tak daleko domů, tak daleko – Nohy mu slábly, jako vysílen usedl u cesty do chudé trávy a dal se do usedavého pláče. Výš nad ním, ve břehu šelestila stará planá hruška a vítr roznášel její chudé, zlatohnědé listí —

VII. O NOVÉ SPOLEČNOSTI A SMUTNÉ NOVINĚ

Za zimního podvečera, bylo třetího prosince t. r. 1804, seděl Jeník rytíř z Bratřic v druhém pokoji svého bytu na Spálené ulici u tmavého psacího stolu, na němž hořely dvě svíčky v stříbrných svícnech. Byl v županu a přebíral se v otevřené zásuvce plné papírů. Už hodnou chvíli hledal malou pergamenovou knížku, kterou si přinesl z vojny, z posledních let, kdy stával se svými granátníky proti Francouzům, a do kteréž si zapisoval i v tichém stanu i na piketě nebo po srážkách. Naposledy před pěti lety, po krvavé bitvě u Stockachu.

Záznamy ty hledal bez rozčilení, klidně, pozvukuje si přitom příjemným hlubokým hlasem. Do tlumené noty dudácké písně zaharašilo chvilkou z ulice hrčení kočárů a stále hučel praskavě oheň v bílých, starších už rokokových kamnech v koutě pokoje vpravo ode dveří.

Papíry ze zásuvky rostly na stole do kupky a pořád knížka nikde a pořád jako včelí bzukot ta tlumená nota; pak už se jen první dva verše opakovaly: „Kdyby mně to pánbůh dal, aby si mě dudák vzal —“, až naráz ztichly, jak setník nahlédl do svazku listin. Nahlédl a neodložil jako ostatní, nýbrž přehlížel, obracel prostý seznam, sloupce holých slov. Byl to ouřední, německý inventář pozůstalosti po nebožce matce, zemřelé před devíti lety v Táboře – Kolik let už neměl té listiny v rukou. Jemu ta mrtvá slova oživovala, mnohé z těch předmětů mihly se mu jasně v barvách a v podobě, jak je doma viděl. Kus mládí z nich vanulo a zjasňovaly obraz matčin.

Neunavovalo ho čisti seznam nábytku, náčiní, šatstva – Vzpomněl na ten „Halstuch mit türkischen Blumen“, mihla se mu „Puderschachtel“ a „Tabak-Tose“ otcova, matka nešňupala jako mnohé dámy, a „Prisl–Ribeisen“, jímž starý Drábek třel tabák. A dva obrazy tu, Panny Marie a svatě Máří, na ten se pamatoval, a tu za kuchyňským náčiním „verschiedene Betbücher“ – V sametu vázané francouzské, ty tam jistě byly, a starší ještě, v stříbrném kování, české, jež měla matka po paní bábě na památku —

Nebožka matka jako by vedle stála. Viděl ji, důstojnou postavu (byla rodem Malovcova z Kosoře) v napudrovaném, vysokém účesu, v hedvábných šatech dlouhého života, jak sedí v těžkém kočáru ohromných per vedle nebožtíka otce v bílé vlásence s copem a on sám jako chlapec s mladší sestrou proti nim, jak v neděli ráno vyjížděli do kostela z radvanovského záměčku alejí vysokých topolů suchou silnicí vyzářenou ranním sluncem, jak kočár hrčel, skřivani zpívali, jak se kolem osení zelenalo a vlnilo, jak bylo pěkně, volno, veselo.

A jak se s matkou pak loučil, když ho přísný otec vyvážel do Prahy k jezovitům do semenarium svatého Václava v Dominikánské ulici, do oddělení nobilium. V zamyšlení obracel list, zrak utkvěl na poslední stránce, již podepsali ouředně „Petrus Žiwna Magts-Raitoffizier“ a „Johann Kellner Swgedek toho“ a „Wencl Wlach Swiedek“.

Setník už nečetl. Hleděl do minulých let, vzpomínal, jak se s matkou shledal, když se vrátil z turecké vojny, od Bělehradu, kdež byl s Laudonem jako fáhnrich, a jak psávala pak za ním do pole, když bojovali s Francouzi, jak když byl u Limburku raněn —

„Pane barone,“ ozvalo se za ním uctivě, „poslušně hlásím, že je čas, aby ráčili jít —“

Tak hlásil Lukáš Burian, chlapík jako hora, asi čtyřicetiletý, někdy tesař granátnické setniny Jeníkovy, samým kapitánem z vojny vykoupený, nyní jeho sluha, v tmavé kamizole, v tmavých vlněných punčochách a ve střevících.

„Kolik je hodin?“ ptal se Jeník.

„Půl sedmé pryč.“

„Ráno přišly dvě karty —“, rozpomínal se rytíř.

„Tři, pane barone, od pana hraběte Des Foursa, od pana rady Štěpá-novského a od paní baronky Skronské. Tam dnes ráčejí, donesl jsem oznámení.“

„Já vím.“ Skládal papíry zase do zásuvky. „Jak tam je?“

„Pěkně, tiše mrzne.“

„Plášť, klobouk a vodu uchystej.“

„Je uchystána.“

„A nečekej, dnes přijdu později.“ Zavřel zásuvku. Burian přinesl plášť a klobouk, pak odešel do předsíně —

Za malé půl hodinky odcházel Jeník z Bratřic z bytu. Burian mu svítil svíčkou po schodech dolů. V ten okamžik vyrazilo z jedné dveří přízemního bytu v průjezdu děcko dobře dvouleté, světlých vlásků, v sukénce, v plstěných bačkorách, do chladného průjezdu osvětleného visutou olejovou lampou. Za dítětem vyběhla matka, vlasů hladce učesaných, s šátkem přes prsa, v červených punčochách, pantoflích, a volala polopřísně, polovešele:

„Jdeš sem, malý lucipere!“

„Tomášku! Tomášku!“ žertem zahrozil Jeník, docházeje ze schodů, „tatík tě požene k raportu!“

„I zasloužil by, milostpane barone,“ přisvědčila vesele Burianová, „nemůžu ho uhlídat; jak se jen dvěře pootevrou, fr — už je venku —“

„Bude do světa,“ a tatík Burian se smál.

„A bude tam plakat jako ty na vojně,“ škádlil Jeník, „ale kloučku, kdepak jsi — aha, v sukni. Copak Mikuláš — už ho brzy bude —“

„Pozejtří už bude chodit, pane barone,“ ohlašovala Burianová vesele. „Copak ti přinese?“ Jeník se shýbl k Tomáškově. „Jablíčka, vid,“ odpovídala matka za syna, než ten směle opravil: „Koníčka!“

„I ty rejtárku,“ setník se zasmál, „to abych to svatému Mikuláši pověděl!“ Rozveselen šel k domovním dveřím. Burian i žena jeho děkovali, ta zvlášť, a přáli dobrou noc.

Bylo čiperno, ostře vanulo od Dobytčího trhu. Nad jeho rozlehlým, prázdným prostranstvím jiskřilo se plno hvězd z hlubiny temně modrých nebes. Nad řady osvětlených rudých oken, nad zčernalé mansardové střechy trčela jako obrovitý stín věž novoměstské radnice všeka temná, bez jiskry světla. V nárožích ulic mrkaly zarudlé plameny olejových lamp, výše v pustém prostranství zamíhalo se světlo ruční lucerny a neslo se vedle černého stínu vzhůru k Slovanům. Všude ticho a placho; vzdálené hrčení kočáru sotva z temna zalehlo, již umklo.

V Ječné ulici, kam Jeník došel, ještě větší klid, ještě prázdněji. V mezerách mezi neúpravnými domy řídko stojícími, většinou patrovými, táhly se šeré zahradní zdi, nad něž se černaly holé koruny stromů. Zahrady kolem v mihotavém tžpytu hvězd tiché, jako zaklené.

Dům baronky Skronské, patrový, barokový, stál nahoře na konci ulice, nedaleko Slepé brány. Měl mansardovou prejzovou střechu s vikýři a zastíňoval své nečetné sousedstvo výstavností, jakož i rozlehlou zahradou. Zahradní zeď táhla se od průčelí panského domu z obou boků, podél ulice jednou čarou s průčelím. Ostatek domů objímala rozlehlá zahrada plná křovin a stromů. Nejstarší, nejkošatější stály jako strážcové podél zdi. Zář z oken proudila do černého pletiva holých větví a její pruhy tiše v nich ležely jako průsvitná, zardělá mlha. Také okna do ulice svítila celou řadou.

Dům baronky Skronské byl jeden z těch četných domů, kam rytíře Jeníka často zvali. Rád chodil do společnosti a do těchto několika zvlášť, poněvadž v těchto kruzích bylo možná své mínění vyslovit v ten čas, kdy se každý ohlížel volnější slovo veřejně promluvit, kdy je cenzura dusila, kdy ve stínech reakce víc a víc se černajících cíhalo protivenství za svobodné smýšlení.

Scházel se v těchto společnostech s muži, kteří jako on nezapomínali, jak bývalo v Českém království, a srovnávali, jak je, kteří lnuli k vlasti a její minulosti, třebaže po německu vychováni a třebaže i ten onen, jako baron Stentsch, byli i Němci rodem.

Prostorný, vysoký salón zelenavých čalounů, jasně osvětlený lustrem a svícemi v pozlacených dvouramenných svícnech do stěn zapuštěných, ozýval se hovorem nevelké společnosti rozdrobené v trojí skupinu.

V pozadí blíže koutu, u tmavého klavíru tenkých noh, za nímž v koutě zlatě se leskla nákladná harfa, seděla neť baronky Skronské, asi pětadvacetiletá, v bledě růžové tunice antického střihu, pod ňadry spjaté, vpředu kratčí, volnými záhyby splývající přes bílé šaty krátkých rukávů lehce vzdutých, v úcesu á la Titus. Černými vlasy po celé hlavě zkadeřenými proběhlávala se růžová, jako dechová

stuha. Společník, její bratranec, o dvě, o tři léta mladší, šlechtic Hanold, hubený a jako povadlý, v širokém nákrčníku, s hustým okružím bělostného žabotu ve výkroji tmavě zeleného fraku, ptal se jí (mluvili po německu) s úsměškem v tmavých, pichlavých očích, důvěrně k ní nachýlen, jak příbuzenství mu právo dávalo, slyšela-li, jak se chystají dámy na letošní Gesellschaftsball*.

Slečna, dcera po vysokém šlechtickém, ale nemajetném úředníku ve Vídni, jež poslouchala dost roztržitě a několikrát se plaše, mihem ohlédla po dveřích, usmála se na tuto otázku a řekla, tak aby jen pověděl, co chce říci, že jistě zas něco pichlavého.

„Ne nic, já jen budou-li mít dámy z ‚Kukátka‘ odvalu —“

„Hraběnka Šliková jistě, ta jistě půjde, slyšela jsem, že kvůli takovému pamfletistovi —“

„Ma foi! Velmi statečné!“

„A hraběnka Valdštejnová také.“

„Také?! O ta musí, ovšem —“ Přimhouřil oči, k nimž se vtom sběhla síť jemných vrásek, pozvedl bradu i mírně pravici se vztyčeným malíkem, a začal tlumeným hlasem, strojeně vážně deklamovat:

Der Königin zur linken Hand

sitzt im weissen, seidenen Fešand

die Gräfin Waldstein Hochgeboren.

Sie leckt die Finger und spitzt die Ohren

stets nach dem Major Wartensleben, – dem sie —

„Dost, Charles, nechci slyšet —,“ poroučela slečna rozhodně.

„Ty to znáš,“ škádlil bratranec.

„Neznám a nechci znát.“

„Jinde mne o ‚Kukátko‘ prosily —“

„A tys jejich prosby jistě neoslyšel. Vyslyš také mou.“

„Ale ty v tom nejsi, ani paní teta, ani tamhle hraběnka Bubnová. Baronka Vojvodová ano, a Šporková, hraběnka Vlčková, a baron Kapoun také, a víla Christalina —“

„Kdo je to —,“ zeptala se slečna maně, zvědavostí stržena.

„Ve flórových šatech kněžna Hohenzollern, víla ve flórových šatech jen tak. Voulez vous savoir devise? Cest une femme sans – Počkej, prosím, neodcházej,“ prosil a smál se, „vždyť je to tak psáno. A tak už mlčím. Tak —“

Slečna povstavši, už na odchodu, přísně hledíc, zase usedla.

„Už nic nepovím, ani o novém skládání. O tom tenoristovi, o Bassim, jak provází jakéhosi lorda Willougby pražským divadlem, o představení, to se ví, a že mu vykládá kdo a co, to se rozumí, že o dámách —“

„Slíbils —“

„Ale vždyť já to ještě ani nečetl. Nemohl jsem si to ještě opatřit. Je to také jen v opisech; snad Jeník má opis nebo doktor Held.“

„Held?!“ Slečna sebou živě hnula. „Ten že by takové nicotné věci sháněl?!“

„I jako lékaři s takovými známostmi dostane se leccos do rukou. A mluví se zas o karuselu,“ obracel, „bude zas na jaře s turnajem, v té boudě v kapucínské zahradě na dobročinný oučel; ten turnaj,“ vzpomínal, směje se, „bude prý mít Kaunic, Micherle, se Stampachem o Sallerovou —“

Sestřenice, zas už roztržitě naslouchajíc, ohlédla se po dveřích, otočila pohled na skupinu u krbu, kde seděla hraběnka Bubnová, rodem Kolovratová, vážná dáma šedých vlasů, svěží však barvy ve tváři. S ní seděl starý rytíř z Eisensteina, ještě s copem, a baron Ehrenburg, sice bez copu, ale rovněž jako rytíř Eisenstein ve střevících, punčochách a v nohavicích po kolena.

O Paříži mluvili, o Napoleonově korunovaci, která právě včerejšího dne byla, o báječné nádheře, jaká se na tyto dni chystá.

„A kdo, kdo to byl korunován!“ povzdechla hraběnka hněvivě. „Vzpomeňte, pánové, a s ním jaká císařovna! Taková císařovna! Paní generálová, dobrodružná panička! A kvůli nim sám Svatý otec musí do Paříže – A on, Napoleon —“

„Vábí teď a láká starou šlechtu,“ vpadl baron Ehrenburg, usmívaje se zlomyslně.

„Chce mít dvůr; takhle by ho nesehnal z těch svých maršálů tovaryšů. Ale stará šlechta —“

„Má mu dodat lesku, ó —,“ hraběnka sebou živě hnula, „doufám, že zůstanou svému králi a své cti věrni —“

Opodál dveří stála paní domu se svým kroužkem, dáma asi padesátiletá, štíhlá, v dlouhých, úzkých šatech přepásaných pod řadry, s dlouhými rukávy, jejichž ozdobné zakončení krylo až i vrch dlaně po prsty. Na hlavě měla kulatý krajkový čepeček podobný turbanu, zpod něhož dle módy se dobývaly pramínky hnědých vlasů do čela i na spánky. Baronka Skronská byla hubená, uvadlá, v temných však očích dost ohně, živosti a ducha.

Zemský rada Slívka, starší pán, velký, ušlechtilého nosu, v tmavých punčochách a ve střevících, v černém fraku, s bílým šátkem na krku, naslouchal, oči do země, jako baron Stentsch, ani ne pětatřicetiletý, s vlasy nad čelem nakadeřenými, módně vystrojený, v úzkých nohavicích a botách, vášnivý milovník divadla, jemuž obětoval skoro všechno jmění, když před sedmi lety měl najato vlastenecké divadlo U hybernů a je řídil. Jim vykládal asi čtyřicetiletý elegant krátkých vlasů á la Caracalla, bílého čela, zdravě zardělých tváří.

Doktor Blumentritt, jemuž v tmavohnědých, velkých očích hořel lesk živého temperamentu, vypravoval novinu, vlastně její dotvrzení, že profesor Meissner nechá zdejší profesury na universitě, že bude přednášet jenom do vánočních ferí.

„A kam se dostane?“ ptala se baronka.

„Do Fuldy, za ředitele lycea. Nassavsko-oraňská vláda ho povolala, je to velice čestné.“

„Ale nechat universitní profesury, a po tolika letech,“ uvažoval vážně baron Stentsch. „Skoro dvacet let, co tu působí. Konečně já se nedivím. Být sem povolán Josefem a vidět, kam to nyní všechno jde a spěje, dávat si pozor na slovo tam, kde svobodomyšlně a bez přetvářky přednášel,“ rozechřival se, slova zněla trpce, ostřeji, „a psát za takové cenzury, jaká tedje, v tom je mnoho pokoření.“

„A nikdo ho nepožádal, aby zůstal?“ zeptala se baronka, jež naslouchala s účastenstvím.

„Leda z Vídně —,“ odvětil baron s úštěpkem a pohnul pravicí, „tam budou rádi. Takové frajgajsty a frajmaury mít na universitní stolici – Kdyby nešel sám, dobrovolně, věřte, ujišťuju vás, že by přes čas musil.“

„Bude to těžká ztráta,“ přisvědčoval vážně doktor Blumentritt. „Nynější studentstvo je politováníhodno. Takové přednášky! Ach, s radostí, s rozkoší na ně vzpomínám!“

„A já na jeho Alcibiada —,“ přidávala se baronka Skronská.

„Byly to opravdu rozkošné chvíle při té knize.“

„Kdo bude mít radost,“ pokračoval baron Stentsch, jenž zasmušile naslouchal těm nadšeným vzpomínkám, „Jistě černí ptáci.“

„To snad,“ přisvědčoval rada Slívka, „no ale, i z nich ne jeden bude litovat, že Meissner odchází. A on sám bude na mnohé vzpomínat. Na Vydru jistě; co se mu nadělal, jen co je pravda, co se navtipkoval o něm i v přednáškách, a vidíte, mám to od profesora Mikana, kolikrát po takové přednášce šel rovnou k Vydrovi a bavil se s ním jakoby nic třeba hodinu, dvě.“

„A věděl to Vydra?“ ptala se baronka.

„Věděl. Ale byl shovívavý, a pánové, snášenlivější k nekatolíkům, nežli byste myslili. Sic mluvil ostře, ale mnohý chudý evangelický filosof by mohl povídat o jeho dobročinnosti.“

„Jak mu asi teď je —,“ prohodil baron Stentsch.

„Což mu je hůř?“ zeptal se Slívka kvapně.

„To jste neslyšeli, že ho ranila mrtvice?“ divil se baron.

Žasli, žádný nevěděl. Ptali se chvatně a dychtivě kdy.

„Prý dnes, jak jsem odpoledne slyšel. Je prý bez sebe.“

„Ale žije.“

„To ano —“

„Ubohý,“ litoval rada Slívka, „tak dlouho již vlastně umírat a ještě tohle!“ Obrátil se ke skupině hraběnky Bubnové, vědí-li —

Novina ta svedla všechny vjedno. I mladý Hanold i slečna Lory přikva-pili od klavíru a slečna se hned obrátila po baronce s otázkou, to že tam je asi doktor Held, proto snad že nejde.

Rytíř Eisenstein vzpomněl na Jeníka, ten že by jistě víc věděl.

„Kde jenom je náš rezonér,“ ptal se baron Ehrenburg.

„Však on nevynechá, je-li farao —,“ prohodil zlomyslně Hanold.

„Všecky nás zas oškube jako orel,“ jistil Eisenstein.

„Bude zas fulminovat,“ řekl doktor Blumentritt.

„A naříkat,“ přidal po česku rada Slívka, „že nic nemá; čtverák —“

„Sedm hodin,“ hlásila baronka Skronská žertem slavnostně, ohlížejíc se po sloupkových hodinách, stojících na římse nad krbem, „pan rytíř Jeník teď jistě vstoupí —“

Salómem veseleji rozšumělo, hosté se obraceli po dveřích, kterými v ten okamžik, jako by na něj čekal, vcházel skutečně rytíř Jeník v tmavomodrém fraku širokého límce, s bělostným nákrčníkem „moelleuse“, v úzkých, sivých nohavicích a v botách s holínkami, vlasů mírně, ne však uměle kolem čela zkadeřených. Vykračoval pružně, s jistou však vojenskou určitostí. Poklonil se paní domu, dámám, pozdravil pány, samé dobré známé.

Čekali od něho určitou zprávu i podrobnosti, a on sám nevěděl, že profesor Vydra byl raněn mrtvicí. Zpráva ta ho zarazila. Nebyl s ním blíže znám, setkal se s ním jen několikrát u Krameria v Expedici, neznal plně jeho působení, nebo v čas jeho největší slávy profesorské sloužil v poli, ale to dobře věděl, že slavený matematik a profesor je nadevše upřímný Čech. Proto ne bez účastenství vyslechl zprávu o ráně, která ho stihla.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.